

מזכר: הכרעה צבאית בעימותים א-סימטריים

**פרדיגמה חדשה לניצחון מול
ארגוני גרילה וטרור**

סרי לנקה כמקרה מבחן ולקחים לישראל

אריאל רייכרד

סדנת יובל נאמן לטכנולוגיה, מדע וביטחון

יוני 2014

דבר ראש הסדנה

עבודה זו מתמקדת בעימותים א-סימטריים, כלומר בהתנגשויות צבאיות בין מדינות ובין ארגונים צבאיים שאינם מדינה. תחום מחקר זה צמח מאוד בשנים האחרונות בעולם, עם הגידול של סוג סכסוך ספציפי שבו ארגוני גרילה וטרור קוראים תיגר על הדומיננטיות הפוליטית והצבאית של מדינות חזקות מהן. ואכן, על בסיס הניסיון ההיסטורי התגבשה השקפה פופולארית שלפיה לא ניתן להביס באופן צבאי ארגוני טרור שזוכים לתמיכה גדולה של האוכלוסייה, בעיקר לא אלו הנלחמים למען "שחרור לאומי". השקפה זו הביאה לקריאה למהפכה בהתייחסות למושגים צבאיים מקובלים כמו הכרעה וניצחון, ולמתן יתר משקל לאסטרטגיות פוליטיות ודיפלומטיות ליישוב סכסוכים. אסטרטגיות אלו בהכרח כוללות הכרה בארגון הטרור ודיאלוג עמו, ולכן הן מהוות הישג שיכול לעודד שימוש בשיטות טרור על ידי ארגונים נוספים ולערער את הביטחון האזורי והגלובלי. כפי שניתן ללמוד מהלקחים שנצברו במקרה של סרי לנקה, השקפה זו מוטעית. סרי לנקה הוכיחה שאכן אפשר להכריע ארגונים צבאיים המפעילים שיטות של טרור תוך התבססות על אוכלוסייה אזרחית תומכת, ובכך היא מהווה מודל אפשרי שניתן ליישום במקומות אחרים.

מטרתה של עבודה זו היא לחשוף מקבלי החלטות ומומחי ביטחון בארץ לניסיון וללקחים שנצברו במקומות אחרים בעולם, ולתובנות שניתן להסיק מהם לגבי מצבה הביטחוני של ישראל.

העבודה מהווה תרומה אמיתית למחקר האקדמי והמעשי בתחום לימודי הביטחון בארץ, ולמסקנותיה יש השלכות על נושאים רבים שהם בעלי ערך לישראל ולקשריה עם העולם הסובב אותה - מדיניות ביטחון, אסטרטגיית בניין הכוח, יחסי הגומלין בין מצבה הביטחוני הייחודי של ישראל וקשרי החוץ שלה, אופי השלטון ויחסיו עם החברה האזרחית ונושאים אחרים. יש לה גם משמעות מעשית למעצבי מדיניות, מפקדים צבאיים ודיפלומטים המתמודדים יום-יום עם האתגרים שסכסוכים א-סימטריים מודרניים מציבים בפניהם. בעבודה ימצא עניין כל מי שביטחון ישראל קרוב ללבו וכל מי ששואף לגבש אסטרטגיות מעשיות

קריאה נעימה,

פרופסור יצחק בן ישראל
יושב-ראש סדנת יובל נאמן
למדע טכנולוגיה וביטחון

הקדמה

במאי 2009 התרחש מאורע דרמטי, כשאחד מארגוני הטרור הגדולים והחזקים בעולם, "נמרי השחרור של טמיל-אילאם" (Liberation Tigers of Tamil Eelam - LTTE), הכריז על כניעה ללא תנאי לממשלת סרי לנקה. ההכרזה הייתה שיאו של תהליך עקבי, שבו הצליחה הממשלה להביס את הארגון בשדה הקרב ולחסל את הנהגתו, עד שלא הותירה לו ברירה אלא להיכנע. אף שהיה זה אירוע תקדימי, למרבה הצער לא זכתה תוצאה זו לתשומת הלב הראויה בקרב מומחי ביטחון וקובעי מדיניות.

המקרה של סרי לנקה הוא ייחודי למרות היותו נסתר כמעט לחלוטין מעיני הציבור הרחב. במהלך 26 השנים של הסכסוך האלים בין ממשלות סרי לנקה השונות ובין ארגון המורדים LTTE, הצליחו המורדים להשתלט על שטחים רבים, שבהם הקימו מנגנון שליטה נפרד מזה של המדינה. המאבק גרם סבל כלכלי ואנושי רב, ועל פי הערכות שונות נהרגו במהלכו בין 70,000 ל-100,000 איש. במשך השנים נעשו ניסיונות מגוונים לפתור את הסכסוך: פעולות לשיטור פנימי, מעורבות פוליטית וצבאית זרה, ניסיונות לגבש הסכמים להפסקת אש ולפתור את הסכסוך בדרכי שלום בתמיכת הקהילה הבין-לאומית. לאחר שכל הניסיונות הללו נכשלו, החליטה ממשלת סרי לנקה לפנות שוב לאופציה הצבאית. אסטרטגיה זו התגלתה כמוצלחת, והיא זו שהצליחה להביא לחיסול ארגון המורדים ולסיום הסכסוך. זוהי תוצאה ייחודית בהיסטוריה המודרנית, והיא מהווה תקדים - מדינה דמוקרטית הצליחה להביס ארגון מורדים באמצעים צבאיים. אך במפתיע זכה הסכסוך לתשומת לב עולמית מועטה, בעיקר בהשוואה למוקדי סכסוך אחרים בעולם.

כיצד הצליחה סרי לנקה להגיע להישג זה, שמדינות חזקות ממנה נכשלו בהשגתו? מה היו ההבדלים בין האסטרטגיה שגובשה בשנת 2006 ובין אסטרטגיות קודמות? ומה ישראל יכולה ללמוד מכך על דרכי הפעולה הרצויות במלחמה בגרילה ובטרור? עבודה זו מתמודדת עם שאלות אלו תוך פיתוח מסגרת קונספטואלית כוללת של זירות הלחימה ושל הדינאמיקות האסטרטגיות המאפיינות סכסוכים בין מדינות לבין ארגוני טרור. תשובות לשאלות אלו יאפשרו להבין מהם הגורמים התורמים להצלחה או לכישלון של מדינות בבואן להילחם בארגוני גרילה וטרור. לשם כך ייבחנו ההיבטים הפוליטיים, המדיניים והצבאיים של הסכסוך בסרי לנקה, יתוארו ניסיונות קודמים לפתרון הסכסוך ותוערך תרומתם להצלחת האסטרטגיה הצבאית בשלב האחרון של הסכסוך. ניתוח זה ייעשה על סמך הידע התיאורטי וההיסטורי שנצבר בהתמודדויות עם תופעות של גרילה ושל מרדנות (Counter-Insurgency). בסוף העבודה ייעשה ניסיון ראשוני לבחון באיזו מידה הלקחים מסרי לנקה ישימים למדינת ישראל, ויוצעו המלצות לחוקרים ולקובעי מדיניות.

תוכן עניינים

2	דבר ראש הסדנה.....
3	הקדמה.....
5	תוכן עניינים.....
	חלק ראשון:
6	פרדיגמה חדשה ללחימה בעימותים א-סימטריים.....
6	פרק 1. לחימה בסכסוכים מודרניים.....
7	ארבע זירות פעולה.....
11	הצורך בשינוי תפיסה.....
11	לקראת פרדיגמה חדשה-ישנה.....
	חלק שני:
15	הסכסוך בסרי לנקה.....
15	פרק 2. היסטוריה.....
19	פרק 3. נמרי השחרור של טמיל אילאם LTTE.....
23	פרק 4. שלבי הסכסוך.....
23	מלחמת אילאם הראשונה 1983-1987.....
25	כוח השלום ההודי 1987-1989.....
26	מלחמת אילאם השנייה 1990-1994.....
28	מלחמת אילאם השלישית 1995-2000.....
31	תהליך השלום וקריסתו 2002-2006.....
34	2004 - שנת מפנה.....
37	הפילוג ב-LTTE והמרד במזרח בהנהגת קולונל קארונה (Karuna).....
41	הצונאמי בדרום מזרח אסיה - דצמבר 2004.....
44	פרק 5. מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009.....
45	המצב הפוליטי 2006-2009.....
47	המערכה הצבאית 2006-2009.....
47	הלחימה במזרח.....
52	הלחימה בצפון.....
	חלק שלישי:
58	לחימה בארגוני גרילה מודרניים - המודל התיאורטי.....
58	פרק 6. עקרונות לחימה.....
58	הזירה הצבאית.....
59	צבא היבשה.....
62	חיל הים.....
65	חיל אוויר.....
67	הזירה המדינית.....
75	הזירה התקשורתית.....
80	הזירה הפוליטית-פנימית.....
	חלק רביעי:
86	לקחים לישראל.....
93	סיכום.....
97	נספחים.....
97	סרי לנקה - מפה פוליטית.....
99	Abstract.....

חלק ראשון

פרדיגמה חדשה ללחימה בעימותים

א-סימטריים

פרק 1. לחימה בסכסוכים מודרניים

אחד המאפיינים הבולטים של עימותים צבאיים כיום הוא שהם מתנהלים לא בין מדינות ריבוניות, אלא בין מדינות ובין ארגונים אלימים שאינם מדינה ואינם שייכים למסגרת פוליטית מקובלת או מוכרת. התרחבות תופעה זו בחצי המאה האחרונה הביאה חוקרים מסוימים אף לטעון שהלחימה המסורתית, של התנגשויות צבאיות כמו במלחמת העולם השנייה, נעלמה. לפי השקפה זו נוצר דפוס של מלחמה חדשה, שבה ארגוני גרילה וטרור קוראים תיגר על הסדר הפוליטי והחברתי הקיים ושואפים לשנות אותו בכוח. צמיחתם של ארגונים אלימים שאינם מדינה במובן המקובל והמוכר של המושג השפיעה השפעה עמוקה על אופן ניהול הסכסוכים בחמישים השנים האחרונות. מבחינה היסטורית, רובם המוחלט של ארגונים אלו צמחו על רקע עימות פוליטי-לאומי, לרוב עם כוח זר חזק יותר. כוחות זרים אלו היו כמעט תמיד מדינות דמוקרטיות וליברליות ותיקות, שלרשותן עמדו הכוחות הצבאיים החזקים ביותר. העולם היה עד למקרים לא מעטים שבהם גורמים שנחשבו חלשים מבחינה צבאית הצליחו להביס צבאות גדולים וחזקים מהם. מלחמת וייטנאם היא כמובן דוגמה בולטת למצב כזה – ארגון גרילה קטן הצליח לגרום לצבא החזק בעולם לסגת מזירת העימות. דוגמה זו נחרתה בתודעה הגלובלית ותרמה להפצת ההשקפה לפיה הניצחון הצבאי הקונבנציונלי המסורתי אינו רלוונטי לסכסוכים מודרניים. כיום למעשה נוצר סוג חדש של סכסוך אלים – הסכסוך הא-סימטרי, שבו לכאורה יש משמעות פחותה לכוח צבאי. הדגם החדש כונה כך עקב ההבדלים הבולטים באופי הגוף הלוחם (מדינה מול ארגון לא מדינתי) ובעוצמה הצבאית, הכלכלית והפוליטית של כל אחד מן הצדדים המעורבים בהם.

באסטרטגיה א-סימטרית, מפעיל כל יריב את כל הכלים העומדים לרשותו על מנת לנצל את נקודות התורפה של הצד שכנגד. הפעולה הא-סימטרית אינה צבאית בלבד, אלא היא יכולה להיות גם פוליטית; היא פועלת בכל הממדים – בטווחי זמן שונים, בכוונה או שלא, בגלוי או בסתר, בממד הפסיכולוגי או הפיזי או בכולם יחד. א-סימטריה משמעה פעולה בהתאמה לחולשות היריב. בשל כך נשמעות תדיר ביקורות על ארגונים אלימים על כך שהם אינם נלחמים לחימה הוגנת. סכסוכים א-סימטריים מודרניים מתנהלים על פי מערך אסטרטגי השונה מזה של עימותים קונבנציונליים בין מדינות לאום. עיקרו הוא ניסיונו של הארגון הלא-מדינתי **למנוע** מהמדינה להילחם בו בהצלחה וכן ניסיון לחסום את ביטוי יתרונותיה בארגון צבאי וביכולת גיוס משאבים כלכליים וכוח אדם. מטרת הארגון אינה להביס את היריב-המדינה באופן מוחלט, אלא לגרום לתסכול תוך הגבלת יכולתה להגיב למתקפות. התקווה היא שהגבלה זו תגרום בסופו של דבר להתשתה ולויתור על המשך המאבק, אף שמבחינת משאביה הפיזיים יש ביכולתה להמשיך להילחם.

ארבע זירות פעולה

יש כמה תחומים עיקריים שבהם פועלים ארגונים לא מדינתיים כדי להגביל את יכולת התגובה של המדינה. כשבאים לבחון ולנתח את יחסי הכוחות בסכסוך ספציפי, יש לשים לב לשינויים שחלו בכל אחד מזירות אלו לאורך שנות הסכסוך ולראות כיצד השפיעו זה על זה. זירות הפעולה הן: הצבאית, הפוליטית הפנימית, התקשורתית והמדינית-דיפלומטית.

מבחינה צבאית, ארגונים כיום משתמשים בשיטות גרילה. לוחמת גרילה היא טקטיקה צבאית מוכרת, שמאפשרת לתקוף את היריב מבלי לאפשר לו להפעיל את מלוא כוחו הצבאי. תוצאה זו מושגת על ידי הימנעות מהתנגשות ישירה עם הכוח הצבאי העדיף של המדינה. לוחמי הגרילה תוקפים רק כשהתנאים הטקטיים המקומיים מבטיחים הצלחה, ומיד לאחריה הם נטמעים בתוך האוכלוסייה הסובבת, העוזרת ותומכת. לא רק הלוחמים נטמעים בתוך התושבים המקומיים, אלא גם מרכיבי הכוח האחרים – מחסני תחמושת, מפקדות, בתי חרושת לייצור כלי נשק – כל אלו ממוקמים במרכזי אוכלוסייה על מנת להקשות על פגיעה בהם. ככלל, הגרילה מסתמכת רבות על אהדת האוכלוסייה.

1. א-סימטריה משמעה "ניצול הבדלים בכוח על מנת לזכות ביתרון כלשהו". ראו: Metz, S. (2001). Strategic asymmetry. *Military Review*, 81, 23-32.

2. Metz, Ibid, p. 25. ראו גם: Thomas L. T. (2001). Deciphering asymmetry word game. *Military Review*, 81, 32-37.

3. סיבוני, ג' (2010). השתנות האיום. צבא ואסטרטגיה, 2, 3-6; שוויצר, ח' (2009). מגבלות הלחימה נגד צבא טרורילה: לבנון ועזה כמקרה בוחן. צבא ואסטרטגיה, 1, 33-38.

בסכסוכים כאלו חשוב ממד ההתשה, מכיוון שבניגוד למלחמות קונבנציונליות וגלויות, במלחמת גרילה אין הישגים צבאיים בולטים שאפשר לנצל אותם כדי להראות התקדמות. ארגון הגרילה החלש מקווה שצבירה של הישגים טקטיים מקומיים תביא לשינוי בתודעה של היריב, שייזכר בכך שהוא מפסיד וייסוג מעצמו. ההגבלות השונות – צבאיות, חוקיות, פוליטיות, תקשורתיות – המוטלות על צבא המדינה מקשות עליו לממש את עדיפותו בשדה הקרב. נוסף על כך, ארגוני גרילה מודרניים הופכים את אזרחי המדינה שנגדה הם נלחמים למטרה. זאת מתוך הנחה שחברות דמוקרטיות ומודרניות מסואבות, חסרות ליכוד פנימי ואינן מסוגלות למאמצים הדרושים למלחמה ארוכה (בעיקר היכולת לספוג קורבנות רבים). לכן, במקום לתקוף את שלמותו הפיזית של צבא האויב הם תוקפים את החברה התומכת בו. במקום לערער את המורל הצבאי, הם מערערים את דעת הקהל ואת נחישותה, ובעקיפין גם את מורל החיילים. במקום לתקוף את הארגון המדיני הם תוקפים את הלגיטימיות שלו ואת לכידותו הפנימית. פיתוחים טכנולוגיים, ובעיקר נשק רקטי וטילים (נשק תלול מסלול), מסייעים להם להפוך את האזרחים למטרה (כלוגיקה מובהקת של טרור), ואת העורף לחזית.

מבחינה פוליטית, במאבקים הא-סימטריים כיום מכוונים ארגונים חמושים לפגוע בלכידות הפנימית של המשטר וביכולתו להפעיל את מלוא עוצמתו נגדם, בלי קשר למטרה שלהשגתה הם פועלים. לכן יש חשיבות רבה מאוד להשפעה על דעת הקהל במדינה. אם האוכלוסייה משתכנעת שאין ביכולתה לנצח או שהמחיר שישולם גבוה מדי, ניתן להשפיע עליה ללחוץ על המנהיגים לסגת. משאבים כגון חיי אדם ותשומות כלכליות, המושקעים במאבק ויכולים היו להיות מופנים למטרות אחרות, או גם תהליך של הידרדרות מוסרית – אלו יכולים להניע התנגדות להמשך העימות. כאמור, הארגון הלא-מדינתי סבור שעליו רק להחזיק מעמד די זמן ולחכות שהמדינה תיחלש במידה כזו שניתן יהיה להביסה או שהיא תקרוס ותיעלם מעצמה. למעשה, בסכסוכים כיום פועלים שני הצדדים כדי להשיג מה שקרוי "ניצחון תודעתי", כלומר להשיג את תמיכתם של הקהלים המעורבים בעימות במדינה ומחוצה לה, שכן הם הצד "הצודק" והעתיד לנצח.⁴

בשל כך יש חשיבות רבה לאמצעי תקשורת המונים. רק הם מסוגלים להעביר במהירות מסרים והשקפת עולם לאוכלוסיות רבות. בחברות הגלובליות היום יש דרישה לקבל מידע על הנעשה בעולם, כמעין זכות

4. קרביץ, מ' (2001). העימות המוגבל כמלחמת התשה. מערכות, 380-381, 40-45; אייזון, מ' (2004). המאבק על התודעה במלחמה הפוסט מודרנית – רקע והמשגה. בתוך ח' גולן וש' שי (עורכים), העימות המוגבל (עמ' 347-376). תל אביב: מערכות.

אנושית בסיסית. דבר זה נכון במיוחד במדינות דמוקרטיות, בהן הזכות למידע וחופש העיתונות הם זכויות חוקתיות מוכרות.⁵

גרידת העימות משדה הקרב הפיזי לשדה הקרב התודעתי פועלת לטובת הצד החלש יותר, כלומר הארגון הלא-מדינתי. ארגונים אלו נתפסים בדרך כלל כנחותים מספרית וארגונית, והנשק העומד לרשותם אינו מתוחכם. זאת לעומת מדינות שמחזיקות צבאות גדולים עם נשק מתקדם. אי-שוויון ברור זה בעוצמה משפיע על עמדות הציבור כלפי הסכסוך, שכן נוצר דימוי של "דויד" (הנתפס חיובי מבחינה מוסרית) הנלחם נגד "גוליית" (שנתפס אינסטינקטיבית כרע). ארגונים שונים מקדמים דימוי זה באמצעי התקשורת, תוך ניצול הנטייה האנושית לתמוך בצד החלש והמדוכא.

במצב עניינים כזה, ובעיקר ככל שישנה אפשרות להשיג ידיעות ודיווחים משדה הקרב על המתרחש בעת לחימה, התקשורת עצמה נעשית מעורבת בסכסוך, והיא מתפקדת כמעין שופט המעניק **ציונים לכל אחד מהצדדים**. הצטרבות ציונים אלו היא שיוצרת תחושת ניצחון או הפסד. בווייטנאם ובאלג'יריה לדוגמה יצרה התקשורת (האמריקאית והצרפתית, בהתאמה) תחושה שהמדינה גם מפסידה במלחמה (או לא מנצחת כפי שמצופה ממנה), אך גם, בעיקר, שעצם פעולת הלחימה אינה מוסרית. עקב כך, דעת הקהל במדינות אלו, שהייתה בטוחה שיש הכרח להפסיק את העימות, לחצה על מנהיגיה לסגת. תהליך שיפוט דומה התרחש גם בישראל במלחמת לבנון השנייה, כשנעשו ניסיונות לבחון אם ישראל ניצחה או הפסידה.⁶

נראה, אם כך, שהתקשורת הפכה לנשק בעימות המוגבל. הצד שיידע להפעיל נשק זה ביעילות הרבה ביותר – ובעיקר הצד שישלוט במידע המועבר בזירה זו ויעצב אותו – יוכל לבסוף לנצח במערכה כולה?

גם **מבחינה מדינית-בין-לאומית** מתקיימים ניסיונות להחליש את מעמד המדינה, הן בעיני דעת הקהל העולמית והן בעיני ממשלות אחרות. הפנייה לדעת הקהל העולמית (שנעשית כאמור באמצעי התקשורת למיניהם) נועדה ללחוץ על ממשלות להימנע מקיום קשרים ומתן תמיכה כלכלית, דיפלומטית וצבאית למדינה שהארגון נלחם בה. למעשה, זהו ניסיון לבודד אותה. בהקשר זה יש חשיבות רבה למושג **לגיטימציה**, לנוכח

5. כתר, ר' ומלצר, א' (2001). תקשורת המונים בעימות המוגבל. מערכות, 380-381, 78-81.

6. ההתשה בזירה התקשורתית. בתוך עיונים בביטחון לאומי, אסטרטגיית ההתשה בעימות מוגבל – בחירה או כרח? (עמ' 119-124). חיפה: המכללה לביטחון לאומי.

7. מלחמת ישראל-חיזבאללה 2006: התקשורת כנשק בעימות הא-סימטרי. <http://www.tau.ac.il/institutes/herzog/commschool/Lebanon3.pdf>

העובדה שלשיקולי מוסר יש תפקיד חשוב במערכת הבין-לאומית כיום.

פגיעה בלגיטימיות של מדינה מתרחשת כאשר היא מוותרת על העקרונות המבדילים אותה מהאויבים בהם היא נלחמת. נושא זה חשוב בעיקר במשטרים דמוקרטיים, שבהם מוטלים על המשטר מגבלות מרצון. משטר כזה חשוף לניצול לרעה של המגבלות שחלות עליו: כשמשטרים דמוקרטיים מפריים את הנורמות המשפטיות והמוסריות שמייחדות אותם על מנת להילחם ביתר יעילות בארגוני טרור וגרילה, אזי הם מאבדים את הלגיטימציה שלהם בעיני עצמם ובעיני העולם.⁸

המקרה של דרום אפריקה מוכיח שבניגוד לעבר קיימת כיום אפשרות להטיל מגבלות ממשיות על יכולתן של מדינות לממש את יתרונן החומרי האובייקטיבי (בכלל זה יכולת לפעולה צבאית אפקטיבית) באמצעות פגיעה בלגיטימיות המוסרית שלהן. גם ישראל נמצאת כיום בפני אתגר דומה.⁹ האתגר המרכזי של מדינות בעימותים א-סימטריים הוא, אם כן, למצוא אסטרטגיות שיאפשרו להתגבר על המגבלות השונות שאויביהן מנסים להטיל עליהן ויעניקו למדינה את חופש הפעולה הדרוש לה כדי למצות את מלוא כוחה הצבאי ולהכריע באופן חד-משמעי את האויב הלא-מדינתי.

שינויים אלו שחלו בעימותים מודרניים בד בבד עם הצלחתם של תנועות גרילה וארגוני טרור, חייבו דיון מחודש במושגים שעבר היו ברורים, כמו ניצחון, הכרעה, הבחנה בין כוח לוחם ובין אזרחים חפים מפשע. מהותה של המלחמה המודרנית והדרכים לנהלה השתנו, דבר שהוביל להמלצות מדיניות חדשות שעיקרן ההימנעות מהישענות על כוח צבאי בלבד כדי להביס תנועות גרילה. מכיוון שהעימותים המודרניים מכוונים להשפיע על הרצון הפוליטי של האויב, הלחימה במסגרתם צריכה לכלול כלים פוליטיים, לא רק צבאיים. לפי גישה זו, ארגוני גרילה וטרור הם תוצר של מצב פוליטי-חברתי עמוק יותר והוא זה הדורש פתרון, בעוד הסכסוך הצבאי הוא תוצר לוואי של מצב חברתי מסוים. כדי לפתור את הסכסוך יש לעשות שימוש באמצעים מתחום הפוליטיקה, החינוך והרווחה, ולא מתחום הביטחון הצבאי. הנחה זו הובילה להקניית חשיבות עליונה לגורמים פוליטיים-אזרחיים בטיפול באיום שמציבים ארגונים חמושים, בעוד הגורם הצבאי נתפס כפחות רלוונטי. אם לא ניתן להשתמש בכוח

8. לקויר, ז' (1979). גרילה (עמ' 303). ישראל: מערכות.

9. Legitimacy and the rule of Law in Low-Intensity conflict. Military. (2005). Campbell, J. D. 9 <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/campbell.pdf>. 5-2, 85, Review

10. ראו ידלון, ע' (2004). דילמות מקצועיות ואתייות בהפעלת הכוח בלחימה מול הטרור. בתוך ח' גולן ושי"ש (עורכים), העימות המוגבל (עמ' 9-18) תל אביב: מערכות

צבאי נרחב נגד ארגונים כאלו אזי ממילא לא ניתן לחסלם, כפי שאפשר לעשות לצבא יריב. ההשקפה השלטת היא שארגונים פוליטיים אלימים למעשה אינם ניתנים לחיסול צבאי. לגישה זו יש כמובן השלכות מרחיקות לכת על המדיניות של מדינות המעורבות (או העלולות להיות מעורבות) בסכסוכים דומים. אם לא ניתן להכריע ארגונים כאלו באמצעים צבאיים, נובע מכך שיש להכיר בקיומם ולהגיע להידברות כלשהי עמם, או לוותר מראש על המאבק.

הצורך בשינוי תפיסה

במאמר זה נטען כי השקפה זו מוטעית, וכי היא מתעלמת מהמקרים שבהם תנועות חמושות לא-מדינתיות אכן נחלו תבוסות צבאיות. נוסף על כך, בעוד השקפה זו נוסחה בעיקר לאור מקרים שבהם תנועות שחרור לאומי נלחמו בממשלות זרות אשר פעלו הרחק משטחן הריבוני, היא מתעלמת מעימותים א-סימטריים שבהם לחמו ארגונים חמושים במדינות שהגנו על שטחן הריבוני. מצב כזה יכול להיות למשל כאשר תנועת מרי בדלנית שואפת להינתק מהמדינה או כאשר ארגון חמוש פועל נגד המדינה באזור מקלט מעבר לגבול. כפי שניתן לראות מסקירה שטחית של מוקדי סכסוך בעולם –רשימה חלקית תכלול מקומות כאינדונזיה, פיליפינים, קשמיר, קולומביה, סוריה ישראל – סכסוכים מסוג זה (ולא הסוג הראשון שהוזכר) הם הרלוונטיים ביותר לפוליטיקה הבין-לאומית. לסכסוכים אלו יש מאפיינים המייחדים אותם מצורות אחרות של עימותים א-סימטריים, מאפיינים אשר מסייעים לממשלות להתמודד עם האיום שמציבים ארגונים צבאיים-פוליטיים חמושים. עובדה זו מצדיקה ומחייבת התייחסות מחקרית ומעשית נפרדת, שעיקרה החזרת המעמד המרכזי למרכיב הצבאי בעת לחימה נגד ארגונים אלו מתוך הבנה בסיסית שאכן אפשר לצנח אותם תוך שימוש באמצעים צבאיים מסורתיים.

לקראת פרדיגמה חדשה-ישנה

סכסוכים א-סימטריים שבהם ארגון גרילה חמוש נלחם במדינה מתוך שטחה הריבוני פועלים על פי ההיגיון הבסיסי של לוחמה א-סימטרית, המתמקד בהתשת היריב ויכולתו להילחם. אך עם זאת, יש להם כמה מאפיינים ייחודיים המשפיעים על בניין הכוח של הארגון ועל הדרך שבה הוא מנהל את הלחימה. לכן, למרות המגבלות שארגוני טרור וגרילה מנסים להטיל על יריביהן, למדינה יש כמה יתרונות מובנים בהתמודדות מולם, כפי שיפורט להלן.

בניגוד לעימותים שבהם צד אחד שולט על טריטוריה שאינה שייכת באופן אינהרנטי למדינה שלו, בסכסוכים פנימיים מחויבות הצד המדינתי להמשיך בלחימה אינה מוגבלת, גם אם הסכסוך מוכל ותחום מבחינה אזורית וללא קשר לגודל האובייקטיבי של המדינה. מכיוון שהמאבק

מתמקד בטריטוריה, יש סכנה ממשית של היחלשות צבאית, כלכלית ומדינית של המדינה במקרה של הפסד או אפילו של פשרה.י מסיבה זו הנהגת המדינה מוכנה להשקיע את מלוא משאביה בעימות. במקרים רבים פוליטיקאים אף נוטים להציג עמדה תקיפה נגד המורדים ומבקרים את חולשת הממשלה על מנת לצבור כוח פוליטי. כך, הם יהיו נכונים להרחיק לכת במערכה צבאית. שלא כמו בעבר, בסכסוכים כאלו המאבק הוא טוטלי בעבור שני הצדדים. מאפיין זה קשור גם לעובדה שבסכסוכים פנימיים מסוג זה דעת הקהל לרוב מיליטנטית הרבה יותר מאשר בסכסוכים שבהם מדינה שולחת את כוחותיה להילחם מעבר לגבולותיה. רמות האיבה גדולות יותר, ועל פי רוב קבוצות שונות תובעות נקיטת קו בלתי מתפשר נגד המורדים. קבוצות אלו יזלזלו באותם חלקים באוכלוסייה שיתבעו להגיע להסדר ולסיים את הסכסוך, יראו בהם "תבוסתנים" ובוגדים ויעודדו את מנהיגיהם לנקוט קו בלתי מתפשר.

במצב זה, למדינה הפועלת בתוך שטחה הריבוני יש **חופש פעולה** גדול יותר מאשר למדינה הנחשבת כובשת ומוקד הסכסוך אינו בשטחה. זהו גורם נוסף הפועל לטובת המדינה. במובן זה, הפרשנות המשפטית והדין אם אכן מתקיים מצב של כיבוש אינם חשובים; חשובה דעתה ונטייתה של הקהילה הבין-לאומית באשר לאותו שטח – אם שייך במהותו למדינה או נפרד ממנה. לאור עקרון הריבוניות אפשר לומר שמדינה יכולה לבצע (כמעט) כל דבר נגד אזרחיה, גם אם אלו אינם רואים עצמם חלק מהמערכת הפוליטית. בניגוד לכך, כל פגיעה באנשים בטריטוריה שאינה חלק מהמדינה נתפסת כמעשה אסור ובלתי מוסרי. לדוגמה במקרה של ישראל, כל פעולה ולו השגרתית ביותר (מעצר חשודים, חיפוש נשק, הרס בתים) בשטחים הפלסטיניים – שנחשבים כבושים – מעוררת גינוי מצד הקהילה הבין-לאומית. לעומת זאת, הרג על ידי כוחות הביטחון של תושבים ישראלים ממוצא ערבי ברמת הגולן – כזכור גם שטח כבוש – לא יעורר תגובה דומה, דבר דומה הוכח באירועי אוקטובר 2000, בעקבותיהם ישראל לא ספגה גינויים בינ"ל רבים למרות ההרג של 13 אזרחים ישראלים ממוצא ערבי.

בסכסוכים פנימיים הצבא הסדיר אינו חייב בהכרח "לזכות בלבם ומוחם" של התושבים המקומיים על מנת להוכיח שמטרתו צודקת – הוא יכול לכפות את רצונו באמצעים צבאיים לחלוטין. זאת מכיוון שהתושבים, גם אם הם ממורמרים ומאוכזבים מיחס המדינה אליהם, עדיין מחויבים בנאמנות לה, לכן עליהם לפעול בדרכים הפוליטיות המקובלות (גם אם בניסיונות פוליטיים קודמים לעשות כן נכשלו). לכן ארגון מורדים נמצא

מלכתחילה בעמדת נחיתות מול הקהילה הבין-לאומית שאת תמיכתה הוא שואף לגייס. יתרון זה אינו עומד למדינה הפועלת בשטח שאינו שלה, שכן עצם נוכחותה נחשבת לא לגיטימית ועל כן כל פעולה להבטיח את המשך שליטה זו תיחשב אף היא כלא לגיטימית.

גם מבחינה צבאית טהורה אלו הם סכסוכים שונים. המודל המסורתי המקובל של גרילה הוא של תנועה ששואפת להשתלט על השלטון במדינה. בהתאם למודל המהפכני הקלסי שנוסח על ידי מאו דזה דונג, גרילה חייבת לפעול תוך גמישות מרבית ובלי מחויבות קשיחה לאזור גיאוגרפי או לעקרון פעולה ספציפי כלשהו.¹³ עם זאת, בסכסוכים א-סימטריים מוקמים היום ארגונים מושים בעיקר כדי לייצג רגשות לאומיים. האוכלוסייה המקומית אינה אוסף אקראי של תושבים המנוכרים לשלטון המרכזי, אלא היא רואה עצמה כעם שחי במולדתו ההיסטורית ושואף לעצמאות. בשל כך, בסכסוכים כאלו יש חשיבות למיקום הגיאוגרפי של אזור הפעולה.

אמנם ניתן לנוע בתוך המולדת בהתאם לצרכים מבצעיים, אך תנועות לאומיות כיום אינן יכולות להיות גמישות, הן חייבות להגן על השטח מפני חדירת האויב. לדוגמה, אחת היא למורדים בסוריה אם יתקפו מצפון או מדרום, שכן מטרתם להחליש את השלטון המרכזי ולסלקו. לעומת זאת, ארגונים לאומיים, כגון חמאס ופית"ח ובמידה רבה גם חיזבאללה, אינם יכולים להתמקד אלא בשטח ספציפי שבו מרוכזת רוב האוכלוסייה שהם מייצגים ושעליה הם שואפים להגן. לכך יש השלכות צבאיות אופרטיביות ואסטרטגיות חשובות. הארגון הלא-מדינתי חייב להגביל עצמו לשטח מסוים בעל מאפיינים נתונים, שניתן להקיף ולבודד – בתוכו הוא חייב לפעול ועליו הוא מחויב להגן. הכרח זה להגנה מרחבית מקנה לגרילה אופי סטטי מהצפוי ומגביל את פעילותה. נוסף על כך, הצורך להקים מוסדות שלטון, שישמשו בסיס ל"מדינה שבדרך", יוצר מטרות רבות לתקיפה ולחיסול, כפי שנוכח חמאס לדעת במבצע "עופרת יצוקה". המאבק הוא מאבק צבאי על שליטה בטרטוריה, ולא באוכלוסייה. צבא סדיר יכול להתמודד עם אתגר זה בקלות רבה יותר, שכן צבאות של מדינות נבנים ומאומנים למטרה זו בדיוק.¹⁴ בהתמודדות בין שני כוחות צבאיים הפועלים על פי עקרונות לחימה קונבנציונליים, יש למדינה בדרך כלל משאבים רבים

Mao Tse-Tung (1965). Selected works (Vol. II, pp. 134-136). Oxford: Pergamon press. 12
<http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-2/index.htm>

Mao Tse-Tung (1937). On Guerrilla Warfare (Chapter 2, 3). <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/ch02.htm>

Arreguín-Toft, I. (2001). How the weak win wars? A theory of asymmetric conflict. 14
International Security, 26, 111-113

יותר – אנושיים, כלכליים, ארגוניים – מאשר לארגון הפועל נגדה. נוסף לכך, מעמדה המשפטי ונגישותה למערכת הבין-לאומית גדולים יותר.

מאפיינים ייחודיים אלו מסייעים לממשלות להילחם ביעילות בארגוני גרילה וטרור, תוך התמקדות בחיסולם באמצעים צבאיים. האתגר שמולו ניצבות מדינות בעימותים א-סימטריים מודרניים אינו כיצד להתמודד עם ארגונים שלכאורה אינם ניתנים לחיסול צבאי, אלא להבין את המגבלות שארגונים אלו מנסים להטיל עליהן. בהמשך, המטרה העומדת בפניהן היא לגבש אסטרטגיות שיאפשרו להתגבר על מגבלות אלו ולבטא את מלוא עליונותן הצבאית, הכלכלית והדיפלומטית.

מובן שלא די לטעון שאפשר להביס ארגוני גרילה וטרור באמצעים צבאיים. יש לתאר כיצד אפשר לבצע זאת בפועל, תוך התגברות על מגוון המכשולים שמאפיינים עימותים ממושכים עם ארגונים לא מדינתיים. ואכן, סקירה של ההיסטוריה של סכסוכים א-סימטריים מוכיחה שפתרון זה הושג פעמים רבות. בעבודה זו ייסקר המקרה האחרון שמדינה דמוקרטית הצליחה להביס ארגון גרילה וטרור באמצעים צבאיים, ייבחנו מגוון האסטרטגיות שבהן נעשה שימוש במקרה זה ולבסוף, תיבדק האפשרות ליישמן גם במקרה של ישראל.

לאי סרי לנקה, או בשמו המוכר יותר ציילון, יש היסטוריה מפוארת ומתועדת היטב, שתחילתה עוד במאה ה-5 לפני הספירה, עם הגעתם של סוחרים-מתיישבים מצפון הודו. מרבית העדויות קשורות להתפתחותה של הדת הבודהיסטית, שהוצגה לתושבי האי במאה ה-3 לפנה"ס והתפשטה במהירות. תהליך זה הושלם במאה ה-6 לספירה, כשבסופו התגבשה זהות אתנית משותפת של האוכלוסייה, שקראה לעצמה

חלק שני

הסכסוך בסרי לנקה

פרק 2. היסטוריה

”סינהאלזה” (Sinhalese – ”אריה”, שהוא גם סמל המדינה).

לקראת אמצע המאה ה-13 התמוטטה הממלכה הסינהאלית הצפונית שלטה ברובו של האי, והאוכלוסייה הבודהיסטית נדדה דרומה, לאדמות הפוריות יותר. צפונו של האי, שעיקרו ג'ונגלים, נותר מיושב בדלילות. אך בסוף אותה המאה כבר התיישבה שם אוכלוסייה גדולה מאוד שהגיעה מדרום הודו, והתיישבות זו מסמנת את תחילת ההיסטוריה של האוכלוסייה הטמילית בסרי לנקה. הטמילים היו ועודם הינדים ברובם המוחלט, ממוצא דְרָוּוּיִדְיָאני (דרום הודי – Dravidian), בעוד הסינהאלזים הבודהיסטים טוענים למוצא אריאני (Aryan). כבר מתיאור קצר זה אפשר לראות שההיסטוריה הקדומה של סרי לנקה יצרה שתי קבוצות אתניות מובהקות, בעלות תודעה היסטורית-דתית מגובשת ונבדלת, המחולקת על בסיס טריטוריאלי: סינהאלזים המרוכזים בדרום ובדרום-מזרח האי, וטמילים המרוכזים בצפון האי ובעיקר בחצי האי הצפוני ג'אֶפְנָה (Jaffna) הצמוד ליבשת.

חלוקה זו יצרה פחדים הדדיים, בעיקר בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית שזכרה לאוכלוסייה הטמילית עוולות היסטוריות, וחששה מפני כרסום נוסף בשטחי המחיה שלה. חשש זה הוגבר עקב העובדה שלמרות שהאוכלוסייה שהיגרה לצפון האי סרי לנקה מהודו הייתה מיעוט מספרי ודתי בסרי לנקה עצמה, בראייה אזורית רחבה יותר דווקא האוכלוסייה הבודהיסטית-סינהאלזית היא מיעוט. אם מכלילים את שטחי הודו בחישוב, לקבוצה הטמילית-הינדואית יש רוב מוחץ ותמיכה תרבותית-דתית רבה: כיום, כ-50 מיליון טמילים מתגוררים במדינת טמיל-נאדו

בדרום הודו¹⁵ פחדים אלו קיימים גם כיום בתודעה העצמית של שתי הקבוצות, למרות שהסינהאלזים מונים 74% מאוכלוסיית סרי לנקה (שמונה 20 מיליון איש) בעוד הטמילים מהווים רק 18% (לא כולל הטמילים היהודים, שמונים 4.5%). כפי שכונה זאת אחד החוקרים, הסינהאלזים הם "רוב עם תסביך מיעוט"¹⁶.

בצד אלו יש להזכיר קבוצה אתנית נוספת בסרי לנקה – המוסלמים. גם הם משתייכים לשתי קבוצות: מורים ומאלאים. מקובל להאמין שהמורים ברובם צאצאיהם של סוחרים ערביים-מוסלמיים, שהגיעו לאי במאה ה-8 לספירה, אף כי יש הטוענים שהם למעשה הודים שהמירו דתם לאסלם בעקבות המגע עם סוחרים ערביים. המאלאים הם צאצאים של גולים פוליטיים ושל עבדים משוחררים מאזור אינדונזיה, שהובאו על ידי ההולנדים במאות ה-17 וה-18. כך או כך, שפתם של המוסלמים היא טמילית, עם השפעות ערביות מסוימות. אמנם הם מהווים רוב באזורים מסוימים במזרח המדינה, אך אין להם בסיס טריטוריאלי מובהק. בסך הכול הם מהווים כ-7% מהאוכלוסייה. המוסלמים נמצאים בעמדה רגישה, שכן רובם חיים בקרב האוכלוסייה הטמילית במזרח ודוברים את שפתם. עם זאת הם מעוניינים להישאר ביחסים טובים עם הרוב הסינהאלזי במדינה עקב קשרי המסחר הענפים בין הקהילות ובשל היותם מיעוט.

בתחילת המאה ה-16 נכבש האי לראשונה על ידי פורטוגל, וכך החלה השליטה המערבית בת 450 השנים באי. במהלך השנים עבר האי לשליטת הולנד (במאה ה-17) ולבסוף לבריטניה, ששלטה בו כ-200 שנה. הנוכחות המערבית, בעיקר הבריטית, השפיעה רבות על היחסים בין שתי הקהילות העיקריות: הבריטים העניקו שוויון זכויות כולל לתושבי האי, אפשרו חופש דת, פיתחו את מערכת החינוך בשפה האנגלית והרחיבו את המנהל הציבורי. כך הם יצרו אליטה משכילה ומשפיעה. במקביל, נקטו הבריטים גישת "הפרד ומשול", וטיפחו את המיעוט הטמילי כמאגר לניהול המושבה על חשבון הרוב הסינהאלזי. שנים אחר כך יצר דבר זה טענות על אפליה ושנאה כלפי המערב בקרב הסינהאלזים.

הבריטים השפיעו גם בתחום הכלכלי – הם עודדו גידול מגוון של גידולים על מנת להפוך את המושבה לרווחית. במטרה לענות על הביקוש לעובדים יובא כוח עבודה זול זמין מדרום הודו לעונת הקציר. עם השנים גדל זרם זה של עובדים יותר ויותר, והם הפכו לכוח עבודה קבוע. רוב העובדים הללו

(Sri Lanka. A Weakened State: Invasion, Disease, and Social Instability. (1988, October. 15
<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13132.html>

Tambiah, S. J. (1986). Sri Lanka: Ethnic fratricide and the dismantling of democracy (pp. 16
 92-102). Chicago, Ill: University of Chicago Press

טמילים, בעלי אמונה הינדית ודוברי השפה הטמילית. הם מתגוררים על אדמת המטעים שאותה הם מעבדים בהרים מעל הכפרים הסינהאלזים, מקיימים את מנהגיהם ואינם מתערבים באוכלוסייה הסובבת. רובם מקיימים קשרי משפחה ונישואין עם בני קהילות מוצאם בהודו. יעקב מצוקות תעסוקה עברו רבים מהם במשך הזמן לערים הגדולות, דוגמת הבירה קולומבו, שם הם חיים בקהילות עניות בקרב הרוב הסינהאלזי. כיום מהווה קבוצה זו כ-5.5% מכלל האוכלוסייה, ועקב השונות הרבה בינם ובין שכניהם הסינהאלזים שוררת בין שתי הקבוצות איבה גדולה. גם האיכרים המקומיים באזורים ההרריים רואים בהם גורם זר המאיים על פרנסתם בשל היותם כוח עבודה זול.¹⁸

למרות זהות הדת, השפה והמסורת של המהגרים הטמילים עם האוכלוסייה הטמילית המקומית באי, מזלזלים בהם המקומיים – בעיקר תושבי צפון האי – עקב היותם ממעמד חברתי נמוך ("קסטה") של פועלים חסרי קרקע והשכלה. הטמילים ההודים מהווים אם כן קבוצה חברתית מובחנת ונפרדת משאר הקבוצות האתניות בסרי לנקה ותורמים למרקם התרבותי-אתני המגוון של האי.

בעקבות מתחים אלו ובתגובה לייחוס המיוחד של הטמילים בשלטון, החל בתחילת המאה ה-20 תהליך של פריחה של רגשות לאומניים בקרב סינהאלזים רבים על רקע חברתי, כלכלי ותעסוקתי. עיקר התהליך התבטא בגיבוש זהות בודהיסטית-סינהאלזית אסרטיבית ותוקפנית, שהתבססה על ההשקפה שסרי לנקה היא מולדת הסינהאלזים,¹⁹ וכי הישרדות הדת הבודהיסטית תלויה בהישרדות העם הסינהאלזי בתוך המדינה. מיתוסים היסטוריים הפכו לבסיס של לאומיות חדשה, המורכבת משלושה יסודות: עם ממוצא אריאני, שפה סינהאלזית ודת בודהיסטית. כדי להיות "סרי לנקי" יש לחלוק שלושה יסודות אלו. העם, הדת והגיאוגרפיה הן יחידה אחת; ערעור של אחד המרכיבים מהווה איום לקיום כל העולם הסינהאלזי. תפקיד המדינה הוא להגן על יסודות אלו מכל פגיעה – פנימית או חיצונית.²⁰

Silva, N. (1960). The problem of Indian immigration to Ceylon. *South Asian affairs*, 1, St. 17
Antony's papers, 8, 141-153. London: Chatto & Windus; Tambiah S. J., *Op Cit*, pp. 66-67

Austin, D., & Gupta, A. (2007). *Lions and tigers: the crisis in Sri Lanka* (p. 3). 18
London: Centre for Security & Conflict Studs

DeVotta, N. (2007). Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for politics and
conflict resolution in Sri Lanka. *Policy studies*, 40, 5-19. (Washington: East-West center),
<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps040.pdf>

Kearney, R. N. (1973). *The politics of Ceylon (Sri Lanka)* (pp. 175-178). Ithaca, N.Y.: 20
Cornell University Press

על רקע זה החלה מערכה ציבורית לסילוק הבריטים מהשלטון. ב-1948 נשאו מאמצים אלו פרי עם נסיגת הבריטים והקמת מדינה עצמאית. בצד הישגי פיתוח ראויים לציון, השאירו הבריטים מורשת של איבה ועוינות בין-קהילתיים שהלכו והחריפו עם השנים. הלאומיות הסינהאלזית הפכה בוטה ואגרסיבית יותר, מה שעורר תגובה נגדית של לאומיות הטמילים. אלו טענו שהסינהאלזים מדירים אותם מכל השפעה ודרשו שוויון. בשנות ה-50 נקטו שתי המפלגות הסינהאלזיות הגדולות מדיניות של הדרת טמילים מהשירות הציבורי (כולל מהמשטרה ומהצבא) וממוסדות ההשכלה הגבוהה כאמצעי לתקן את מדיניות האפליה של הבריטים. הם גם קבעו ששפת המדינה תהיה סינהאלזית. צעדים אלו הובילו לעימותים אלימים ונרחבים בין הקהילות, אשר טענו אחת כנגד השנייה על קיפוח והצדיקו בכך את עוינותן כלפי הקהילה האחרת. למרות נסיונות רבים לפיוס, בשנות ה-70 הוחרפה מגמה זו עוד יותר עם התגברות ההשקפות הקיצוניות. ההשקפה הלאומית הטמילית שינתה פנים – הטמילים החלו לטעון שצפון (וחלקים ממזרח) סרי לנקה היא למעשה מולדת הטמילים ולכן יש להיפרד מהמדינה הסינהאלזית המעיקה ולממש את הזהות הטמילית במסגרת פוליטית חדשה. בעשור זה פרחו ארגונים טמילים שקראו להיפרדות כזו ואף היו נכונים לנקוט אמצעים אקטיביים כדי להשיג מטרה זו. פעילות זו גרמה לממשלה להכריז על מצב חירום ולשלוח כוחות צבא כדי לשמור על הסדר הציבורי. בתחילת שנות ה-80 הפך המצב להיות מתוח ביותר – הקיצונים שלטו בדיון הציבורי ומנעו כל אפשרות להגיע לפשרה.

נקודת המפנה הגיעה ב-23 ביולי 1983. באותו יום הטמין אחד מהארגונים הטמילים הקיצונים יותר, "נמרי השחרור של טמיל-אילאם" (Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE) מטען צד בנתיב של שיירה צבאית, כשלאחר פיצוץ תקפו לוחמי הארגון את החיילים בנשק אוטומטי וברימונים (טקטיקה דומה שימשה רבות ארגוני טרור אחרים ברחבי העולם). בהתקפה נהרגו 15 חיילים. למחרת ההתקפה החלו מהומות בבירה קולומבו, והמון זועם החל לתקוף טמילים ברחוב. הותקפו טמילים בלי קשר למוצאם – גם טמילים הודים, אף שרובם לא תמכו בהכרח בתנועת הבדלנות הטמילית; נשרפו חנויות ומפעלים בבעלות טמילית (אף שאלו העסיקו גם סינהאלזים) והותקפו ונהרסו בתים של טמילים. היו גם דיווחים על המון שהיה מצויד ברשימות הבוחרים בכל שכונה, דבר שהעלה סימני שאלה באשר למהומות – אם היו מכוונות למעשה על ידי גורמים בשלטון. אף שהממשלה הכריזה על מצב חירום בבירה, המשטרה לא התערבה כדי לאכוף את הסדר, גם במקרים שבהם היה ברור שהתערבותה יכולה להציל חיים. רק ב-26 ביולי הוטל סגר כללי על העיר ועל אזורים שונים במדינה. בסך הכול נהרגו במהומות בין 3000 ל-4000

חי במחתרת ופרטי חייו לא ידועים, אך ידוע שמשפחתו השתייכה לקסטה הנמוכה בחברה הטמילית. בהיותו ילד בכפר, שהיה מוקד להברחות בצפון, למד על בשרו מהי גזענות מצד השלטון הסינהאלזי, ומגיל צעיר התקומם על היחס המפלה שלדעתו זכו לו הטמילים. על כן התחיל להיות מעורב בפוליטיקה המקומית והשתתף בעצרות, הפגנות וכינוסים.

שמו המקורי של הארגון היה "הנמרים הטמילים החדשים" (TNT). פרבהאקאראן שאף להפוך את הארגון לחוד החנית במאבק למען עצמאות הטמילים. תחילה כללה הקבוצה כמה נערים שזרקו פצצות בקרנבלים ובאספות פוליטיות וריססו סיסמאות כנגד הממשלה. עם הזמן ביצע הארגון גם מתקפות על תחנות משטרה ורצח אישים חשודים בשיתוף פעולה. לאחר ששמו נודע למשטרה הוא נאלץ לברוח להודו, שם זכה לאימון על ידי שירותי המודיעין ההודי. לאחר שחזר לסרי לנקה ביצע את פעולתו המפורסמת ביותר: ההתנקשות בראש העיר ג'אפנה, שהייתה פעולת ההתנקשות הפוליטית הראשונה בסכסוך.²³ בשלב זה החליט פרבהאקאראן להפוך את הקבוצה לארגון גרילה לכל דבר. במאי 1976 הוא שינה את שמו ל"נמרי השחרור של טמיל-אילאם".²⁴

ה-LTTE נבנה יחסית בפשטות והתבסס על הנאמנות האישית של כל לוחם, מהפשוט ביותר ועד הבכיר ביותר, למנהיג העליון הכריזמטי, הוא פרבהאקאראן. כל טירון חויב להישבע שבועת נאמנות, שהייתה חלק מפולחן אישיות נרחב שהילל את ההקרבה ואת הלחימה של המנהיג ושל העם הטמילי. הארגון עצמו חולק לשתי זרועות עיקריות: זרוע צבאית, וזרוע פוליטית-אזרחית כפופה לה.²⁵ מעל אלו ניצבה מועצה מפקחת שכוונה את פעילות הארגון. היא הורכבה ממנהיגי כל הזרועות והמחלקות העיקריות, ובראשה עמד פרבהאקאראן. הזרוע הצבאית של ה-LTTE הייתה עליונה על זו הפוליטית. למעשה המפלגה הפוליטית הרשמית של הארגון הוקמה רק בתחילת שנות ה-2000 כחלק מתהליך השלום, והייתה כפופה לחלוטין לזרוע הצבאית.

הזרוע הצבאית כללה כוח יבשתי, אווירי וימי. כל זרוע ארגונית או חטיבה

Rajasingham, K. T. (2002, February 9). Sri Lanka: The Untold Story. Chapter 26: When conflict turns to terror. Asia Times. <http://www.atimes.com/ind-pak/DB09Df02.html>

24. "אילאם" בטמילית משמעו "מולדת", ואילו הנמר הוא מחווה לסמל של ממלכת Chola הקדומה בדרום הודו. הוא אמור להיות ניגוד לאריה, שהוא כאמור הסמל הקדום של העם הסינהאלזי.

Manoharan, N. (2007, January 16). Semiotics of Terrorism: A 'Symbolic' Understanding of the LTTE. Institute of Peace & Conflict Studies. <http://www.ipcs.org/article/terrorism-in-sri-lanka/semiotics-of-terrorism-a-symbolic-understanding-of-the-ltte-2189.html>

Transnational and Non-State Armed Groups, Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE). 25. (2008) <http://www.armed-groups.org/6/section.aspx/ViewGroup?id=17>

צבאית אורגנה לפי חלוקה אזורית: על כל אזור הופקד מפקד ותחתיו פקודים, עד ליחידה בסיסית של קבוצת לוחמים של 10-15 איש. אמנם הכוח היבשתי היה הגדול ביותר ומנה 4 חטיבות של 1200 לוחמים כל אחת,²⁶ אך מבחינת חשיבות אסטרטגית דווקא הכוח הימי (Sea Tigers), שמנה רק 3000 איש, היה החשוב ביותר. כוח זה היה אמון על אספקה מסודרת של תחמושת, של מזון, של כסף ושל פעילים, והוא היווה את צינור החמצן של הארגון ואת הקשר שלו לעולם החיצוני.²⁷

נוסף על אלו הוקמה גם מחלקה למודיעין (Tiger Organization Security Intelligence Service – TOSIS), בראשות פוטו אָמַן (Pottu Amman, נקרא גם Shanmugalingam Sivashankar) שהיה השני במעמדו בארגון כולו. המחלקה עסקה באיתור סוכני ממשלה ואויבים, בסיוע למבצעי רכישת נשק, בתעמולה פנימית וחיזונית ברחבי העולם ובהברחת אנשים ונשק אל סרי לנקה ומחוצה לה. היחידה נודעה בעיקר בשל תפקידה באיסוף מידע לקידום מתקפות צבאיות ופעולות התאבדות, שבוצעו על ידי יחידת "הנמרים השחורים" (Black Tigers), יחידת העילית של ה-LTTE.²⁸ הלוחמים ביחידה אומנו במיוחד לביצוע פעולות מיוחדות, שרובן חייבו התאבדות את מותו של הלוחם עצמו על מנת להשיג את המטרה. במהלך שנות הסכסוך ביצעה היחידה בין 150 ל-200 פיגועי התאבדות. היחידה הייתה חלוצה בפיתוח תחום זה, כמו למשל המצאת חגורת הנפץ, שימוש בסירות ובמשאיות נפץ ובעיקר שימוש בנשים מתאבדות. "בזכות" פעילות יחידה זו, ה-LTTE הוא הארגון היחיד בעולם שנושא באחריות לרצח ראשי ממשלה של שתי מדינות, נוסף לקורבנות רמי דרג אחרים: שרים, אישי צבא ופוליטיקאים.²⁹

בעזרת סיוע כלכלי ופוליטי של הגולה הטמילית העשירה והמיליטנטית שמחוץ לסרי לנקה, בנה הארגון רשת לוגיסטית גלובלית לגיוס כספים ולרכישות נשק. הארגון הקים נציגויות בלא פחות מ-54 מדינות ברחבי

Sri Lanka: How strong are the tigers? South Asia. (28 February, 2006). Hariharan, R. 26
html.5Cnote297%5Cnotes3%/Analysis Group.http://www.southasiaanalysis.org

Manoharan, N. (2005, June 1). Tigers with Fins: Naval wing of the LTTE. Institute of peace 27
and conflict studies. http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-fins-naval-wing-of-the-ltte-1757.html

28. על המחלקות ותפקידיהן ראו:
The Little Insider (2009, February 18). The LTTE Intelligence Wing
http://thelittleinsider.blogspot.com/2009/02/ltte-intelligenc

Ramasubramanian, R. (2004). Suicide terrorism in Sri Lanka (p. 6). New Delhi: Institute of 29
.peace and conflict study

העולם, בעיקר באירופה ובצפון אמריקה.³⁰ פעילות זו נועדה לתעל ולמצות ככל שניתן את המשאבים החומריים והרוחניים של הטמילים ברחבי העולם לטובת המאבק הצבאי הסופי להשגת מדינה עצמאית בתוך סרי לנקה. זאת על ידי חיזוק הארגון מבחינה פוליטית (תעמולה), מוסרית (באמצעות ארגוני זכויות אדם), כלכלית (תרומות) וכמובן צבאית.

בשטחים עליהם השתלט הארגון בתוך סרי לנקה הוא בנה מערכת שלטונית-מנהלית משוכללת, שכללה בתי ספר, בתי חולים, מערכת רווחה ליתומים ולאמנות, ארגון משטרה, בתי משפט, מערכת גיוס מיסים ורישוי עסקים, מערכות תקשורת (רדיו, טלוויזיה, עיתונות יומית) ואפילו בנק מרכזי.³¹ כפילות זו של פעילות הארגון – צבאית לצד אזרחית – הייתה פורצת דרך, והיא נבעה ממטרתו הסופית להקים מדינה עצמאית חדשה. פעילות כפולה זו מהווה גם כיום מודל חיקוי לארגוני גרילה אחרים ברחבי העולם.

מבחינה אידיאולוגית, ה-LTTE היה ארגון חילוני ולא תנועה מהפכנית. בשנים האחרונות קמו ארגוני טרור המבוססים על תפיסת עולם אסלמית-פונדמנטליסטית ומסתמכים על תמיכתן של אוכלוסיות מוסלמיות גולות. בעבר הרחוק יותר התבססו תנועות טרור בין-לאומיות בעיקר על אידיאולוגיה מרקסיסטית-מאואיסטית, שאז זכו לתמיכה מצד ברית המועצות או סין. ה-LTTE היה חריג: אמנם בתחילת דרכו השמיע מייסדו ומנהיגו הצהרות דמוי-מרקסיסטיות על שוויון ואחוזה בין המדוכאים בכל העולם, אך במהרה נזנח קו זה. המאפיין היחיד שאומץ מהדגם הקומוניסטי היה המנהיג היחיד השולט על ארגון ריכוזי שמייצג באופן בלעדי את הקולקטיב ("העם"). כמו כן, הארגון לא הטיף למהפכה דתית מיוחדת. אמנם הטמילים מחזיקים באמונה ההינדית בעוד אויביהם הסינהאלזים הם בודהיסטים, אך המאבק עצמו לא נוהל מתוך עקרונות של תחייה דתית או האדרה של הדת, אלא התבסס על תחושות של קיפוח אתני-לאומי. ה-LTTE נותר מחויב לרעיון החילוני-לאומי, שבמהותו הוא מוגבל וצר רעיונית וטריטוריאלי. למעשה יש לראות ב"נמרים הטמילים" ארגון **שמרני** באידיאולוגיה שלו (בניגוד לחדשנות הצבאית והאופרטיבית שלו), בעל מטרה לאומית מוגבלת. זאת לעומת שינוי סדרי העולם החברתיים והפוליטיים מסדר הגודל אליו שואפות תנועות כמו אל-קעידה, חיזבאללה או חמאס.

Aryasinha, R. P. (2008, December 10). Time to Act: The LTTE, its Front Organizations, 30 and the Challenge to Europe. EU-US international seminar on LTTE, chapter 4. http://www.priu.gov.lk/lte_report/chapter4.html

Stokk, K. (2006, January). Building the Tamil Eelam State (p.13). Australian Parliament. 31 <http://www.aph.gov.au/house/committee/pjicis/proscription/submissions/sub35a.pdf>

מכאן נובע גם הבלבול באשר לשימוש בפעולות התאבדות ומחבלים מתאבדים ומקומם באסטרטגיה ובאתוס של הארגון. כיום אמצעי זה מזוהה בדת העולמית עם האסלם הקיצוני, אף שהשימוש באמצעי ההתאבדות נודע בהיסטוריה במקרים רבים ומגוונים. למשל, בהקשר של פעולה קרבית אפשר להזכיר את טייסי הקמיקאזה היפנים ובהקשר של פעולות טרור את כת המתנקשים המוסלמית במאות ה-11 או ה-10 או המתנקשים היהודים במאה הראשונה לספירה. אין זה מפתיע שחוקרים רבים הכלילו את ה-LTTE תחת המטרייה הקונספטואלית של ארגון טרור פונדמנטליסטי נוסף בעולם השלישי, השולח את תומכיו להיהרג כאקט מחאה נגד האימפריאליזם או נגד המערב או כל מטרה אחרת. אך בחינה מדוקדקת מגלה מציאות אחרת – זו של תפיסה צבאית רציונאלית וסדורה בבסיס פעולות ההתאבדות שאליהן נשלחו פעילי הארגון.³² ואכן, במהלך השנים זכה ארגון "הנמרים הטמילים" להכרה כאחד הארגונים הצבאיים המסוכנים, המתוחכמים והקטלניים בעולם, ורבים סברו שהוא בלתי מנוצח. עם זאת, לאחר 25 שנות סכסוך חוסל הארגון במבצע צבאי ממוקד וקצר. נתאר עתה כיצד הושגה תוצאה זו.

פרק 4. שלבי הסכסוך

מבחינה כרונולוגית, מקובל לחלק את הסכסוך בסרי לנקה לכמה שלבים. להלן תובא סקירה קצרה של האירועים החשובים והמגמות העיקריות בכל שלב, כדי להבין את הרקע שהוביל בשנת 2006 לגיבוש וליישום המוצלח של האסטרטגיה הצבאית שנועדה לחסל חיסול מוחלט את ארגון המורדים.

מלחמת אילאם הראשונה 1983–1987

עימותים אלימים בין כוחות הביטחון של סרי לנקה ובין אזרחים טמילים היו נפוצים כבר משנות ה-70, אולם הסכסוך האלים בין הממשלה והארגונים הטמילים למיניהם פרץ כאמור רק ביולי 1983, לאחר שה-LTTE ארב לשיירה צבאית, תקף אותה והרג 13 חיילים. תחילה היו הארגונים הטמילים קטנים ולא מאורגנים, וחבריהם היו תמהיל של בריוני רחוב, של פושעים ושל לוחמי חופש. הם עסקו בעיקר בתקיפות של עובדי ציבור שהיו מזוהים עם הממשלה ובמעשי פשיעה מזדמנים (שוד בנקים והברחות סמים) על מנת לצבור כסף ולרכוש נשק. את רוב זמנם השקיעו

32. להרחבה בנקודה זו ראו רייכרד, א' (2011). עימותים אסימטריים והכרעה צבאית של ארגוני גרילה בדלנים – סרי לנקה מקרה מבחן, עבודת מוסמך שלא פורסמה (עמ' 163-167). תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב.

בעיקר במתקפות זה על זה, בחטיפות וברציחות. כוחות הביטחון מצדם הגיבו לאיום באלימות נגד האוכלוסייה הטמילית כולה, שהעמיקה את הקרע ואת חוסר האמון בין האוכלוסייה ובין ממשלת סרי לנקה.³³ מאמצים שונים להגיע להסדר פוליטי, שנערכו בתיווכה של הודו, לא צלחו עקב אי-נכונות הצדדים להתפשר.

בשנת 1986 התחוללה תפנית בסכסוך: ה-LTTE פתח במבצע בזק לחיסול כל יריביו, ובתוך שבוע הוא הפך לארגון היחיד בעל היכולת לשאת את דגל המאבק הטמילי. ואכן, לאחר התבססותו כנציג היחיד של הטמילים, התחזק הארגון מאוד – בסיוע שירותי המודיעין של הודו – והסלים את מתקפותיו, שהיו עתה נועזות יותר ויותר. למשל, בתקופה זו נערכה פעולת ההתאבדות הראשונה של הארגון: בחמישי ביולי 1987 הסיע פעיל הארגון ("Captain Miller") משאית עמוסה חומרי נפץ אל תוך בסיס צבא בצפון ופוצץ אותה. הפעולה, שגרמה למותם של 100 חיילים, הממה את הממשלה והדגימה את אוזלת ידם של הצבא והממשלה.

בעקבות המתקפה יזמה הממשלה מבצע צבאי רחב היקף נגד החמושים הטמילים בצפון המדינה שמטרתו הייתה להשתלט על כל השטחים שבהם הייתה נוכחות של ה-LTTE. הטקטיקה בה השתמשו כוחות הביטחון הייתה התקדמות קרקעית על פני איזור הרחב על מנת להכריח את לוחמי הארגון להיכנס לקרב. תוך חמישה ימים השתלט הצבא על כל החצי המזרחי של חצי האי ג'אפנה והצליח לחשוף מצבורי נשק גדולים, להרוס בסיסי אספקה של הארגון, להרוג כמה מאות מורדים ולהבריח רבים אחרים אל הודו.³⁴ עם זאת, המשך הלחימה יצר מצב הומניטרי קשה, וה-LTTE השתמש במצוקת התושבים כאמצעי ללחוך על הודו להתערב בנעשה בטענה שכמעצמה האזורית עליה להציל את העם הטמילי מההרג. תחילה ניסתה ממשלת הודו, בעקבות לחץ שהופעל עליה מצד האוכלוסייה הטמילית הגדולה בדרום הודו, לשלוח סיוע אזרחי (בליווי תקשורתי נרחב) של מזון ותרופות דרך הים. ניסיון זה נבלם בכוח על ידי חיל הים של סרי לנקה, שחסם את מעבר הספינות והכריח אותם לסוב על עקבותיהם. בתגובה פרץ משבר בין המדינות לאחר שהודו איימה לשלוח כוחות צבא גדולים שיעבירו ישירות סיוע הומאניטארי לאוכלוסייה הטמילית בצפון סרי לנקה. לאחר דיונים אינטנסיביים בין המדינות נחתם הסכם, שסימן שלב חדש בסכסוך האתני בסרי לנקה.

33. Kyung Mook, K. (2006). History of the civil war in Sri Lanka since 1983. <http://www.zum.de/whkmla/sp/0809/kyungmook/kyungmook1.html>

34. Wijayapala, R. (2007, May 26). Legacy of Vadaamarachchi – 20 years on. Daily News. <http://www.dailynews.lk/2007/05/26/fea01.asp>

כוח השלום ההודי 1987-1989

בהסכם, שנחתם ביולי 1989, הסכימה סרי לנקה להעניק אוטונומיה מקומית לטמילים ולארגן בחירות למועצה מקומית בצפון המדינה. על מנת למנוע מה-LTTE להשתלט בכוח על האזור ולזכות בבחירות, הסכימה הודו להציב כוח צבאי בצפון, שתפקידו יהיה לפרק מנשקם את החמושים הטמילים. אף שהיה זה ה-LTTE שקרא להתערבותה של הודו, הוא ביקר קשות את ההסכם בטענה שהודו עוזרת לסרי לנקה לבצע רצח עם בטמילים. מובן שהארגון התנגד להתפרק מנשקו, ובמהרה החל לתקוף את הכוח ההודי בשיטות הגרילה המוכרות שלו – תקיפה של פטרולים מבודדים והיטמעות באוכלוסייה. הכוח ההודי, שהיה חסר כוח אדם מספק (בשיאו מנה רק 100,000 חיילים), סבל ממחסור בצידוד, מחילוקי דעות ומחוסר תיאום בינו ובין שירותי המודיעין של הודו, שבעבר סייעו למורדים הטמילים. כדי להתמודד עם האיום יזמה הודו מבצע קרקעי רחב היקף, שמטרותיו היו זהות למטרות המבצע הקודם של צבא סרי לנקה. ואכן, בתוך שבועות ספורים אילץ הצבא ההודי את ה-LTTE לעבור מצפון האי אל הג'ונגלים במזרח המדינה. משם המשיך הארגון לבצע מתקפות ספורדיות נגד הצבא ההודי.

מציאות זו, של פעולות צבאיות בעצימות נמוכה ורדיפה אחרי אויב בשטח לא מוכר, שחקה את מורל החיילים ההודים. כדי לאתר את פעילי ה-LTTE ואת בסיסיהם בתוך הג'ונגלים הצפופים, הם נאלצו לאמץ טקטיקה של תנועה מהירה בקבוצות קטנות,³⁵ ומספר הפצועים וההרוגים בקרב החיילים עלה מאוד. כפי שקורה לעיתים קרובות, גם הודו חוותה תסכול ברדיפה סזיפית אחרי לוחמים שנטמעים באוכלוסייה במדינה זרה. נפוצו דיווחים על פעולות נקמה של חיילים הודים באוכלוסייה האזרחית בערים ובכפרים והאשמות על הפרות של זכויות אדם שביצעו החיילים. טענות דומות הופצו באמצעות מערכת התעמולה המשוכללת של ה-LTTE.³⁶ במקביל, דעת הקהל בהודו החלה להתנגד למעורבות הצבאית על אדמה זרה ולמה שנתפס כפעולות לא מוסריות של חייליה, שעליהם דווח בהרחבה בעיתונות. הצבא ההודי מצא עצמו חסר אונים ורוחק ממטרותו המקורית – להשליט סדר ולאפשר ממשל עצמי לטמילים. למרות ניסיונותיו הכנים לזכות בתמיכת האוכלוסייה – על ידי ארגון בחירות, יצירת ארגונים טמילים נאמנים וכדומה – רוב האוכלוסייה ראתה

Subramanian, L. N., & Jagan Mohan, P. V. S. (1989). The Indian army in Sri Lanka .35 (Chapter 4).<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/297-Shifting-To-Jungles.html>

University Teachers for Human Rights (1989, January), Report No 1, Appendix I. <http://www.uthr.org/Reports/Report1/Appendix1.htm>

בו כוח כובש שסופו לסגת.³⁷

בשנת 1989 נבחר בסרי לנקה נשיא חדש, שתבע את נסיגת הכוח ההודי. לצורך זאת אף כרת ברית עם ה-LTTE, שבמסגרתה סיפקה הממשלה נשק לארגון על מנת לאפשר לו להילחם בצבא ההודי. ברית זו וכישלונות צבאיים נוספים הביאו לבסוף לנסיגת הצבא ההודי מאדמת סרי לנקה במרץ 1990, 32 חודשים לאחר פריסתו – פרק זמן שבו נהרגו 1200 חיילים הודים. לאחר כישלונה צמצמה הודו את יחסיה עם הצדדים וזמן רב סירבה להיות מעורבת בכל הקשור לסכסוך.

מלחמת אילאם השנייה 1990–1994

לאחר נסיגת הצבא ההודי, חזר ה-LTTE במהרה והתבסס בשטחים שפנו, בתמיכת האוכלוסייה המקומית. הוא ביצר את בסיסיו, הקים מחסומים ורדף את מתנגדיו ללא רחם. פעילי הארגון החלו להסתובב חמושים ברחובות, בטוחים מפני רדיפות, בעוד הצבא המתוסכל לא הורשה להגיב על ידי הממשלה. ביוני 1990 יזם ה-LTTE מתקפה מתואמת על מספר תחנות משטרה במזרח המדינה, שבה נהרגו מאות שוטרים סינהאליזים ושבעקבותיה התחדש המאבק האלים.³⁸

שלב הלחימה החדש נבנה ממספר רב של מבצעים צבאיים, קרקעיים וימיים, שבהם ניסה כל צד להשתלט על שטח גדול ככל היותר. הממשלה ניסתה להחזיר לעצמה את השליטה הפיזית באזורים שמהם נסוג הצבא ההודי ושעליהם השתלט ה-LTTE, כדי לחסל את המורדים באופן פיזי. ואילו ה-LTTE נאבק לשמור על האחיזה בשטחים אלו ולהכריח את הצבא לסגת מהבסיסים הגדולים שעוד נותרו לו באזור, על מנת שיוכל להקים מנגנוני שליטה פוליטיים כבסיס לדרישתו להקמת מדינה עצמאית. במקביל למאמצי הצבאיים נקטה הממשלה צעדים כלכליים נגד אזור הצפון, בתקווה לפגוע באוכלוסייה וגרום לה לפנות נגד ה-LTTE. הוטל סגר על חצי האי הצפוני, ועל סחורות אזרחיות רבות (סוללות, חלקי חילוף, דלק, מוצרים רפואיים) הוטל אמברגו, כך שרק כמות מסיימת הותרה לייבוא. כמו כן הוטלו הגבלות על פעילויות כלכליות, בעיקר על

Mehta, A. K. (1999). Tackling the Tigers - Indian experience. <http://www.lankalibrary.com/pol/india2.htm> .37

.38 University Teachers for Human Rights (August 1990). Report 4, chapter 2 <http://www.uthr.org/Reports/Report4/chapter2.htm>
University Teachers for Human Rights (1990, October 16). Special report 3, chapter 2 section 3. http://www.uthr.org/SpecialReports/spreport3.htm#_Toc15893083

דיג, ³⁹ ונותקו שירותים חיוניים כגון קווי חשמל ותקשורת.

מעניין במיוחד הוא תהליך ההתפתחות שעבר ארגון "הנמרים הטמילים" בשלב זה, מארגון גרילה המתמחה בפעולות פגע וברח לארגון צבאי המסוגל לנהל מתקפה קונבנציונלית מתואמת ומשולבת על יעדים מבוצרים. יכולות אלו הובהרו כשהארגון כבש במתקפה אחת חמישה מתוך שמונה בסיסי הצבא הגדולים בצפון המדינה. בתקופה זו התגבשו גם זרועות הלחימה השונות של הארגון, ובעיקר הזרוע הימית שלו, כמודל קונוונציונאלי לכל דבר. מנגד, הממשלה לא הצליחה לתרגם הצלחות אופרטיביות להישגים מתמשכים. באותן שנים התמודד הצבא עם חוסר יציבות פוליטית ועם מחסור בכוח אדם שלא אפשר לו ליישם שליטה אפקטיבית אפילו בשטחים שלכאורה היה בשליטתו. פיזור כוחות הצבא לאורך קווי אספקה ולחימה ארוכים אפשר ל-LTTE לערוך פשיטות מהירות על עמדות חלשות שבהן הצליח לתפוס נשק רב מידי הצבא, והוא השתמש בו כדי להמשיך בלחימה. במשך ארבע שנים של לחימה הצליח הארגון לא רק להימנע מהשמדה, הוא אף הרחיב את השטחים שהיו בשליטתו. בצד התפתחותו של הארגון ככוח גרילה, הוא התפתח והשתכלל בעיקר כארגון טרור. בשלב זה של הסכסוך ביצע הארגון פיגועי התאבדות רבים, בעיקר נגד יעדים פוליטיים וכלכליים בתרחישים המוכרים לישראלים רבים: תחנות אוטובוס, שדות תעופה, מרכזי עסקים – כל אלו היו יעדים לגיטימיים.⁴⁰ הפיגועים נועדו לזרוע פחד בקרב האוכלוסייה, לערער את יציבות הכלכלה ולהכריח את הממשלה להיענות לדרישות הארגון. לצד זה נקט ה-LTTE אסטרטגיה של התנקשויות ממוקדות באישים מרכזיים: במרץ 1991 התנקש הארגון בשר ההגנה הניצי רַנְגַ'אן וִיֶ'רַנְטְנֶה (Ranjan Wijeratne) על ידי פיצוץ מכונית תופת במרכז העיר כששירת השר עברה במקום. הייתה זו התנקשות ראשונה מני רבות. בנובמבר 1992 נרצח מפקד חיל הים ובאפריל 1993 נרצח ראש האופוזיציה (שהיה שר ההגנה בשנות ה-80), שנודע בקו התקיף שנקט נגד ה-LTTE. שבוע לאחר מכן, שבועות ספורים לפני הבחירות, הצליח מחבל מתאבד להתנקש בנשיא המדינה.⁴¹

עם זאת, ההתנקשות שזכתה להד התקשורת הגדול ביותר – ושהייתה,

Sarvananthan, M. (2007). Economy of the conflict region in Sri Lanka: From Embargo to repression. Policy studies, 44, 44. (Washington: East-West center), <http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps044.pdf>

Ministry of Defense (2009). Major LTTE attacks at civilians since 1984. לרשימת פיגועים ראו <http://www.defence.lk/LTTE%20Atrocities/Atro2.xml>

Gargan, E. A. (1993, May 2). Suicide Bomber Kills President of Sri Lanka. New York Times <http://www.nytimes.com/1993/05/02/world/suicide-bomber-kills-president-of-sri-lanka.html?pagewanted=1>

ככל הנראה גם טעותו האסטרטגית הגדולה של ה-LTTE – התרחשה ב-21 במאי 1991, כשמחבלת מתאבדת פוצצה עצמה בעצרת בחירות שכונסה על ידי ראש ממשלת הודו לשעבר רג'יב גנדי, והרגה אותו. ההתנקשות בוצעה כדי לנקום בגנדי על תמיכתו בשליחת הצבא ההודי לסרי לנקה ומתוך חשש שהוא עלול להיבחר שוב.⁴² הרצח זעזע את המפה הפוליטית בהודו ומחקר באחת את התמיכה הרחבה שהייתה לארגון במדינה. ועדת החקירה שמונתה בעקבות הרצח מצאה עקבות ברורים לפעילות ארוכת השנים של ה-LTTE (וגם של ארגונים אחרים) בתוך הודו, והגיעה למסקנה שארגון זה ביצע את הרצח, למרות הכחשותיו (רק בשנת 2006 כינה הארגון את הרצח "טרגדיה" והביע חרטה מבלי שקיבל על עצמו אחריות רשמית⁴³). בעקבות זאת הוצא הארגון אל מחוץ לחוק ו פרבהאקאראן הוכרז מבוקש. בצד איבוד יכולתו לפעול מתוך אזור המקלט שסיפקה הודו, הכתימה ההתנקשות את המוניטין של הארגון בזירה הבין-לאומית. התקפה זו הקלה על סרי לנקה ללחוץ על ממשלות אחרות לפקח על פעילות הארגון בשטחן, לחץ שהיה קריטי במיוחד בשלב האחרון בסכסוך.

הכישלונות הצבאיים ומסע הטרור והרצח של ה-LTTE יצרו תחושה של ייאוש בקרב דעת הקהל. בתקופה זו החל להתפתח מחנה שלום גדול, שקרא להגיע להסכם שיסיים את האלימות. באוגוסט 1994 נבחרה ממשלה חדשה, שביססה את מצעה על תחושות אלו והבטיחה שינוי. בסוף 1994 הכריזה ראשת הממשלה החדשה על פתיחת שיחות שלום. השיחות, שהתנהלו בחשאי, נמשכו שישה חודשים, והתלוו להן מצב צבאי מתוח ופרסומים ביקורתיים וסקפטיים בעיתונות הסינהאליזית. הדלפות מהסכמות לכאורה שאליהם הגיעו הצדדים הלהיטו את דעת הקהל והטו את הכף לרעת השיחות ולחזרה לאלימות.⁴⁴

מלחמת אילאם השלישית 1995–2000

לאחר כישלון השיחות נאלצה הממשלה לאלתר אסטרטגיה חדשה,

Rajasingham, K. T. (2002, June 29). Sri Lanka: The Untold Story. Asia Times, chapter 46 .42
<http://www.atimes.com/ind-pak/DF29Df01.html>

Kantha, S. K. (2001, December 1). Rajiv Gandhi Assassination: Wading through the paper .43
 maze. The Pirabhakaran Phenomenon, part 25, <http://www.sangam.org/PIRABAKARAN/>

Part25.htm

Rothenberg, D. M. (1998). Negotiation and Dispute resolution in the Sri Lankan context: .44
 Lesson from the 1994–1995 peace talks. Fordham International Law Journal, 22, 529
<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/frdint22&id=1&collection=journals&index=#529>

שכונתה "המלחמה למען השלום"⁴⁵. הייתה זו אסטרטגיה כפולה, צבאית ופוליטית. היה בה ניסיון להפעיל לחץ צבאי, כדי להחליש את המורדים וללחוץ עליהם לחזור לשולחן הדיונים; המטרה לא הייתה לחסל את ה-LTTE אלא להחלישו כדי לגרום לו להסכים להתפשר על משא ומתן. במקביל, מבחינה פוליטית נעשו ניסיונות לפגוע בבסיס הכוח של הארגון ולדחוק אותו לשוליים על ידי העלאת הצעות למתן סמכויות שלטון עצמי לטמילים מתונים.⁴⁶

ה-LTTE מצדו המשיך בניסיונותיו לערער את הבסיס הכלכלי של המדינה בכוונה להחליש את יכולתה של הממשלה להתמודד צבאית עם הארגון. הארגון התמקד בתקיפת ספינות שנעו קרוב לחופי סרי לנקה. פעולות אלו נועדו לשבש את התעבורה הימית אל האי ומחוצה לו, פעילות שהייתה חיונית לכלכלת המדינה. רוב הספינות נשדדו, ואת חלקן הסב הארגון למחסני נשק צפים לאחר שצוותן נרצח.⁴⁷ בסך הכול, בתקופה זו הותקפו ונעלמו ליד חופי סרי לנקה 29 ספינות.

פעילות זו התרחשה במקביל לפעילות הטרור של ה-LTTE. סקירה קצרה של מעשי הטרור שביצע הארגון בשנים אלו מבהירה עד כמה היה הארגון נועז, מאומן ומחויב למטרתו – תכונות שהציבו אותו בשורה הראשונה של ארגוני טרור מודרניים. הפנייה לפיגועים בעלי פרופיל גבוה נעשתה בשלב זה מתוך תקווה להסב את תשומת לב העולם לדרישות המורדים ולהגביר את התמיכה בארגון בקרב הגולה הטמילית. ואלו הן מקצת הפעולות: ביום ה-20 באוקטובר 1995 חדרו פעילי הארגון במתקפה משולבת למתחם דלק ונפט ליד הבירה, הרגו 22 אנשי ביטחון ואזרחים והרסו ציוד בערך של 10 מיליון דולר;⁴⁸ בינואר 1996 ביצע ה-LTTE פיגוע במשרדי הבנק המרכזי בקולומבו, שבו נהרגו כ-70 בני אדם ויותר מ-1000 נפצעו;⁴⁹ 35 באוקטובר 1997 ביצע הארגון את אחת המתקפות שזכו לפרסום רב – הפיגוע במרכז הסחר העולמי בקולומבו, שבו נהרגו 18 בני

Lewer, N., & William, J. (2002). Sri Lanka: Finding a Negotiated end to Twenty-Five years .45 of violence. European Center for Conflict Prevention <http://www.conflict-prevention.net/page.php?id=40&formid=73&action=show&surveyid=31>

Sathanantham, S. (1998, November 1). From operation Leap Forward to Pon .46 Sivapalan: Death of a strategy. TamilCanadian. <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=131&id=726>

47 יוצאת דופן הייתה חטיפת ספינה שהובילה משלוח של 32,000 מרגמות מזימבבואה למערכת הבי"טחון של סרי לנקה, לוקה, Reports of Jayawardhana, W. (2006, December 24). Tamil Tigers pirated ship: Reports of crew members are safe, Jordan confirms. Asian Tribune. <http://www.asiantribune.com/in>

48 Malalasekera, S. (1995, October 21). Tiger hit men go for oil facility. Daily News. <http://www.dailynews.lk/2001/pix/PrintPage.asp?REF=/2009/08/05/fea10.asp>

49 BBC News (1996, January 31). Fifty dead in Sri Lanka suicide bombing. http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/31/newsid_4083000/4083095.stm

אדם ויותר מ-100 נפצעו.⁵⁰ היה זה פיגוע שכוון נגד מטרה כלכלית וסמלית ראשונה במעלה, שייצגה את הכוח הכלכלי והעסקי של סרי לנקה בעיני עצמה ובעיני העולם.⁵¹ מעבר להישג ההצהרתי החשוב, פגעה המתקפה קשות בתדמית הכלכלית של המדינה. בעקבות הפיגוע, שהתרחש במתאר דומה לפיגועים במרכז הסחר העולמי בניו יורק ב-1993 ולפיגוע בעיר אוקלהומה ב-1995, הוציאה ארצות הברית את הארגון מחוץ לחוק. ממשלות מערביות נוספות הודאגו מאופיו של ארגון והגבירו את תמיכתן בממשלה.⁵² היה זה הישג בין-לאומי חשוב, והממשלה ניסתה להתבסס עליו כדי לשכנע ממשלות אחרות להפעיל פיקוח הדוק יותר על פעילות ה-LTTE במדינותיהן. הייתה זו סנונית ראשונה בתהליך שיצבור תאוצה לאחר פיגועי ה-9/11.⁵³

למרות התמיכה הבין-לאומית המוגברת, מבחינה צבאית עדיין היו כוחות הביטחון חסרי אונים. ניסיונות הצבא להוציא לפועל מבצעים צבאיים נכשלו בסופו של דבר מאותן סיבות שהקשו עליו בעבר. הסיבה העיקרית שבהן הייתה היעדר אסטרטגיה ברורה וכוח אדם ירוד מקצועית וחסר מורל - בסוף העשור עמד הצבא על רמת גיוס זהה לזו שבתחילתו, כשמתוך 100,000 חיילים נספרו 20,000 עריקים, זאת נוסף על הדחות נרחבות של מפקדים בשדה כל אימת שכשלו.⁵⁴ צעדים אלו לא תרמו ליכולת הלחימה של הצבא. הכישלונות בשדה הקרב התישו שוב את דעת הקהל הסינהאלית, ועוררו את עלייתו מחדש של מחנה השלום שתמך בהידברות עם המורדים. מחנה זה לחץ על הממשלה להפסיק את המערכה הצבאית והקשה עליה לגייס את מלוא המשאבים הדרושים להמשיך בה.

למרות כישלונותיה, בתחילת שנת 2000 עוד ניסתה הממשלה ליזום מבצע צבאי נרחב אחרון נגד ה-LTTE, אך גם הוא נכשל. אלף ומאתיים לוחמי גרילה כבשו את הבסיס הצבאי החשוב ביותר שחיבר בין חצי האי ג'אפנה

Suryanarayana, P.S. (1997, November 1 - 14). A new declaration of war. *Frontline*, 14. 50
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1422/14220620.htm>

Jayamaha, D. (2000, September 24). Sri Lanka Towers tall After '96 Bomb. <http://webhome.idirect.com/~sluna/sltowers.htm>

Samuel, K. (1998, August). Straining consensus: Government strategies for war and peace. 52 in Sri Lanka 1994-98. <http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/straining-consensus.php>

Ehalaivan (2006, June 2). Sri Lanka: International Support or International Trap? *Tamil Canadian*, page 3. <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=4113&page=3>

.A long year on the road (13.5.1998). *TamilNet* .54
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=7384>

לשאר המדינה, תוך שימוש בנשק ובטקטיקות לחימה מתקדמות.⁵⁵ שנה לאחר מכן שוב הלם ה-LTTE בלב המדינה: פעילי הארגון תקפו ב-24 ביולי 2001 את שדה התעופה הבין-לאומי בבירה ואת בסיס חיל האוויר הצמוד לו. תוך התחזות לחיילים ושימוש במרגמות ומטולי רימונים, חדרו 14 פעילים לבסיס חיל האוויר והחלו לירות לעבר המטוסים שחנו על המסלול. לנוכח ההתנגדות המועטה שבה נתקלו, הם המשיכו וחדרו למתחם שדה התעופה. שם תקפו ברימונים מטוסים של חברת התעופה הלאומית של סרי לנקה והשמידו שלושה מהם. כל 14 התוקפים נהרגו, אך הם הצליחו לפגוע ב-26 כלי טיס לפחות.⁵⁶ המתקפה הכתה בהלם מוחלט את כוחות הביטחון של סרי לנקה ואת הממסד הפוליטי: הטייסות המתקדמות של חיל האוויר הושמדו, החדירה לשדה התעופה שיתקה את כלכלת המדינה שהסתמכה רבות על תיירות נכנסת.⁵⁷ הייתה זו המתקפה החמורה ביותר בהיסטוריה של טרוור אווירי, חצי שנה לפני פיגועי ה-9/11. פעולה זו מדגימה את החדשנות האופרטיבית של "הנמרים הטמילים".

התבוסות הצבאיות הצורבות, איבוד נכס אסטרטגי חשוב בצפון האי והמתקפה בשדה התעופה היו אקורד סיום צורם לעשור של קרבות, וסימנו מכת מוות לאסטרטגיה של הממשלה. האקלים הפוליטי השתנה אף הוא, והייאוש וחוסר התקווה הלכו וגברו לנוכח הכלכלה המקרטעת.⁵⁸ לא היה מנוס משינוי. ואכן, הבחירות לפרלמנט באוגוסט 2001 הבהירו את תסכול הבוחרים. ראש הממשלה החדש הצהיר שיפתח מיד במשא ומתן ישיר עם המורדים. הצהרה זו הייתה יריית הפתיחה לשלב חדש של משא ומתן בסכסוך בן שני העשורים.

תהליך השלום וקריסתו 2002-2006

הכרזת הממשלה נבעה מהעבודה שהיא נזקקה להפוגה בלחימה כדי לשקם את כוחה, אך החלטתו של ה-LTTE להסכים לשיחות (ובמשתמע מכך – לפשרה פוליטית) בשיא כוחו נבעה מסיבה אחרת: השינוי באקלים הבין-לאומי שהתרחש בעקבות פיגועי ה-9/11. נחישותה של ארצות

Jeyaraj, D. B. S. (2000, May 13-26). The taking of Elephant Pass. *Frontline*, 17, Issue 10 .55
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1710/17100100.htm>

Cooper, T. (2003, October 29). Sri Lanka since 1971. Air Combat information group.http://www.acig.org/artman/publish/article_336.shtml

Dugger, C. W. (2001, June 25). Rebel Attack on Airport Shocks Leaders of Sri Lanka. .57
New York Times. <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?sec=travel&res=9F0DE3DB1F3AF936A15754C0A9679C8B63>

Sathanathan S. Conflict Resolution in Sri Lanka: Problems & Prospects. *South Asia* .58
 Terrorism Portal <http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume5/fault5-3ssanathan.htm>

הברית להילחם בכל גילויי הטרור באשר הם העמידה בכוננות את הקהילה הבין-לאומית. תפנית זו לא נעלמה מעיני ה"נמרים הטמילים", שהיו, כתמיד, רגישים למעמדם וחששו מהכללתם בקבוצה אחת עם ארגוני טרור אסלאמיים.⁵⁹ יש לזכור שבניגוד לאל-קעידה, ה-LTTE הוא ארגון חילוני. על מנת להשיג את מטרתו ולהקים מדינה חדשה נזקק הארגון לתמיכה ולהכרה בין-לאומית. קיום משא ומתן היה הדרך היחידה של הארגון להשיג זאת. מבחינתו השיחות לא נועדו להשיג פשרה, אלא לגיטימציה פוליטית לכוחו הצבאי.

בנסיבות אלו התבקשה נורבגיה ב-24 בדצמבר 2001 לתווך בין הצדדים. כבר בתחילת המשא ומתן התגלתה מחלוקת, כשה-LTTE דרש מהממשלה להסיר את החרם החוקי על הארגון ולבטל את ההכרזה עליו כארגון טרור.⁶⁰ בצעד כזה הייתה משמעות סמלית – השוואת המעמד הפוליטי של ארגון המורדים ושל ממשלת סרי לנקה. נציגי הארגון הניחו שצעד כזה ייאלץ מדינות אחרות לבטל גם הן את ההכרזה על ה-LTTE כארגון טרור, ביטול שיוביל לקבלתו כארגון לגיטימי ויאפשר לו לחדש את פעילותו מחוץ לסרי לנקה.⁶¹ אולם, ראשי הקהילה הבין-לאומית התחייבו בפני ראש ממשלת סרי לנקה שגם אם תסיר את החרם, מדינות אחרות לא יעשו כן עד אשר יזנח ה-LTTE בפועל את דרכי הטרור. לאור זאת הכריז ראש הממשלה על נכונותו העקרונית להסיר את החרם מעל הארגון.⁶² כך הוסר המכשול הראשון, וב-23 בפברואר 2002 נחתם מזכר הבנות (MoU) בדבר הפסקת אש, שהיה הבסיס לתהליך שלום שנמשך שנה וחצי ושלווה במעורבות בין-לאומית רבה.⁶³

מזכר ההבנות קבע הפסקת הפעולות האלימות ההתקפיות, הפרדת כוחות ואיסור על הכנסת נשק לאזורים בשליטת הצד השני. בכך הוא

Ahmed, R. Z. (2001, September 23). Osama hand in glove with LTTE. Times of India. 59
<http://www.freerepublic.com/focus/f-news/530193/posts>

Tissainayagam, J. S. (2002, January 27). War or peace, de-proscription a must. Tamil Canadian. 60
<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=178>

Jeyaraj, D. B. S. (2002, January 27). The Proscription Problematique. The Sunday Reader. 61
http://www.sangam.org/ANALYSIS/Jeyaraj_01_27_02.htm

Dissanayaka, T. D. S. A. & Pathak, S. (2004). War or peace in Sri Lanka. (Mumbai: PVT, 62
 2004), p. 203

63. התהליך כלל שישה סבבי שיחות: הראשון נערך ב-16-18 בספטמבר 2002 בתאילנד, הסבב השני נערך בין ה-31 באוקטובר ל-3 בנובמבר 2002 בתאילנד, הסבב השלישי נערך ב-2-5 בדצמבר 2002 בנורבגיה, הסבב הרביעי נערך ב-6-9 בינואר 2003 בתאילנד, הסבב החמישי נערך ב-7-8 בפברואר 2003 בגרמניה, והסבב השישי נערך ב-18-21 במרץ 2003 ביפן. סבב שביעי שנקבע ל-29 באפריל ועד ה-2 במאי 2003 לא נערך עקב פרישת ה-LTTE מהתהליך.

שימר את הסטטוס קוו הצבאי בשטח, ולמעשה הכיר מבחינה מעשית בכל הכיבושים של ה-LTTE. הוא אף לא אסר על המשך התחמשות. נוסף על כך הסכימו הצדדים שלוחמים יוכלו לעבור באזורים שבשליטת הצד האחר כל עוד אינם נושאים נשק, מתוך כוונה לאפשר ל-LTTE להפוך למפלגה פוליטית אזרחית. חלק אחר בהסכם עסק בהחזרת החיים האזרחיים למסלולם על ידי פתיחת בתי ספר, פינוי מוקשים והסרת הסֶגֶר הכלכלי שעל צפון המדינה. חשוב לציין שהאיסור על גיוס כפוי של ילדים, שמבחינה תדמיתית היה הטיעון המשמעותי ביותר של הממשלה נגד ה-LTTE, כלל לא הוזכר.⁶⁴ בעקבות ההסכם הוקמה משלחת של כ-60 משקיפים שהורכבה מנציגים של המדינות הסקנדינביות ואיסלנד. תפקיד המשלחת לא היה לאכוף את יישום ההסכם, אלא רק לאסוף מידע ולרשום תלונות על הפרות.⁶⁵ בפועל השתמשו שני הצדדים במשלחת כדי לנגח זה את זה ולהאשים זה את זה בהפרת המחויבויות ההדדיות, על מנת לחזק את מעמדם בעיני הקהילה הבין-לאומית. נורבגיה המתווכת נקלעה למאבק זה כשכל צד האשים אותה בתמיכה בצד האחר.

בעקבות החתימה ובהתאם להבטחתה, הסירה הממשלה רשמית את החרם החוקי מעל הארגון, כהכנה לקראת סבבי השיחות עצמם. כבר בצעד זה היא עוררה עליה התנגדות עזה של דעת הקהל ושל נשיאת המדינה (יריבתו הפוליטית של ראש הממשלה) שהתנגדה לשיחות. הצעד השתמע כגמול שהוענק למורדים מבלי שהיו ראויים לו. נושא זה תפס מקום מרכזי בפוליטיקה של סרי לנקה וכחלק מדפוס הפעולה המסורתית שהיה קיים אז בסרי לנקה, שתי המפלגות הגדולות השתמשו בו לנגח זו את זו על מנת להשיג רווח פוליטי, על חשבון פגיעה בתהליך המדיני.⁶⁶

למרות אווירה שלילית זו, בעקבות הפסקת האש נפתחה תקופה של תקווה ושל שגשוג. בתי ספר ומבני ציבור חזרו לתפקד, משרדים פוליטיים נפתחו ופריקטים שיקום החלו. כביש ה-A-9, שמחבר בין דרום המדינה לצפונה, נפתח לתנועה לראשונה מזה שנים והוא פונה ממחסומים. מכוח ההסכם הועברו לצפון ומזרח המדינה משלוחים של חומרי מזון ומוצרי יסוד רבים, שהקלו את המצב ההומניטארי. לקראת תחילת השיחות וכהבעת תמיכה בתהליך הכריזו ארצות הברית, האיחוד האירופי, יפן ונורבגיה על הקמת קרן תרומות שתאסוף כספים לשיקום אזורי הקרבות

Chandrasekharan, S. (2002, March 15). Sri Lanka: Cease-fire agreement and prospects for peace. South Asia Analysis Group, paper 426, <http://www.southasiaanalysis.org/papers5/paper426.html>

SLMM. The Sri Lanka Monitoring Mission. http://www.slmm.info/ABOUT_THE_SLMM

Bouffard, S., & Carment, D. (2006). The Sri Lanka peace process: A critical review. *Journal of South Asian development*, 1, 165-166

ותחלק אותם ככל שתהיה התקדמות בתהליך המדיני.⁶⁷

בסבב השיחות הראשון שנערך בין הצדדים בספטמבר 2002 לא נדונו הנושאים הפוליטיים שעמדו בבסיס הסכסוך, דבר שתרם לאווירה חיובית.⁶⁸ האופטימיות הגדולה התבטאה בכך שבמסיבת העיתונאים בסיום השיחות השמיע הנציג הבכיר של ה-LTTE הצהרה שפורשה **כחזרה מהעמדה ההיסטורית של הארגון בדבר דרישתו למדינה עצמאית**. לפי דבריו ניתן היה להניח שהארגון יסכים לשלטון עצמי או לאוטונומיה טריטוריאלית במסגרת מאוחדת.⁶⁹

למרות האופטימיות ההתחלתית, הידרדר התהליך במהרה. סבב השיחות השני עמד בסימן הרשתות של פרבהאקאראן שלא בפניו בבית המשפט העליון על חלקו בפיגוע בבנק המרכזי ב-1996. בתביעה, שהוגשה על ידי נפגעי הפיגוע, הוא נידון ל-200 שנות מאסר. למרות זאת נמשכו השיחות, שבמהלכן אף הכריז ה-LTTE על נכונותו להימנע מגיוס ילדים לוחמים לשורותיו⁷⁰ ולבחון מודלים שונים של מבנה פדרלי כחלק ממדינה מאוחדת.⁷¹ עם זאת, בסבב הרביעי שנערך בתחילת 2003 פרץ משבר שנסב סביב נושא האזורים הצבאיים הסגורים (HSZ – High Security Zones). בעוד ה-LTTE ניסה להשתמש בסוגיה, במסווה של דאגה לזכויות אדם, כדי להגביל את פעילות הצבא, ניסתה הממשלה ללא הצלחה לקשור את סוגיית הסרתם של האזורים הללו לנושא הכללי של פירוק הארגון ממשקו.⁷²

המשבר שיקף את ההידרדרות הביטחונית בשטח שהתרחשה באותו זמן ואת האסטרטגיה הבסיסית (שלא השתנתה) של שני הצדדים לנצל את תהליך השלום כדי להחליש זה את זה. בחודשים הראשונים של 2003

.67 Bose, S. (2007). Contested Lands (p.44). Massachusetts: Harvard University Press.

.68 Shastri, A. (2009). Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka. Commonwealth & Comparative Politics, 47, 84.

.69 Peace in Sri Lanka (2002, September 19). Press conference held at the closing of Session 1. <http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/press-conference-transcript>

.70 (UNICEF, Government and LTTE agree on action plan for children (2003, April 11. http://www.unicef.org/media/media_7159.html

.71 Peace in Sri Lanka (2002, December 30). Press conference held at the closing of Session 3. <http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-3-press-conference-transcript>

.72 International Crisis Group (2006, November 28). Sri Lanka: The failure of the peace process. Asia report, 124, 7. http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

התרחשו התנגשויות רבות בין חיל הים של סרי לנקה ובין "נמרי הים", על רקע פעילות הברחת הנשק הענפה של הארגון. ההתנגשויות הצבאיות, ובעיקר הרווחים הפוליטיים שנדמה שצבר ה-LTTE מבלי להעניק דבר בתמורה ובפרט מבלי לזנוח את האלימות – כל אלו גרמו להקצנה של דעת הקהל הסינהאלזית נגד ה-LTTE, נגד הקהילה הבין-לאומית ונגד תהליך השלום. לחצים גוברים הופעלו על ראש הממשלה בטענה שהסכם הפסקת האש נכשל ושתהליך השלום לא יוביל לסיום הסכסוך אלא רק לויתורים ונוספים ולכניעה מוחלטת.

במקביל גם ה-LTTE חש אכזבה דומה. הוא האשים את הממשלה באי מילוי התחייבויותיה ובאי נכונות להתגמש. סיווגו של הארגון כארגון טרור לא אפשר את הזמנת נציגיו לארצות הברית, לוועידת הכנה של מדינות תורמות שנועדה לתאם העברות כספים לצדדים, בעוד שנציגי ממשלת סרי לנקה כן נכחו בה. עקב כך, באפריל 2003 הודיע הארגון על פרישתו מהשיחות, אך הכריז שימשיך לשמור על הפסקת האש כל עוד תעשה זאת הממשלה.⁷³

למעשה, נבעה הפרישה מאכזבת הארגון מכך ש דרישתו להקים מדינה עצמאית לא זכתה לתמיכה הבין-לאומית שלה ציפה. ההיפך הוא שקרה: במהלך המשא ומתן התמקדה תשומת הלב של המדינות המעורבות – רובן ככולן דמוקרטיות – ב-LTTE, ובייחוד בנושא הגיוס הכפוי של ילדים לשורותיו. הן העלו את הנושא לראש סדר העדיפויות שלהן, ואף התנו את תמיכתן הכספית בהסדרתו.⁷⁴ ניסיונות הארגון להיחלץ מהלחץ הבין-לאומי ולשפר את תדמיתו לא צלחו. גם פעילות משלחת הניטור לסרי לנקה השפיעה: למרות היותה מפקחת ניטרלית, לדוחות שפרסמה הייתה חשיבות רבה. הפרות ההסכם של ה-LTTE היו רבות יותר מאשר אלו של הממשלה,⁷⁵ וכל הפרה נגעה לנושא הומניטארי משמעותי – חטיפות, גיוס ילדים בכוח, איום על עיתונאים ועל פעילי זכויות אדם. הארגון ספג ביקורות קשות מאוד, שפגמו בהישגיו ההתחלתיים. כשהכריז על פרישה קיווה ה-LTTE ליזום משבר שיניע את הקהילה הבין-לאומית להקל את הלחץ עליו בתמורה לחזרתו לשיחות, אך במקום זאת הוא תיגך כגורם המכשיל. ההשקפה שהחלה להתגבש, ושלאחר מכן אף קודמה במרץ

LTTE suspends negotiations with Sri Lanka pending implementation of agreements .73 reached (2003, April 21). TamilNet. <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8824>

Pirani, C., & Kadirgamar, A. (2006, May 6). Internationalization of Sri Lanka's peace process and governance: A Review of strategic conflict assessment. Economic and political weekly, pp. 1789-1795. <http://www.internationalcentregoa.com/southasia/10053.pdf>

Fernando, R. (2009, May 22). The Human Rights History of the Past Peace Process - Part .75 III: The Role of International Actors <http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/simm-statistics>

על ידי הממשלה, הייתה שהארגון מעולם לא התכוון לוותר על מאבקו האלים. לכן יש להילחם נגדו, ועל הקהילה הבין-לאומית לתמוך בכך.

נשיאת המדינה, שהתנגדה כל העת לתהליך, ראתה באירוע שעת כושר להחזיר לעצמה (ולמפלגתה) את העליונות הפוליטית, שכן עתה התברר שצדקה כשהזירה מפני השלכות הוויתורים ל-LTTE. בנובמבר 2003, בעת שראש הממשלה היה בביקור בארצות הברית, הכריזה הנשיאה על מצב חירום, פיטרה את שר ההגנה ואת שר הפנים והעבירה תיקים אלו אליה. נוסף על כך, היא השעתה את הפרלמנט והכריזה על בחירות חדשות, בהבטיחה ליישם קו תקיף יותר שלא יאפשר לארגון להעלות דרישות להיפרדות. לעומתה המשיך ראש הממשלה לצדד במשא ומתן והדגיש את הרווחים הכלכליים שהתלוו להפסקת האש ואת השיפור בתדמיתה הבין-לאומית של המדינה. לנוכח האווירה הפוליטית במדינה זכתה מפלגתה של הנשיאה בבחירות שנערכו באפריל 2004, ולראשות הממשלה נבחר מְהִינְדָה רָאג'פֶּקְסָה (Mahinda Rajapaksa), שניסח, יישם, וביטא את האסטרטגיה החדשה של המדינה. המהפך הפוליטי הושלם בנובמבר 2005 כשראש הממשלה הטרי זכה גם בבחירות לנשיאות.

רָאג'פֶּקְסָה נולד למשפחה ענייה ומרובת ילדים בדרום טרי לנקה, באזור שמבחינה מסורתית היה מזוהה עם השמאל הקיצוני במדינה ושהתנגד לכל פשרה טריטוריאלית עם הטמילים. ה-LTTE מנע במכוון מתומכיו ומיתר האוכלוסייה בשטחים שבשליטתו להשתתף בבחירות, וכך אפשר את עלייתו של מועמד שהיה תוקפני יותר כלפיהם. לאחר היבחרו עמד רָאג'פֶּקְסָה בראש קואליציה לאומנית שהבטיחה להילחם עד חורמה במורדים. מדיניות זו קיבלה דחיפה בעקבות שני אירועים דרמטיים שהתרחשו ב-2004 ושהיטו את מאזן הכוחות האסטרטגי לטובת הממשלה.

2004 - שנת מפנה

בשנת 2004 אירעו שני אירועים קריטיים שהיו עתידים להשפיע באופן בלתי הפיך על תהליך השלום ועל הסכסוך כולו: הראשון היה הפרישה של הפלג המזרחי של ה-LTTE מהארגון במרץ 2004, והשני היה הצונאמי שהכה במזרח אסיה בסוף 2004. שני האירועים התרחשו במזרח המדינה, אזור שבו שליטת ה-LTTE הייתה מאז ומתמיד חלשה יותר.

.76 BBC News (2003, November 4). Sri Lanka thrown into political crisis .
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/3239303.stm

.77 BBC News (2005, November 18). Hardliner wins Sri Lanka election .
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4447794.stm

הפילוג ב-LTTE והמרד במזרח בהנהגת קולונל קארונה (Karuna)

ביום ה-6 במרץ 2004 הכריז ה-LTTE על שחרורו של אחד המפקדים הבכירים – הקולונל קארונה, המפקד הצבאי של אזור המזרח.⁷⁸ זו הייתה הכרזה דרמטית ביותר, שכן עד אז הקפיד הארגון להציג תדמית של ארגון מאוחד עם משמעת ברזל. במקביל הכריז קארונה שהוא נוטש את ה-LTTE ושמתה ינהל מדיניות עצמאית למען הטמילים. בתגובה פרצו עימותים אלימים בין תומכיו ובין פעילים שונתרו נאמנים לפרבהאקאראן. כך נוצר שבר גדול בארגון, שתרם רבות להיחלשותו. אך מה גרם לשבר זה?

קולונל קארונה (ששמו האמיתי היה Vinayagamoorthis Muralitharan) לא היה סתם מפקד צבאי נוסף, אלא היה השני בחשיבותו בארגון. הוא נולד בכפר קטן במזרח סרי לנקה, והתגייס לארגון בגיל צעיר. לאחר שהוכשר בשירות המודיעין ושימש כשומר ראשו של פרבהאקאראן, מונה ב-1987 למפקד מחוז זָטִיקָלוּאָה (Batticaloa) המזרחי והיה אחראי להתנגדות לכוח השלום ההודי. לאחר נסיגת הצבא ההודי הוא היה למעשה השליט מטעם ה-LTTE של כל החוף המזרחי, רק ארבע שנים לאחר שהצטרף לארגון. הוא שימש בתפקיד 17 שנים, תופעה חסרת תקדים בארגון שהקפיד על נטרול כל מוקדי כוח מתחרים אפשריים למנהיגותו של פרבהאקאראן.

יכולתו הצבאית, כושרו הארגוני והעובדה שנחשב נציג הטמילים במזרח המדינה בארגון שרובו הורכב מטמילים מהצפון – כל אלו סייעו לו להתקדם במהירות בתוך הארגון. תפקודו במבצעים הגדולים של הארגון נגד הצבא חיזק את מעמדו. הכללתו בצוות המשא ומתן לשיחות השלום ב-2002 קיבעה את מעמדו כנציג הטמילים מהמזרח ואפשרה לו אוטונומיה כמעט מוחלטת, שאותה ניצל כדי להקים מרכזי כוח מתחרים להנהגת הארגון. הוא הקפיד לאמץ את סממני השליטה של פרבהאקאראן בשטחים בשליטתו, כגון הנחלת פולחן אישיות משלו וחקייו מנהיגיו.⁷⁹

בעקבות הפרישה החל מאבק גלוי ואלים. בעוד פרבהאקאראן והנהגת הארגון ניסו לתפוס את קארונה ולהעמידו לדין, הוא ברח בראשות כמה מאות לוחמים לשטח שבשליטת הממשלה, ובאוקטובר הקים רשמית מפלגה פוליטית – נמרי השחרור של העם הטמילי, ה-TMVP – Tamil People's Liberation Tigers. המפלגה הייתה החזית שאפשרה לכוח

78. Karuna removed from the LTTE (2004, March 6). TamilNet). <http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11391>
 79. Raman, B. (2004, March 10). Prabhakaran's eastern challenger. Rediff, part I <http://in.rediff.com/news/2004/mar/09spec1.htm>

Jeyaraj, D. B. S. (2004, March 27-April 9). The Eastern warlord. Frontline, 21, Issue 07. 79 <http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409006000800.htm>

הלוחם שלו להתקיים והעניקה לו לגיטימיות. מצע המפלגה כלל דחיית המאבק האלים שלא הצליח להבטיח את זכויות העם הטמילי. המפלגה הכריזה על נכונות לשיתוף פעולה עם כל הגורמים, כולל הממשלה, על מנת לפתור את הסכסוך ולהבטיח את זכויות הטמילים, **גם בתוך מסגרת פוליטית אחת**. TMVP התנגדה ליומרה של ה-LTTE לייצג בלעדית את העם הטמילי, וטענה שהארגון עצמו הרג יותר טמילים מכוחות הממשלה.⁸⁰ למרות מצעה, המרכיב הפוליטי במפלגה היה חשוב פחות מזה הצבאי, ולכן ראוי להתייחס אליה כמיליציה במסווה של מפלגה פוליטית.⁸¹ תחילה מנתה המפלגה 300–700 פעילים עיקריים בלבד, אך עם הזמן ותודות מאמצי גיוס (גם כפוי) של ילדים לארגון הוא התחזק.⁸²

מה היו הסיבות למרד? מה הניע את הפילוג, וכיצד הוא השפיע על ה-LTTE בטווח הארוך?

בהודעת הארגון צוין שקארונה פעל ממניעים בוגדניים ובתמיכת "גורמים עוינים" לעם הטמילי על מנת להחלישו. שמועות נסבו גם על פעילות אישית לא חוקית שלו בענייני כספים, בניגוד להוראות המחמירות של ה-LTTE באשר ליושר ולניקיון כפיים. למעשה, כמה ימים לפני הדחתו זומן קארונה למפקדת הארגון בצפון לבירור עניינים אלו. נראה שקארונה חשש להגיע לפגישה זו, וייתכן שהזימון זירז את החלטתו לפרוש. אך נוסף על היריבויות האישיות וטענות בדבר שחיתות היו גורמים עמוקים יותר שהאיצו את הפרישה.⁸³

הגורם העיקרי לחיכוך היו ההבדלים בין הטמילים מאזור המזרח לאלו מהצפון. בעוד האחרונים (כולל פרבהאקאראן ומרבית הנהגת ה-LTTE) הציגו קו נוקשה וסירוב להתפשר, הרי שאנשי המזרח, בשל האופי המעורב של האוכלוסייה באזור, הביעו נכונות רבה יותר להסכים לפתרון מתון שאינו כולל הקמת מדינה עצמאית. פעילותו האלימה של ה-LTTE במזרח לא התקבלה יפה בעיני מרבית האוכלוסייה שם. הטמילים במזרח ראו בשיחות השלום תקוות לשינוי. הפסקת השיחות מבלי שהביאו לשיפור

N. The 'K' Factor in Sri Lankan Politics: Karuna's Traverse from Bullet to Ballot. IPCS. 80
<http://ipcs.org/article/sri-lanka/the-k-factor-in-sri-lankan-politics-karunas-traverse-from-1542.html>

Hariharan, R. (2004, November 13). Karuna In A No-Win Situation. South Asia Analysis. 81
 Group, Paper 1165. <http://www.southasiaanalysis.org/papers12/paper1165.html>

Human Rights Watch (2007, January 24). Sri Lanka: Karuna Group Abducts Children for Combat. <http://www.hrw.org/en/news/2007/01/23/sri-lanka-karuna-group-abducts-children-combat>

Raman, B. (2004, March 11). Seeds of Discontent. Rediff. 83
<http://in.rediff.com/news/2004/mar/10spec12.htm>

משמעוטי בחיי היום-יום עוררה התמרמרות כלפי הנהגת ה-LTTE, שנתפסה כמי שמנהלת משחקי פוליטיקה בעוד חיי ילדיהם מונחים על הכף. על רקע זה הושמעו גם טענות לפיהן רוב כספי הארגון הופנו לאזור הצפון ולא למזרח.⁸⁴ ואכן קארונה טען שפרישתו נבעה רק מהאפליה רבת השנים בין הלוחמים הטמילים ממזרח המדינה ששימשו "בשר תותחים", ובין טמילים מהצפון, ששלטו בארגון ונהנו מזכויות יתר אף שלא נשאו במרב הנטל במאבק הצבאי. עם זאת, היו שטענו שלא זו הסיבה למשבר, שכן קארונה לא העלה טענות דומות בעבר.⁸⁵ לדבריהם ביטאה הפרישה ניסיון אופורטוניסטי של מפקד אזורי האישי לצבור כוח פוליטי. הם טענו שלא ייתכן שהפרישה הייתה ספונטנית ולא מתואמת מראש עם ממשלת סרי לנקה או עם כוח חזק אחר (הודו או ארצות הברית) מכיוון שלאחר הפרישה נזקק קארונה לנשק ולתמיכה כלכלית כדי לעמוד מול הארגון המעולה של ה-LTTE. ואכן לאחר הפרישה הוא כרת ברית עם ממשלת סרי לנקה שתמכה בו כמשקל נגד ל-LTTE.

המשבר השפיע על ה-LTTE בשלושה מישורים: תדמיתי, פוליטי וצבאי. במישור **התדמיתי** נגרם נזק לא מבוטל ל-LTTE, שהתבטא בסדיקת התדמית המאוחדת שהארגון טיפח. ה-LTTE הקפיד תמיד להצהיר שהוא הציג הבלעדי של העם הטמילי ויצא באלימות נגד מתנגדים פוטנציאליים. לכן ברורה המבוכה שלו לנוכח פילוג פומבי כזה ומובנים ניסיונותיו להמעיט בחומרת הפילוג. קריאת התיגר על בלעדיות הארגון וקיומו של ארגון טמילי אזורי מתחרה, ועוד כזה שהצהיר בפומבי על נכונות לקבל פתרון פוליטי לסכסוך, השמיטה את הקרקע מתחת לקיומו של ה-LTTE והציגה אותו כארגון קיצוני שאינו פועל לטובת העם שאותו הוא טוען לייצג. הפרישה סימלה בעצם משבר לגיטימיות: המהפך של מנהיג צבאי חשוב מלוחם גרילה לפוליטיקאי מתון עווד פעילים אחרים ללכת בעקבותיו. הדוגמה של מורד דומיננטי שעורק לשורות הממשלה ומשתף אתה פעולה ובתמורה זוכה לחנינה ולמעמד פוליטי, הייתה כלי תעמולה יעיל של הממשלה. המקרה אכן שימש דוגמה ופיתוי למפקדים בכירים אחרים לערוק מהארגון. אי היכולת של ה-LTTE להתמודד עם משבר סמכות זה, גם באמצעות הפעלת כוח וכפייה, ניפצו את תדמיתו כבלתי מנוצח.

במישור **הפוליטי**, באשר **למשא ומתן** הבהירה הפרישה את הסכנה שתקופת רגיעה ללא מאבק יכולה לגרום לארגון גרילה המסתמך על אתוס של לחימה. הפרישה לא הייתה מתרחשת כנראה לולא המעבר

84. Singh, A. K. (2007, March 26). Karuna's Lengthening Shadow. South Asia Intelligence Review, 5. http://www.satp.org/satporgrp/sair/Archives/5_37.htm#assessment1

85. Karuna embezzled funds, feared disciplinary action before split - Karikalan. (2004, March 13) TamilNet. <http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11452>

מלחימה לתהליך של הידברות. לאור התערערות שליטתו בשטח, יכולתו של ה-LTTE ליישם התחייבויות בכל הסכם עתידי עם הממשלה לא הייתה ברורה,⁸⁶ דבר שהעניק לממשלה תירוץ לא לשאת ולתת עמו. ממילא קיומה של מפלגה מתחרה החליש את כוחו האלקטורלי של ה-LTTE והיה מקשה עליו להשתלט על מנגנוני השלטון במזרח בכל הסדר אוטונומיה עתידי. מבחינת ה-LTTE, צמצם קיומו של הארגון המתחרה את היתרונות האפשריים של תהליך השלום, הפחית את התמריץ שלו להשתתף בתהליך הדמוקרטי ודחף אותו לשוב לדרך האלימות. יכולתה של הממשלה לדון בהסדר פוליטי עם ארגון טמילי מתחרה ומתון יותר ביטלה את הצורך הדוחק שלה לקיים משא ומתן כלשהו, לא כל שכן עם ה-LTTE.

ואולם למרות כל אלו, הנזק החמור ביותר ל-LTTE נגרם במישור הצבאי. בעקבות הפרישה החל מאבק אלים בין תומכי קארונה ובין פעילי ה-LTTE. המאבק כלל איומים, חטיפות והתנקשויות (שהוסברו כ"מימוש פסקי דין משמעותיים נגד בוגדים"), תופעות שלא היו נדירות גם קודם בשטחים שהארגון שלט בהם. עם זאת, עימות זה היה שונה, שכן תומכי קארונה העניקו עזרה פעילה לכוחות הממשלה נגד רשתות מבצעיות של ה-LTTE. תרומתם העיקרית הייתה במישור המודיעיני: בתמורה להענקת חסינות לו עצמו ולשימור מעמדו הפוליטי, העביר קארונה מידע רב-ערך לממשלה ולכוחות הביטחון על פעילי ה-LTTE. נוסף על כך העניק לכוחות הביטחון תמיכה צבאית ולוגיסטית. הדבר אפשר לכוחות הביטחון לפגוע במפקדים האזוריים של ה-LTTE, לחשוף מצבורי נשק ולאתר את הבסיסים המרכזיים של ה-LTTE במזרח. למידע ולעזרה שסיפקו קארונה ותומכיו היה ערך רב בערעור אחיזת ה-LTTE במזרח.⁸⁷

קבוצת קארונה הקשתה מאוד על ה-LTTE לארגן פעולות צבאיות. אף שה-LTTE הצליח לשמור על נוכחותו בקו החוף ויכול היה להמשיך את הברחות הנשק שלו, פנים האזור היה ברובו בשליטת תומכי קארונה וכוחות הביטחון. חלוקה זו חסמה את יכולת התנועה של פעילי ה-LTTE. ככל שהמאבק הפנימי נמשך המורל של פעילי ה-LTTE הלך ונפגע.

קיומו של כוח טמילי חזק ויעיל שהתחרה ב-LTTE היה סימן מקדים לחזרה לאלומות רחבת היקף, אף שרשמית הפסקת האש עדיין הייתה בתוקף. המצב החדש העניק לממשלה יתרונות, שכן היא יכלה להמשיך במאבקה ב-LTTE מבלי לוותר על תדמיתה כרודפת שלום ומבלי לפגוע

Sambandan, V. S. (2004, March 27-April 9). The LTTE Crisis. Frontline, 21, Issue 07. 86
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409007200400.htm>

Manoharan, N. (2008, August 20). Eelam War IV: Strategy of the Government of Sri Lanka. IPCS. 87
<http://ipcs.org/article/sri-lanka/eelam-war-iv-strategy-of-the-government-of-sri-lanka-2654.html>

בקשריה הפוליטיים והכלכליים החיוניים עם הקהילה הבין-לאומית, קשרים שנבנו על בסיס קיומו של תהליך פוליטי. כך יכלה הממשלה לקדם פעולות צבאיות שהיו אסורות לפי הסכם הפסקת האש עליה תוך שימור תדמיתה וללא הסנקציות הדיפלומטיות והכלכליות הנלוות להפרות הללו.⁸⁸ מנגד, הפרישה החלישה מאוד את המורדים שאיבדו את הגישה החופשית לנמלים, לאוכלוסייה ולמשאבים לוגיסטיים וכלכליים בכמעט מחצית משטח השליטה המקורי שלהם. אבדן זה היה כרוך באבדן יכולת התמרון הפיזי והפוליטי שהיה קריטי להשרדות ה-LTTE. הפילוג המריץ את דעת הקהל הסינהאלזית לתמוך בפעולה תקיפה נגד ה-LTTE. ראש הממשלה ראָאָ'פֶקָסָה זיהה הזדמנות להחליש את ה-LTTE, כצעד מקדים למימוש מטרותו לחסלם סופית.

הצונאמי בדרום מזרח אסיה - דצמבר 2004

האירוע השני שהחליש מאוד את ה-LTTE היה הצונאמי שהכה בדרום-מזרח אסיה ב-26 בדצמבר 2004. הצונאמי, אחד הגדולים בהיסטוריה, נבע מרעידת אדמה בעוצמה 9.1 באוקיאנוס ההודי. סרי לנקה הייתה בין המדינות שנפגעו בצורה הקשה ביותר, כשעיקר הפגיעה התמקד בחופיה המזרחיים. הגלים הגדולים שטפו כחמישה קילומטר לתוך פנים האי, כ-40,000 איש מתו ו-2.5 מיליון הפכו חסרי בית. אך בכך לא הסתכם הנזק. מכיוון שסרי לנקה היא מדינת אי וכלכלתה מתבססת על ענפים מסורתיים כגון דיג, חקלאות ומסחר מקומי, מרבית האוכלוסייה מרוכזת בכפרים לאורך החוף ורוב היישובים ממוקמים ממש על החוף. על כן בפגיעתם, גלי הענק ערערו את כל הבסיס הכלכלי והחברתי במזרח המדינה.

כפרים רבים, שבתיהם היו בקתות עץ, נסחפו ונהרסו לגמרי. אלפי בני אדם נאלצו לעבור לגור במחנות פליטים זמניים, בהם שררו תנאי צפיפות, מחלות ורעב. השיטפונות שיצרו הגלים הרסו שטחים חקלאיים רבים והפכו אותם בלתי ראויים לעיבוד. מרבית נמלי הדיג נפגעו, וכן גם חוות גידול הדגים שהיוו מקור הכנסה ותזונה עיקרי.⁸⁹ גם רבים ממאגרי המים לחקלאות ולשתייה נהרסו. תחומים אחרים של החיים הכלכליים במדינה – כגון תעשייה, תחבורה, מגזר האנרגיה – שותקו. האסון הותיר את רישומו על המדינה כולה. אך מה הייתה השפעתו על הסכסוך האתני האלים?

88. על כך ראו: Sri Lanka: GSL Complicity In Paramilitary. Wikileaks, Cable No. 07COLOMBO728 <http://213.251.145.96/cable/2007/05/07COLOMBO728.html>

89. (December 26, 2004). 89 UKabc. Indian Ocean Tsunamis Devastate Fisherfolk. <http://www.ukabc.org/tsunamis.htm>

כפי שצוין כבר, גם למרות המאבק במרד של הפלג הפורש במזרח המדינה, ה-LTTE עדיין שלט באזורי החוף קרוב למים. כך שבמובן מסוים, את מה שלא הצליח לעשות הפילוג הפנימי בארגון, השלים הצונאמי.

הצונאמי הרס ציוד רב של הארגון שהיה חבוי באזור החוף – סירות של הארגון, סירות דיג של כפריים (ששימשו מסווה לפעילות הארגון) ומצבורים של כלי נשק.⁹⁰ נהרסו תשתיות כבישים באזור, והדבר הקשה על תנועה חופשית. הבעיה הוחמרה עקב תזוזת מוקשים שטמן הארגון, עד כדי סכנה ממשית לחיי אדם באזור כולו. בעיית המוקשים נתפסה בעיני האוכלוסייה כאשמת ה-LTTE, וגררה ביקורת רבה בדעת הקהל נגד הארגון.⁹¹ את מאמצי הסיוע והשיקום נאלץ הארגון לנהל ללא תמיכה כספית חיצונית, שכן ממשלת סרי לנקה התנגדה להעברת כספים לקרנות סיוע שלא הוקמו על ידה. במקרים המעטים שבהם ניסתה לשתף פעולה עם ארגונים בין-לאומיים לצרכי שיקום במזרח היא נתקלה בהתנגדות דעת הקהל הסינהאלזית, שטענה שהמאמצים עוזרים ל-LTTE להתחזק.⁹²

גם ל-LTTE היה ברור שלא ניתן לקיים מאבק צבאי כשאזור שלם כורע תחת נטל שיקום. המאמץ אילץ אותו להפנות תשומת לב למאמצי סיוע אזרחיים. כדי לכסות על מחסור במימון, פנה הארגון למקורות מימון חלופיים ומוכרים: סחיטת מסים ודמי מעבר מהאוכלוסייה המקומית. אך ברור שהצונאמי החליש מאוד את היכולת הכלכלית של האוכלוסייה, שנפגעה קשות באסון. במצב זה – התושבים לא יכלו (ולא היו מוכנים) לממן את המורדים. דרישות מיסוי אלו של ה-LTTE רק הגבירו את זעם האוכלוסייה. כך, נוסף על הפגיעה בתשתית הפיזית של הארגון נפגמה גם הלגיטימיות שלו. אנשיו כבר לא יכלו לגייס "מסים" מאנשי עסקים, מסוחרים ומדייגים על מנת לממן את פעולותיהם ואת המבנה השלטוני שהארגון שאף להקים ולתחזק כהכנה להקמת מדינה עצמאית. בצד הצורך להשקיע בבנייה מחדש של האזורים שבשליטתו, נדרש הארגון לנטל כלכלי ואנושי כבד שלא אִפשר לו להתרכז בהתחזקות צבאית.

הממשלה מצידה הבינה שמי שישלוט על מאמצי השיקום יוכל להשפיע רבות על הסביבה הפיזית והאנושית באזור, ובהתאם לכך לזכות בתמיכת

Raman, B. (2005, January 10). The Tsunami & The Ltte. South Asia Analysis Group, .90 Paper 1217. <http://www.southasiaanalysis.org/papers13/paper1217.html>

Effects of tsunami on landmine and unexploded ordnance in Sri Lanka (2005, .91 January 3). Reliefweb. <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/KHII-68C5NU?OpenDocument&rc=3&emid=TS-2004-000147-LKA>

.Reynolds, P. (2005, December 21). Analysis: Politics and the tsunami. BBC News .92 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4548832.stm>

האוכלוסייה. היא ניצלה את נושא השיקום כדי לשקם את המנהל הממשלתי במזרח ובכך להחזיר לעצמה את תמיכת האוכלוסייה. ואכן, הממשלה עשתה מאמץ מודע לשפר את התשתיות באזור ולהוכיח את היותה קשובה לבעיות התושבים.⁹³ כחלק ממאמצי השיקום העבירה הממשלה קהילות דיירים שלמות לכפרים שהיו נתונים לשליטת כוחות הביטחון. כך הופרדה האוכלוסייה פיזית מהמורדים. תנאי זה הוא הכרחי בכל אסטרטגיה יעילה נגד גרילה, כפי שהוכח במקרים אחרים.⁹⁴ הממשלה ניצלה את האסון גם כדי להפיץ אינפורמציה שקרית נגד המורדים בתקשורת, למשל ביקורת על פרבהאקאראן שאינו מופיע בפומבי לעזור לחברי ארגונו ואף הפיצה שמועות על מותו.⁹⁵

למרות העיונות בין הצדדים, עדיין הייתה תקווה כלשהי שהאסון, שפגע בכל הקהילות במזרח בצורה שווה, יאחד ביניהם ויגרום להם לשתף פעולה כצעד ראשון לקראת חזרה לתהליך השלום. כבר בימים הראשונים אחרי הצונאמי פנו הצדדים בנפרד לקהילה הבין-לאומית בבקשות סיוע. בעקבות כך החלו לזרום למדינה הבטחות לסיוע כלכלי (בסך של מיליארד דולר), אך בתנאי שהצדדים ישתפו פעולה במאמצי השיקום. כך הועלה הרעיון להקים ארגון שיתאם את פעולות הסיוע ויקצה את הכספים בהתאם לצרכים בשטח. חצי שנה לאחר הצונאמי, ביוני 2005, חתמו ממשלת סרי לנקה וה-LTTE על מזכר הבנות להקמת מנגנון כזה.⁹⁶ אף שהחתימה הייתה פריצת דרך, יישום ההסכם היה איטי בעיקר בשל התנגדות לאומנים סינהאליים לשתוף פעולה עם ה-LTTE, שנראה בעיניהם כהכרה מעשית בארגון. התנגדות הקיצונים כללה שביטות רעב, הפגנות, התפטרות נציגים מהממשלה. נוסף על כל אלו הוגשה עתירה לבית המשפט העליון נגד חוקיות ההסכם, בטענה שה-LTTE אינו ארגון רשמי ולכן כל מנגנון ממשלתי המקנה לו זכויות ביצועיות אינו חוקתי. באמצע יולי בית המשפט אכן השעה את ההסכם עד למתן קביעתו

Pocha, E. S. (2005, January 30). Sri Lanka seeks to modernize "Not to replace shanties .93 with shanties". <http://www.lankalibrary.com/news/housing.htm>

.94

;Paget, J. (1967). Counter- Insurgency campaigning (pp. 168-169) London: Faber and Faber טובי, ט' (2010) גרילה והמלחמה נגדה (עמ' 130-170). ירושלים: כרמל.

Raman, B. (2005, January 10). The Tsunami & The LTTE. South Asia Analysis Group, .95 Paper 1217. <http://www.southasiaanalysis.org/papers13/paper1217.html>

Rajakulendran, V. (2005, June 28). Sri Lanka: Post-Tsunami Operational .96 Management Structure and its implications. Paper 1431. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers15%5Cpaper1431.html>

הסופית.⁹⁷ כישלון זה הותיר את האחריות לשיקום בידי הצבא, והדגים את חוסר יכולתם של הצדדים לשתף פעולה אפילו בעניין הומניטארי מובהק.

לגבי ה-LTTE, חשיבות הצונאמי והפילוג שקדם לו הייתה בערעור יכולת השליטה הפיזית שלו בשטח ובעיקר בשבירת תדמיתו כארגון מונוליתי הפועל אך ורק ממניעים אלטרואיסטים של דאגה לזכויות העם הטמילי ובהחלשת הלגיטימציה הגורפת לה זכה עד אז. חשוב לזכור שבמשך כ-20 שנה הצליח ה-LTTE לבנות מערכת שלטונית משוכללת ויעילה שזכתה לאמון התושבים למרות המחיר הכבד שנדרש מהם (גיוס ילדים, מיסים). בצפון סרי לנקה היה אמון זה גבוה מלכתחילה עקב הזהות האתנית בין התושבים ובין ה-LTTE. במזרח, לעומת זאת, הלגיטימציה של הארגון הייתה פחותה בשל האופי המגוון של האוכלוסייה. למרות זאת, כל עוד הצליח הארגון להפגין שליטה אפקטיבית בשטח המשיכו מרבית התושבים, כולל הפחות נלהבים מאופי הארגון, לתמוך בו מחוסר ברירה ועקב חששם מפגיעה. מצוקת הארגון גרמה לו לתבוע תמיכה מוגברת מהאוכלוסייה דווקא בנקודת זמן שבה לא היה ביכולתה להושיט סיוע. השימוש באלמות כדי לכפות סיוע תרם במקרה זה לפגיעה בתדמיתו ובלגיטימיות שלו.⁹⁸ מנגד, הצורך בשיקום נרחב היווה פתח לכוחות הממשלה להושיט סיוע לאזרחים ובעיקר להגביר את נוכחותה הפיזית. ככל שהוכיחה שבכוחה לתת מענה לבעיות מקומיות, העבירה האוכלוסייה המקומית את תמיכתה אליה. ההישג הפוליטי היה תנאי הכרחי לניצחון הצבאי.

האירועים הדרמטיים של 2004 עוררו את דעת הקהל הסינהאלזית, והיא החלה לדרוש מהממשלה לחסל את המורדים. על רקע זה נערכו הבחירות לנשיאות בספטמבר 2005, שבהן נבחר מהינדה ראג'פאקסה מהמחנה הרדיקלי. בחירתו סימנה את סיום תהליך השלום ופתיחת השלב האחרון בסכסוך.

פרק 5. מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009

השלב החמישי בסכסוך הסתיים בהבסתו המוחלטת של ארגון ה-LTTE על ידי צבא סרי לנקה. כפי שצוין קודם, ניתן לנתח סכסוכים א-סימטריים

People's Tribunal Sri Lanka. Post Tsunami Operational Management Structure (P-TOMS). 97 Chapter 6, http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=129&catid=34&Itemid=36

Shastri, A. (2009). Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka. 98 Commonwealth & Comparative Politics, 47, p. 89

על פי חלוקה לארבע זירות פעולה: הזירה הצבאית, הזירה הפוליטית הפנימית, הזירה המדינית-דיפלומטית, והזירה התקשורתית. לאחר תיאור כרונולוגי קצר של האירועים החשובים שהתרחשו באותה תקופה נשתמש בחלוקה זו כדי לנתח את האסטרטגיה המוצלחת של ממשלת סרי לנקה ולגזור ממנה מסקנות ביחס לתנאים הדרושים כדי להכריע צבאית ארגונים תת-מדינתיים בסכסוכים א-סימטריים מודרניים.

המצב הפוליטי 2006-2009

כאמור, הבחירות לנשיאות של 2005 סימנו שינוי כיוון בדעת הקהל המקומית בסרי לנקה לקו תקיף יותר. בחירתו של מְהִינְדָה רָאג'פְּקָסָה לנשיא סימלה שינוי זה ובו בזמן חיזקה אותו. אחת הפעולות הראשונות של הנשיא החדש הייתה מינוי מקורביו לתפקידי מפתח. המינוי החשוב ביותר היה של אחיו, גוֹטבַּאָיָה רָאג'פְּקָסָה (Gotabaya Rajapaksa) לתפקיד מזכיר ההגנה, בעוד הוא שמר לעצמו את תפקיד שר ההגנה. גוֹטבַּאָיָה היה בעברו קצין צבא ולכן הבין את המגבלות שעמדו בעבר בפני הצבא בדרך לניצחון וכיצד להתגבר עליהן.⁹⁹ בנובמבר (לאחר שהחלים מניסיון התנקשות בו) מונה סָאָרְט פוֹנְסֶקָה (Sarath Fonseka), המפקד הצבאי של ג'אפנה, למפקד הצבא. אישים אלו נודעו בתמיכתם בקו תקיף נגד המורדים. הם התוו את האסטרטגיה לחיסול הצבאי של ה-LTTE והיו האחראים להוציאה לפועל. לפני שנפנה לנתח את האסטרטגיה ואת מרכיביה, יש להזכיר כמה נקודות ציון משמעותיות שתרמו לגיבושה.

עם היבחרו, עשה הנשיא החדש ניסיון נוסף להגיע להסכמה פוליטית. הוא הציע לבחון מחדש את הסכם הפסקת האש ואף לשנותו במידת הצורך,¹⁰⁰ אך ה-LTTE התנגד. בלחצה של נורבגיה נערך מפגש שיחות נוסף בז'נבה בפברואר 2006, נכשל עקב ההידרדרות הצבאית בשטח שגרמה לאווירה עכורה במפגשים.¹⁰¹ המסמר האחרון בארון המשא ומתן לפתרון פוליטי לסכסוך הגיע באוקטובר 2006. במועד זה קבע בית המשפט העליון של סרי לנקה שמיזוג מחוזות הצפון והמזרח, שיושם בעקבות הסכם השלום ההודי-סרי לנקי משנת 1987, מנוגד לחוקה ולכן מבוטל. המחוזות אוחדו זמנית ב-1987 לאחר קבלת תיקון 13 לחוקה. התיקון אפשר להאציל סמכויות למועצות המקומיות לאחר קיום משאל עם בקרב

Jayasekara, S. (2009, February 12). Strategic miscalculations by the LTTE. International Institute for Counter-Terrorism. <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/642/Default.aspx>

Meredith, M. (2006). The effects of the Indian Ocean tsunami on peace in Sri Lanka and Aceh (pp. 48-51). Australia: University of Wollongong. <http://ro.uow.edu.au/theses/665>

Ratnayake, K. (2006, June 13). Oslo talks between Sri Lankan government and LTTE collapse. WSWS <http://www.wsws.org/articles/2006/jun2006/sril-j13.shtml>

התושבים בדבר המשך המיזוג ובכפוף לכניעת המורדים ולהחזרת נשקם. שני התנאים מעולם לא קוימו, ולמעשה נוהלה המועצה המאוחדת על ידי השלטון המרכזי שמינה את בעלי התפקידים באזור. חברי פרלמנט מהמזרח מטעם מפלגת ה-JVP הקיצונית¹⁰² שתמכה בקואליציה, עתרו לבית המשפט העליון על בסיס מצב זה וטענו שזכותם לשוויון פוליטי עם תושבי המחוזות האחרים הופרה. הם ביקשו להכריז על המחוז המזרחי כיחידה פוליטית עצמאית ולאפשר לתושביו לבחור את נציגיהם. בית המשפט קיבל את טענותיהם, ובתחילת ינואר 2007 בוטל האיחוד והוקם מחוז מזרחי נפרד.¹⁰³ החלטת בית המשפט למעשה ביטלה סופית את ההסכם המקורי בין הודו ובין סרי לנקה ושמטה את הבסיס החוקתי שעל פיו התנהלו שיחות השלום בין הממשלה ובין המורדים עד כה. מכיוון שאזור המזרח הוכרז מחוז נפרד שלכאורה אינו קשור לסכסוך הטמילי, לא הייתה הצדקה לנוכחות המיליציות הטמיליות בו. לכן, כשנפתח המבצע נגד ה-LTTE במזרח הוא הוצג כאכיפת החלטת בית המשפט וכפעולה למען זכות התושבים לנהל את ענייניהם בעצמם. כך גויסה תמיכה רחבה בפעולות הצבא.

חשוב לציין שעוד לפני החלטה זו, כבר פעל ה-LTTE להוציא לפועל פיגועי תופת- בערים, נגד מרכזי תחבורה, נגד אישי ציבור ונגד מתקני תשתיות ובסיסי צבא - בניסיון לחפות על קשייו במזרח המדינה.¹⁰⁴ באוגוסט 2005 למשל בוצעה התנקשות בשר החוץ הטמילי של סרי לנקה, לַקְשְׁמַן קאדירגָאמַר (Lakshman Kadirgamar). שר החוץ היה דמות בין-לאומית מוכרת והיה ידוע בביקורת הנוקבת שלו כלפי ה-LTTE. ההתנקשות גררה תגובה נזעמת בעולם נגד ה-LTTE. ב-25 באפריל 2006 חדרה מחבלת מתאבדת לתוך הבסיס הראשי של צבא סרי לנקה ופוצצה עצמה ליד שיירתו של הרמטכ"ל.¹⁰⁵ אמנם הוא לא נפגע, אך הייתה זו הצהרה ברורה של ה-LTTE שהוא מוכן לחדש את המאבק המזוין.

אירועים אלו הכינו את דעת הקהל המקומית לחזרה למלחמה ויצרו אקלים בין-לאומי נוח לממשלה לפעול נגד ה-LTTE. ממשלות אחרות היו מודאגות מגלישת הטרור הטמילי לשטחיהן ונזעקו לפעול. באפריל 2006 הכריזה קנדה על ה-LTTE כארגון טרור והחלה לפעול נגד הארגונים

102. מפלגת חיזת השחרור של העם Janatha Vimukthi Peramuna.

103. (SC: North-East merger illegal (2006, October 17). <http://www.lankanewspapers.com/news/2006/10/8947.html>

104. לרשימה חלקית ראו: South Asia Terrorism Portal (2009). Suicide Attacks by the LTTE. http://www.satp.org/satporgt/p/countries/shrilanka/database/data_suicide_killings.htm

105. Bomb targets Sri Lanka army chief (2006, April 25). BBC News. http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4941744.stm.

השונים במדינה ששויכו אליו. במאי נקט האיחוד האירופי צעד דומה. מעשית התבטאה הכרזה זו בהטלת איסור על אנשים הקשורים לארגון לנוע בשטחי האיחוד האירופי ולגייס בו כספים.¹⁰⁶ הכרזות אלו הצטרפו לצעדים דומים שנקטו ארצות הברית (1997), בריטניה (2000) והודו (1992). בתגובה דרש ה-LTTE שכל חברי משלחת הניטור ממדינות האיחוד האירופי יסולקו ממנה. ואכן שוודיה, פינלנד ודנמרק החזירו את נציגיהן. רשמית עוד המשיכה המשלחת לפעול במתכונת מצומצמת, אך לאחר שבינואר 2008 הוציא הארגון לפועל פיגוע באוטובוס שהוביל חיילים בבירה, הכריזה הממשלה רשמית על ביטול הסכם הפסקת האש משנת 2002. לא היה זה צעד מפתיע, לאור העובדה שסעיפיו של ההסכם המקורי לא כובדו כלל, והוא זכה לביקורת מועטה מאוד, הן מבית והן מחוץ. הכרזת הממשלה הגיעה לאחר שהמערכה הצבאית במזרח המדינה הגיעה לסיומה ולמעשה נועדה להכין את הקרקע להרחבת הלחימה לצפון המדינה. עתה יתוארו האירועים הצבאיים העיקריים.

המערכה הצבאית 2006–2009

הלחימה במזרח

ביולי 2006 החליט ה-LTTE לסגור מאגר מים שסיפק מי שתייה וחקלאות לעיר טְרִינקוֹמָאֶלָה (Trincomalee) וסביבותיה בדרום-מזרח המדינה. המאגר (Mavil Aru), שהוקם בשנות ה-70 על מנת לספק מים לקהילות באזור, היה ממוקם בשטח שנשלט על ידי ה-LTTE לפי הסכם הפסקת האש. הארגון טען שסגר את המאגר במחאה על מחסור במי שתייה לחקלאים טמילים, שנבע מעיכובים ביישום פרויקט פיתוח באזור. אך המטרה האמתית שלו הייתה להשתלט על השטח הפורה והאסטרטגי מדרום לעיר ולמנוע מהצבא להשתמש בעיר כבסיס מרכזי.¹⁰⁷ הנשיא ואחיו ראו במשבר הזדמנות ליישם את האסטרטגיה ההתקפית שלהם, שאת ההכנות לה ערכו בשנה הקודמת, ולכן דחו כל ניסיון תיווך.¹⁰⁸ העימות הִזְנִיח לכאורה היה למעשה "ניסוי כלים" של הצדדים לבחון את כוחם באווירה הפוליטית החדשה.

Hariharan, R. (2006, May 20). Sri Lanka: Impact of EU Resolution on LTTE. South Asia .106 Analysis Group, Update No. 91 <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes4%5Cnote313.html>

107. מידע שנמסר לכותב על ידי דונלד פררה (Donald Perera), שגריר סרי לנקה בישראל, בראיון 27.10.2010.

108. People's Tribunal Sri Lanka, Crimes against peace, chapter 7.2 .108 http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=131&catid=35&Itemid=36

בשבוע האחרון של יולי החל הצבא להפציץ את אזור המאגר. ה-LTTE השתמש במוקשים וביחידות תקיפה קטנות על מנת להדוף את הצבא ולעכב את התקדמותו. מבצע Watershed נמשך כשבועיים, ובסופו נסוג ה-LTTE מהאזור.¹⁰⁹ במהלך הלחימה השתלט ה-LTTE על העיר מוטור (Muttur) הסמוכה. תושבי העיר, שנמצאה בשטח שבשליטת הממשלה, היו רובם מוסלמים. נדמה שכוונת הארגון הייתה לאלץ את הצבא לתקוף את העיר ולגרום לקורבנות מקרב התושבים. התקווה הייתה שבכך יופעל לחץ על הממשלה להפסיק את המבצע וה-LTTE יצטייר כמנצח.¹¹⁰ ניסיון זה נכשל והעיר נפלה בידי הצבא, לא לפני שכ-100 תושבים מוסלמים נרצחו על ידי ה-LTTE, ובכללם 17 חברי ארגון סיוע צרפתי. ההשתלטות על המאגר סימנה, לראשונה מאז תחילת המילניום, שינוי טריטוריאלי לטובת הממשלה. לאחריה המשיך הצבא להרחיב את השטח שבשליטתו תוך שהוא נעזר במיליציה הנאמנה לקולונל קארונה להשגת מידע מודיעיני ותמיכה צבאית. למאמץ זה סייעה העובדה שפעולות ה-LTTE בלחימה לא התחשבו כלל בצרכי התושבים: מתקפותיו על הצבא גרמו נזק רב באזור כולל הרס בתים, תושבים רבים נאלצו לברוח מבתיהם, ובמקרים מסוימים מנע זאת ה-LTTE בכוח כדי להקשות על הצבא לתקוף.¹¹¹ טקטיקות אלו גרמו לו לאבד את תמיכת האוכלוסייה. היה זה תהליך הדרגתי, וסופו סילוק מוחלט של הארגון מכל אזור המזרח בתוך שנה אחת בלבד. בעקבות תבוסותיו ניסה ה-LTTE להעביר את הלחימה לזירות חדשות, כטקטיקת גרילה קלסית שנועדה למתוח את משאבי הצבא ולהחלישו, כפי שקרה בעבר. כך למשל ערך הארגון מתקפה על בסיס של חיל הים בעיר ג'אלה (Galle), הנמצאת בקצה הדרומי של סרי לנקה. הארגון התכוון לגרום לצבא להעביר משאבים למשימות הגנה סטטיות באזור הדרומי ולהחליש כך את כוחו במזרח, והוא המשיך אסטרטגיה זו כשביצע שתי פעולות התאבדות באוטובוסים בדרום המדינה. החזרה לטקטיקה של תקיפת אזרחים נועדה להשפיע על דעת הקהל ללחוץ על הממשלה להפסיק את המערכה הצבאית.¹¹² אך הפעם כשלו ניסיונות אלו שכן ההחלטה הפוליטית הייתה ברורה – לא נסוגים, גם לנוכח ביקורת ציבורית.

לאחר כיבוש המאגר גלשה הלחימה במהרה לתוך העיר טרינקומאלה ובעיקר לאזור הכביש המהיר A15, שמתחבר לכביש A5 ומהווה עורק

Hariharan, R. (2006, August 12). Mavil Aru operation and after - Analysis. South Asia .109 Analysis Group. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1908.html>

(Mavil Aru Battle: The whole story revealed (2006, August 7 .110 <http://landlikenoother.blogspot.com/2006/08/mavil-aru-battle-whole-true-story.html>

Dhaneshi Yatawara, D. (2008, May 11). Never forget this day in your life. Sunday .111 Observer. <http://www.sundayobserver.lk/2008/05/11/sec10.asp>

(Eelam War IV - The Final Assault. Lankalibrary Forum (2007, April 22 .112 <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

תחבורה חיוני לחוף המזרחי ולקשר עם פנים המדינה ועם החוף המערבי. אזור זה היה בשליטת ה-LTTE בכל שנות ה-90, אך אחיזתו הוחלשה עקב הפילוג ולאחר הצונאמי. המצב בסביבת העיר היה מתוח כבר מ-2002. לאחר החתימה על הסכם הפסקת האש החל ה-LTTE לבנות בסיסים סביב העיר ולמעשה הקיף ובודד אותה ברשת של מחנות ושל כלי ארטילריה כבדה. הפריסה הייתה מכוונת, שכן העיר שימשה בסיס חשוב ששימש את חיל הים כבסיס לתגבור כוחותיו בצפון המדינה. ה-LTTE תכנן להשתלט על העיר כדי שתשמש בסיס לזרוע הימית שלו.

עקב האופי המיוחד של האזור – שטחים פוריים ואוכלוסייה צפופה – נקט הצבא גישה קונבנציונלית פחות. במקום להפעיל עוצמות אש אדירות של ארטילריה ושל חיל אוויר, הוחלט לתקוף בממוקד את בסיסי המורדים. הבסיסים (כ-26¹¹³) מוקמו עמוק באזורים מיוערים והיו מבוצרים היטב, אך גם היוו מטרה בולטת עקב גודלם הרב. המבצע כלל שני שלבים עיקריים. השלב ראשון נועד לאפשר פינוי של האוכלוסייה האזרחית מהשטח שבשליטת ה-LTTE. האסטרטגיה שבה השתמשו כללה החדרה של כוחות קומנדו עמוק לשטח שבשליטת המורדים, והם יצרו מסדרון הומניטרי שדרכו יכלו אזרחים לנוע אל השטח שבשליטת הממשלה. שלב ראשון זה נמשך מ-30 באוקטובר 2007 עד ינואר 2008, ובמהלכו הצליחו לברוח מהאזור כ-20,000 תושבים. השלב השני של המבצע נפתח ב-15 בינואר. בשלב זה נכנסו לפעולה כוחות חיל רגלים של הצבא, שתקפו כל בסיס במשולב מדרום ומצפון ויצרו נוכחות מלאה בשטח. כך הם הכריחו את לוחמי ה-LTTE להיכנס לקרב בנחיתות מספרית או לסגת. במנוסתם נתקלו המורדים במארבים של כוחות מיוחדים, שנעזרו במידע שקיבלו מלוחמים של פלג קארונה שהשתתפו אף הם בלחימה. היעדר נוכחות של תושבים בשלב זה אפשר לתקוף את המורדים תוך שימוש חופשי בארטילריה ובחיל האוויר.¹¹⁴ במקביל, במזרח בשטחים שפוננו הופעלו יחידות מיוחדות של המשטרה (STF-Special Task Force), שהוקמו במיוחד במטרה להתמודד עם משימות של חוק וסדר הצבא ושחררו את הצבא להתמקד במשימת חיסול המורדים.

בעקבות ההצלחה, נפתח ב-4 בינואר 2008 במחוז אמפארה (Ampara) שבדרום המדינה מבצע נוסף שנועד להשתלט על בסיסיו הגדולים ביותר של הארגון: מפקדות, מחסנים של אמצעי לחימה ושל ציוד שהגיע מארגוני סיוע, בתי חרושת, מרכזי תקשורת ואפילו בית חולים שדה (שנתרם על

(Battle of Vakkarai - 2007. Lankalibrary Forum (2007, May 27 .113
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>

(Battle of Vakkarai (2007, May 27 .114
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>

ידי ארגון סיוע סקנדינבי). הבסיסים שימשו מרכז לפעילות הכלכלית של הארגון.¹¹⁵ באזור זה כוחות הצבא נאלצו להתמודד עם העובדה שהמורדים מיקשו את דרכי הגישה לבסיסים, שהיו מבוצרים באמצעות דיונות חול ומכשולי בטון. בין הבסיסים הוקמו קשרי רדיו (באמצעות טלפונים לווייניים) שאפשרו לארגון להגיב לכל התקדמות של הכוחות ובמידת הצורך לסגת לאזורים פנויים. הטקטיקה שהצבא השתמש בה הייתה פשוטה: כל בסיס הוקף במעגל רחב של כוחות מיוחדים וכוחות חי"ר. לאחר שהוקמה טבעת חנק כזו, התכנסו הכוחות פנימה כשהם נעזרים בסיוע אווירי, בעיקר של מסוקי תקיפה, שיכלו לטוס נמוך ולאט כדי לזהות תנועת מורדים על הקרקע.¹¹⁶ מכיוון שהבסיסים היו מטרה נייחת, הצבא לא נאלץ לרדוף אחרי כל לוחם והיזמה נותרה בידיו. מנגד, המורדים נאלצו להגן באופן סטטי על בסיסיהם וכך ניטלה מהם הגמישות האופרטיבית וחופש התנועה.

אסטרטגיות אלו הביאו לכך שהמורדים נאלצו לסגת מאזורים שבהם שלטו. באפריל 2007 הוגבלו לוחמי ה-LTTE לשטח קטן של כ-140 קמ"ר באזור טוֹפִּיגָלָה (Thoppigala), בין הכבישים A5, A15 ו-A11. באזור זה, שאופיין בג'ונגלים צפופים ובשטח הררי קשה לגישה, היו כמה בסיסים מרכזיים שריכזו את הפעילות הצבאית והפוליטית של ה-LTTE מסביב לעיר זְטִיקוֹלֹאָה. המבצע לחיסולם נפתח ב-25 בפברואר. באזור זה נקט הצבא אסטרטגיה של חיתוך השטח בו שהו המורדים לשני אזורים, וחסימת דרכי הגישה מחוצה להם. כך נמנע מלוחמי הארגון להימלט, וניתן היה לזהות תנועה של כוחות של ה-LTTE מאזורים אחרים שניסו לתגבר את המורדים הנצורים. ככל שהכוחות חדרו עמוק יותר לשטח, נותרו המורדים ללא קשר עם מפקדותיהם וסבלו ממחסור במזון ובתחמושת. למרות שמקצת המורדים בחרו להתאבד מאשר ליפול לידי הצבא, רובם העדיפו להיכנע לאחר שהבינו שלא יוכלו להימלט.¹¹⁷

ב-11 ביולי, שנה לאחר שהחלה הלחימה, הצליחו כוחות הביטחון של סרי לנקה להשתלט על כל אזור מזרח המדינה. להצלחה מסחררת זו הייתה השפעה עצומה על הממשלה ועל הצבא. ההצלחה הצדיקה את בחירת הממשלה באסטרטגיה הצבאית והוכיחה את יכולתה להוציא אותה לפועל, וההצלחה נתנה דחיפה פוליטית חשובה להנהגת המדינה. הצבא מצידו הוכיח את יכולתו הקרבית להוציא לפועל מבצעים צבאיים משולבים

¹¹⁵ Mavil Aru water dispute (2007, April 22).

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

¹¹⁶ Fuard, A. (2007, June 28). Operation Definite Victory (Niyathai Jaya). Lankalibrary Forum. <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

¹¹⁷ Battle for Thoppigala- 2007 (2007, June 20), <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=3542>

ומורכבים. הכוחות המיוחדים וכוחות החי"ר הוכיחו את יכולת התמרון שלהם, את גמישותם המבצעית ואת **יכולתם ליישם בהצלחה גישה התקפית המבוססת על נטילת יזמה**. ההצלחות תרמו להעלאת הגאווה והמורל של החיילים, והם הפכו לגיבורי האומה. לאחר סיום הלחימה קיבל הצבא על עצמו את האחריות לשיקום ולניהול החיים האזרחיים במזרח.¹¹⁸

מבחינת ה-LTTE, לאיבוד המזרח היו השלכות חמורות. אזור זה היה מקור חשוב לגיוס כוח אדם וכספים. איבודו היווה מכה צבאית ותדמיתית קשה מאוד לארגון, שנתפס עד אז כבלתי מובס. המערכה במזרח הייתה אמנם מבחן לאסטרטגיה של הממשלה וליכולת של הצבא להוציא אותה לפועל,¹¹⁹ אך היא הייתה גם מבחן ל-LTTE. לנוכח תבוסותיו היה ברור שהארגון סובל מבעיות חמורות, כגון כוח אדם לא מאומן דיו, הסתמכות רבה על אמצעי מיקוש ועל אמצעי הגנה סטטיים שהביאו לאבדות כבדות גם מקרב אזרחים, שימוש רב בארטילריה לא מדויקת שגרמה לנזק סביבתי רב ונחיתות בכוח האש לעומת הצבא, ובעיקר מול חיל האוויר .

אך היה האבידה המשמעותית ביותר הייתה של תמיכת האוכלוסייה המקומית. במהלך הקרבות השתמשו לוחמי ה-LTTE בתושבים המקומיים כבמגן אנושי - הם מנעו מהם לברוח מאזורי הקרבות ואיימו להרוג את אלו שינסו לעשות כן. ה-LTTE התקיף בכוונה אזורים מיושבים במטחי ארטילריה וגרם להרוגים רבים. מנגד, הצבא הדגיש כל זמן הלחימה את האופי ההומניטארי של המהלכים הצבאיים שלו. בכל מבצע הקפיד ליצור שטח סטרילי, שאליו תוכל האוכלוסייה לברוח ושבו לא יתקיימו מתקפות. נוסף על כך הקפיד ליידע את האוכלוסייה המקומית על תנועותיו ועל הקמת אזורים בטוחים, שאליהם יכולים אזרחים להגיע. במהלך המבצעים הרבים נעשו גם מאמצים לשכנע מורדים רבים לערוק מהארגון ולהתאחד מחדש עם משפחותיהם, בהבטחות לשיקום כלכלי ותעסוקתי.¹²⁰ בכל אזור ששוחרר משליטת המורדים הפגינה הממשלה את נוכחותה על ידי ביצוע עבודות שיקום, בניית תשתיות ואכיפה של חוק וסדר באמצעות כוחות משטרה מיוחדים (STF). פעילות זו התאפשרה רק לאחר שהשטח היה בשליטתו המוחלטת של הצבא.

Nagaraj, V. K. (2011, January 28). Sri Lanka military expanding its influence over civilians affairs, things are not looking good for democratic accountability. Transcurrent, http://transcurrents.com/tc/2011/01/sri_lanka_military_extending_i.h

Mehta, A. K. (2010, May 20). Sri Lanka's Ethnic Conflict: How Eelam War IV was Won. Sri Lanka Guardian <http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

Ministry of Defense- Sri Lanka (2010, October 30). Overseas jobs for Surrendered LTTE cadres. http://www.defence.lk/new.asp?fname=20070116_03

הצלחת המערכה הצבאית במזרח הייתה רק קרש קפיצה לשלב הבא – השמדה מוחלטת של ה-LTTE בצפון המדינה.

הלחימה בצפון

עוד בעת הלחימה במזרח המדינה ניסה ה-LTTE להעביר את הלחימה לצפון – הנהגת ה-LTTE הייתה בטוחה ביכולתה להשיג שם ניצחון מהיר שיחזק את מעמדה. אך המתקפה הראשונה שנערכה באוגוסט 2006 נגד מוצב צבאי מבוצר הסתיימה בכישלון. אף שהאסטרטגיה הכללית שנקט הארגון התאימה לדרך הגרילה – תקיפה במקום אחד על מנת להקל את הלחץ במקום אחר – הטקטיקות שנעשה בהן שימוש בקרב זה שיחקו לידי הצבא. על מנת לפרוץ דרך קווי ההגנה של הצבא, הטיל הארגון למערכה לוחמים רבים בהתקפה חזיתית, בסגנון של "גלים אנושיים". מרבית הלוחמים השתייכו לחטיבת הילדים של הארגון ורובם חסרו ניסיון קרבי.¹²¹ אמנם מתקפת הנגד של הצבא, שכללה שימוש מסיבי בכוחות שריון, נכשלה גם היא, אך היא גרמה ל-LTTE לאבד 200 לוחמים (שייצגו 2.5% מכוחו הכולל באזור¹²²). הקרבות שיקפו את הצורך הנואש של ה-LTTE לניצחון וסימנו את השתנותו מארגון המסתמך על פעולות בקבוצות קטנות, על יזמה ויצירתיות, לצבא קונבנציונלי המסתמך על ביצורים, מערכים סטטיים וקרבות עתירי כוח אדם.

ה-LTTE נאלץ אפוא להסתמך על נשק שפעל בעבורו בעבר: היכולת שלו להכות בממשלה באמצעות לא קונבנציונליים. באוקטובר בוצעו פיגועים בבסיס חיל הים בדרום המדינה ובאוטובוס שהסיע חיילים, שבהם נהרגו 100 בני אדם.¹²³ אך נקודת הציון המשמעותית הייתה ניסיון ההתנקשות הכושל במזכיר ההגנה ב-1 בדצמבר 2006¹²⁴ כישלון המתקפה, שהצטרף לכישלון לפגוע במפקד הצבא חצי שנה קודם לכן, פגע בתדמית ה-LTTE והחריף את התסכול של אנשיו לקראת השלב הקריטי של הלחימה.

הקרבות בצפון התחדשו לקראת אמצע שנת 2007, לאחר שהושלמה השתלטות הממשלה על מזרח המדינה ולאחר סיום עונת המונסונים בצפון

121. (Heavy Losses stun LTTE hierarchy (2006, August 20
<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2793>

122. (Muhamalai misadventure (2006, October 15
<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2978>

123. Chronology of suicide attacks by LTTE in Sri Lanka
http://www.spur.asn.au/chronology_of_suicide_bomb_attacks_by_Tamil_Tigers_in_sri_Lanka.htm

124. Jeyaraj, D. B. S. (2006, December 1). How Gotabhaya Rajapakse escaped death.
Transcurents. <http://transcurents.com/tamiliana/archives/239>

סרי לנקה. נוכחות ה-LTTE בצפון בשלב זה הייתה הגנתית לחלוטין, והיא הוגבלה לשטח המחבר בין חצי האי הצפוני לבין שאר המדינה ולא לשטחים המיושבים יותר בסביבת העיר ג'אפנה. לאור כישלון מתקפת הנגד באוקטובר 2006, לא ניסה הצבא לדחוק את המורדים ישירות מחצי האי ג'אפנה, אלא התרכז בהרחבה הדרגתית כלפי חוץ של השטח שבשליטת הממשלה. לפי גישה זו, הידועה בשמה "כתם שמן"¹²⁵, צריך היה הצבא לרתק את כוחות ה-LTTE בעמדותיהם, בעוד שאר הכוחות ממשיכים להתקדם מכיוון דרום. כהכנה למבצע סגרה הממשלה את הכביש המהיר A9, שמוביל מהבירה קולומבו צפונה, מתוך כוונה לבודד את שטח הקרבות ולחסום את הגישה אליו.

הכוחות שיועדו לחזית הצפונית כללו חמש חטיבות חי"ר ושלושה כוחות משימה (Task Force) משטרתיים, שהוקמו ככוחות התערבות מיוחדים אך הופעלו כחטיבות חי"ר לכל דבר.¹²⁶ מול 10,000 מורדים הופעלו בסך הכול 10,000 שוטרים, 5000 מתנדבים של מיליציות מקומיות (Home Guards), וכן כוחות הצבא וכוחות מיוחדים שפעלו עמוק בתוך השטח. הם תוגברו על ידי כוחות מחיל הים (3000 חיילים) ומחיל האוויר (כמה מאות חיילים).

שטח הלחימה השתרע לאורך 25,000 קמ"ר: מהחוף המערבי של סרי לנקה בעיירה פוּנְרִין (Pooneryn), לאורך 115 קילומטר דרך העיירה וְאֹוּיִנְיָא (Vavuniya) והעיר קִילִינוֹצ'י (Kilinochchi), ששימשה כמפקדה האזורית של ה-LTTE במרכז, ועד החוף המזרחי של סרי לנקה בעיירה מוּלִיטִיבּוּ (Mullaitivu). כוחות הביטחון נאלצו לפעול בחזית רחבה שאופיינה בשטחים מסוגים שונים וחייבה גיוון בטקטיקות הלחימה. מאפיין זה הצריך אמנם כוח אדם רב כדי לפעול בכל השטח, אך היה בכך גם יתרון, שכן ה-LTTE לא יכול היה לדעת מאיזה כיוון תגיע המתקפה, ונמנע מהמורדים להעביר כוחות מחזית אחת לאחרת. כך יכלו החיילים לשמר בידיהם את היזמה ההתקפית. האסטרטגיה של הצבא כללה החלטה להתקדם לאורך החופים כדי למנוע מהמורדים גישה לים ובמקביל לאפשר לחיל הים לתגבר את הצבא בארטילריה ובכוחות רגליים. ללא גישה לחוף, ה-LTTE לא יכול היה לקבל תגבורות, להבריח נשק ותחמושת ולהבריח לוחמים מחוץ לאזורי הקרבות. שליטת הממשלה בתווך הימי מנעה מפליטים להגיע לחופי הודו בהמוניהם, דבר שהיה יכול להוביל ללחץ בין-

Galula, D. (1965). Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice. NYC and London: 125 Praeger.

Special Task Forces (2008, August 31), <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4467>. 126
כשכוח 1,2,3,8, 59 וכוח משימה 57, 55 מג'אפנה וחטיבות 57, 59 וכוח משימה 1,2,3,8, כשכוח משימה 1 הפך בהמשך לחטיבת חי"ר 58.

לאומי להפסיק את הלחימה. בשלב האחרון של הלחימה, התכוון הצבא לכתר את המורדים מכל עבר ולאחר מכן להתקדם בתיאום לפני השטח.

המערכה לכיבוש הצפון נפתחה בחוף המערבי במחוז מָנָאר (Mannar). באזור זה, שרובו שדות אורז נרחבים, הייתה נוכחות המורדים דלילה, וכללה בעיקר בסיסים ימיים ששימשו להברחות. למרות זאת, התקדמות הצבא הייתה איטית מאוד. כיבוש האזור, שהביא לפגיעה קשה במערך האספקה וביכולת התמרון של המורדים, הסתיים לאחר שמונה חודשי לחימה שבהם התקדמו החיילים שמונה קילומטר בלבד.¹²⁷

במקביל הפעילו כוחות הביטחון לחץ לכל אורך החזית הצפונית. הכוחות בחרו לנוע בעיקר בתוך הג'ונגלים וביערות. הייתה זו הפתעה למורדים, שציפו להתקפה חזיתית בדומה להתקפות שערך הצבא בעבר. התמרון אילץ את המורדים לשנות את המערך ולהזרים כוחות רבים לשטח כדי להגן על המפקדות הראשיות שלהם. העימותים התישו במהירות את לוחמי הגרילה.¹²⁸ בינואר 2009 השלימו הכוחות את כיתור העיר המרכזית קוֹלִינוֹצ'י, ששימשה בסיס אדמיניסטרטיבי של ה-LTTE. העיר נפלה לידי הצבא לאחר שהנהגת הארגון וכוחות המורדים שהגנו עליה נטשו אותה.¹²⁹ במהלך הקרבות חשף הצבא והשמיד בסיסים רבים של הארגון, שהיו מבוצרים היטב במוקשים, בשקי חול, בתעלות ובבונקרים מבטון. הכוחות גילו גם מערכת מנהרות שהובילה אל הבסיסים ומתוכם, שבאמצעותה ניסו לוחמי ה-LTTE לתמרן בין כוחות הצבא.¹³⁰ בגזרה זו נהרגו יותר מאלף לוחמים של ה-LTTE, רובם מיחידות העילית של הארגון.

במזרח התמודד הצבא עם שטח שמעלות החום בו הגיעו בקיץ ל-40 ויותר, והוא התאפיין בדיונות חול לוחטות שהקשו על תנועת החיילים. אופי השטח הקשה על העברת אספקה (בעיקר מים) לחזית והמורדים ניצלו זאת על מנת להקים מערכת הגנה: תעלות עמוקות ומכשולים מחול בגובה שלושה-ארבעה מטרים, שלפניהם פוזרו מוקשים ושמעבר להם לא היה מחסה טבעי (עצים, צמחיה) לכוחות המתקדמים. עם זאת, האזור עצמו לא היה מיושב עקב גירוש האוכלוסייה על ידי ה-LTTE, ולכן

127. ללקו זמן של התקדמות הכוחות ראו מפה אינטראקטיבית באתר משרד ההגנה <http://www.defence.lk/orbat/Default.asp>

128. Tamita-Delgoda, S. R. (2010, November 7). Ashok Mehta's work on Eelam war IV reviewed. <http://thuppahi.wordpress.com/2010/11/07/ashok-mehtas-work-on-eelam-war-iv-reviewed>

129. Ferninado, S. (2009, January 11). Forces poised for the kill on the Eastern flank", The Island. <http://www.island.lk/2009/01/11/defence1.html>

130. Sri Lanka Army (2008, May 29). Munakkam LTTE military complex fell a major setback. <http://www.army.lk/opdetail.php?id=35>

אפשר היה לבצע תקיפות ארטילריה נרחבות.¹³¹ מסביב לעיירה מולייטיבו משתנים פני השטח מדיונות לג'ונגלים צפופים, והצבא נאלץ לשנות טקטיקה. אמנם העצים סיפקו צל שהקל את ההתמודדות עם השמש הקופחת, אך בה בעת הגבילו את שדה הראייה, והייתה סכנה חמורה שהמורדים ינצלו את הצמחייה לביצוע מארבים.

בדיוק באזור זה נלכד בעבר הצבא ההודי, שהתקשה להתמודד עם המיקוש המסיבי ועם המארבים של המורדים, שהכירו היטב את השטח. לכן הניחו אנשי ה-LTTE שצבא סרי לנקה לא יעז להיכנס לאזור ויעדיף לעקוף אותו. אך הצבא הבין שעל מנת להצליח עליו לחדור ישירות אל תוך השטח ולאליץ את המורדים להילחם בו.¹³² בהפתעה טקטית זו הצליח הצבא להשמיד את הבסיסים הראשיים של המורדים. בדצמבר 2008 כבשו כוחות הצבא את עיירת הדיג אָלֶאמְפִּיל (Alampil) שהיה בה בסיס חשוב של "נמרי הים". החל בינואר 2009 התייצבו כל הכוחות בזירה זו בקו הגנה אחיד וחסמו את דרכי הנסיגה של המורדים, שנהדפו ממערב והלכו ונלכדו ברצועת חוף צרה מסביב למולייטיבו.

להשלמת תמונת איגופם הכולל של המורדים יש לציין את חטיבות 53 ו-55 שפעלו בצפון. חטיבה 55 הייתה חטיבה ייעודית שהוקמה כדי לפעול בחצי האי הצפוני, והיא הכירה את השטח לעומקו. לעומתה, חטיבה 53 הייתה חטיבת תגבור, שהוקמה ואומנה בעבר בסיוע יועצים אמריקאים.¹³³ תפקיד שתי החטיבות היה לרתק את המורדים כדי שלא יוכלו לתגבר את יחידותיהם בדרום או לפרוץ לתוך חצי האי ולאיים על הבסיס החשוב בפָּלָאלי (Pallaly), שממנו יצאו מטוסי חיל האוויר למתקפות ושימש גם מרכז אספקה חשוב. ללא בסיס זה היה הצבא מתקשה מאוד לפעול. כוחות אלו החלו לפעול רק לקראת סוף 2008, לאחר שהמורדים נחלשו. הם נעו דרומה, התאחדו עם הכוח שהגיע ממערב וכיתרו את מפקדת המורדים בקילינֶנְצִי, שנוטשה יום לפני הגעת הכוחות אליה ב-2 בינואר 2009.¹³⁴

כיבוש העיר היה הישג עצום לממשלה, שכן היא הייתה הבירה האדמיניסטרטיבית של המורדים יותר מעשור וסימלה את שאיפתם להקים ממשלה אלטרנטיבית. במשך שני עשורים שימשה העיר מרכז העצבים השלטוני, הפוליטי והתקשורת של ה-LTTE. למרות טענות

Tammita-Delgoda, S. R. (2009). Sri Lanka: The Last Phase in Eelam War IV - 131 From Chundikulam to Pudukattalan. Manekshaw Paper 13, 1-5. New-Delhi: Centre for Land Warfare Studies. <http://www.claws.in/index.php?action=Claws%20Paper>

Tammita-Deloda, S.R. (2009), Op cit .132

,(Troops attack LTTE defenses (2008, January 26 .133
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>

Tammita-Deloda, S.R. (2009), Op cit , pp 1 .134

הארגון שנפילת העיר חסרת משמעות, ¹³⁵ כיבושה נתפס כסמל לתבוסתו. בעקבות התפתחות זו הודיעה הודו שתדרוש את הסגרתו של ג'ולפילאי פרבהאקאראן אם ייתפס חי, על חלקו ברצח ראש ממשלתה לשעבר 17 שנים לפני כן. לאחר נפילת מפקדתו הראשית הגיב ה-LTTE בניסיון לבצע מתקפה אווירית על הבירה קולומבו, בדומה למתקפתו המפורסמת מ-2001. בניגוד לאז, נולדה הפעם המתקפה מתוך חולשה ויאוש, והניסיון נכשל. ¹³⁶ ב-25 בינואר נפלה העיר מוליטיבו והמורדים נאלצו שוב לסגת לג'ונגלים שבין העיר ובין הים באזור העיירה פוּת'ומַטְת'לָאן (Puthumatthalan). באפריל 2009 נותרה בשליטת המורדים רצועת חוף דקה באורך שמונה קילומטר (1000 קמ"ר), שעליה הוטל סגר הדוק על ידי כוחות יבשה וים, כשמעל חגו מטוסים. האזור כונה "אזור חופשי מאש" (NFZ – No Fire Zone) והממשלה התחייבה לא לתקוף כדי לא לפגוע באזרחים. ¹³⁷ בשטח זה נותרו 3000 לוחמים ובכללם מרבית הבכירים הנהגת ארגון, ולצידם 300,000 אזרחים, שלפי טענות הצבא היו מגן אנושי למורדים.

סביב שהתרחש באזור זה התנהלה מערכה בין-לאומית תקשורתית, הסברתית ודיפלומטית. ה-LTTE הפעיל את כל האמצעים שברשותו כדי ללחוץ על ממשלות זרות להתערב למענו. אתרי האינטרנט של הארגון פרסמו ידיעות בדבר מצב הומניטארי קשה וקראו לקהילה הבין-לאומית להתערב ולהציל אותם מטבח. ¹³⁸ מנגד הקפידה הממשלה להדגיש שהמבצע אינו אלא מבצע הומניטארי לשחרור אזרחים לכודים. הודגש שלולא נוכחות אזרחים הצבא היה נכנס לשטח מיד ולא ממתין עד אשר יגיעו להסדר עם המורדים. חשוב לציין שבאזור לא היו אנשי תקשורת מרשתות תקשורת זרות או מקומיות שיכלו לאמת את הדיווחים הסותרים. רשתות הטלוויזיה לא שידרו מהאזור ומרבית העולם לא היה מודע למתרחש. ¹³⁹ התמונות היחידות שפורסמו הועברו לתקשורת רק לאחר סיום הקרבות, והן הגיעו מהפנטגון, שעקב אחר הנעשה באמצעות לוויין

135. Wickrematunge, L. (2009). Daring the Embers. Outlook, 19.1. 2009. 135
<http://www.outlookindia.com/article.aspx?239527>

136. Asif Fuard, A. (2009, February 23). Tigers go Kamikaze but attacks fail. The Sunday times, 136
http://www.sundaytimes.lk/090222/News/sundaytimesnews_02.html

137. Reddy, B. M. (2009, June 6-19). Final Hours, Frontline, 26 על התנאים באזור ראו: 137
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2612/stories/20090619261200900.htm>

138. ראו לדוגמה את הכתבות באתר Tamilnet.com בימים האחרונים ללחימה.

139. Sri Lanka: Satellite images, Witnesses show shelling continues (2009, May 12). 139
 Human Rights Watch <http://www.hrw.org/en/news/2009/05/12/sri-lanka-satellite-images-witnesses-show-shelling-continues>
 הבין-לאומיים לגרום לישראל להפסיק את מבצע "עופרת יצוקה" (שהתרחש במקביל) על מנת להבין את ההתעלמות של התקשורת הבין-לאומית מהנעשה ואת היד החופשית שלה זכתה הממשלה. בסרי לנקה נגד ה-LTTE.

לצרכיו שלו. לאחר חודשיים שבהם סירב ה-LTTE להיכנע, החליט הצבא להמשיך בגישה שהביאה לו הישגים עד כה. באמצע אפריל נכנסו יחידות חי"ר קטנות לתוך האזור הנצור ופתחו "מסדרונות הומניטאריים" שדרכם יכלו האזרחים לעזוב את השטח. כ-100,000 איש ניצלו את ההזדמנות. הם הועברו מיד למחנות מעבר (או מחנות מעצר, על פי ארגוני זכויות אדם) על מנת לוודא שפעילי LTTE לא ניצלו את המחווה ההומניטרית כדי להימלט. ב-16 במאי 2009 הכריז הארגון על נכונותו להיכנע לצד שלישי אם הצבא יפסיק את פעולותיו ההתקפיות. למרות לחץ בין-לאומי סירבה הממשלה ודרשה כניעה מוחלטת. הנהגת ה-LTTE החליטה לבצע ניסיון נואש אחרון לפרוץ את הסגר ולהימלט.⁴⁰ בקרב שפרץ נהרגו 18 מפקדים בכירים, ובכללם מייסד הארגון פרבהאקאראן. יום לאחר מכן הכריז הארגון על כניעה ללא תנאי. מלחמת אילאם הרביעית הגיעה לסופה.

Mehta, A. K. (2010, May 20). Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won. .140
<http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

חלק שלישי

לחימה בארגוני גרילה מודרניים - המודל התיאורטי

לאחר שהאירועים החשובים - הפוליטיים והצבאיים - תוארו, אפשר לפנות לניתוח תיאורטי של האסטרטגיה של ממשלת סרי לנקה, בהתבסס על ארבעת תחומי הפעולה שבהם מתנהלים סכסוכים מודרניים כפי שהוצגו בתחילת העבודה. לאחר שעקרונות אלו יפורטו ניתן יהיה לבחון באיזו מידה הם ישימים לאיומים שמולם מתמודדת ישראל.

פרק 6. עקרונות לחימה

הזירה הצבאית

בחלק זה ייבחנו העקרונות הצבאיים שלפיהם נוהלה הלחימה, עקרונות שפותחו על ידי ההנהגה האזרחית והפיקוד הצבאי העליון. לאחר שמונה למזכיר ההגנה, הורה אחיו של הנשיא ג'קבֶּאֶיֶה ראג'ֶפֶּקסֶה לחקור ביסודיות את כל המבצעים הצבאיים הקודמים נגד ה-LTE, ולהשוות את הניסיון שנצבר לניסיון ההיסטורי של מדינות אחרות. המטרה הייתה לאתר את הכשלים הצבאיים שהקשו על הצבא להילחם בעבר ולתקן אותם. המסקנה העיקרית של המחקר הייתה **שלא היה גורם צבאי בולט שגרם לכישלון**. האשמה מוטלת על ההנהגה האזרחית, שכן מעולם לא הציבה את חיסול המורדים כמטרה. להיפך, היא הטילה על הצבא מגבלות שונות ונכנעה ללחץ פוליטי חיצוני ולדעת הקהל. גורמים אלו גרמו לכישלונות הצבאיים שתרמו להידרדרות הדימוי הציבורי של הצבא ולא-נכונות התושבים

לתמוך במאמצים צבאיים.¹⁴¹ המחקר זיהה גם כמה ליקויים צבאיים. מתוך השוואה לניסיון היסטורי של מדינות אחרות עלה הלקח העיקרי: צבאות מודרניים הפסידו לגרילה ככל שהם נקטו גישה סטטית-הגנתית, שעיקרה הסתגרות בבסיסים גדולים תוך הגנה על קווי תקשורת ואספקה ארוכים. גישה כזו מעבירה את היזמה למורדים, שיכולים לפעול בחופשיות בקרב האוכלוסייה, לתקוף בנקודות שבהן המערך הצבאי חלש, ולהימלט לאחר מכן. כך אכן קרה בסרי לנקה.

השלב האחרון בלחימה סימן שינוי מהותי בתפיסת ההפעלה של הכוחות המזוינים. בראש ובראשונה, **התקבלה החלטה פוליטית להשמיד ולחסל את ארגון המורדים**. השינוי הבסיסי באסטרטגיה הפוליטית הוביל בתורו לשינוי דרך הפעולה הצבאית ולהסתמכות על כמה עקרונות ברורים.

צבא היבשה

לנגד מעצבי המדיניות הצבאית עמדה העובדה הבסיסית שסרי לנקה היא מדינה שאינה מאופיינת בכלכלה מודרנית או בטכנולוגיות מתקדמות. נוסף על כך, כפי שתואר, הצבא אמור היה להתמודד בלחימה יבשתית במתארים טופוגרפיים שונים – צמחיה עבותה, דיונות חול, שדות, ג'ונגלים וכדומה. לכן הוחלט להסתמך בראש ובראשונה על המשאב הזמין ביותר – המשאב האנושי. רק כוח אדם מנוסה ואיכותי יכול להסתגל במהירות וביעילות למכשולים שעל הקרקע ולהתמודד מול המורדים בשטחם. מרכיב זה בכוח צבאי הוא חסר תחליף ועליו להיות במרכז (לעומת מערכות לחימה מתקדמות, שממילא עולות כסף רב). זוהי נקודת המוצא שעל פיה גובשה הדוקטרינה הצבאית של המדינה בשנת 2006.

הלקח הראשון שהופק בהקשר זה היה **הצורך להגדיל את הצבא**. לקח זה נבע מניסיון העבר: ככל שהצבא התקדם בלחימה, הוא התקשה לשלוט באפקטיביות בשטח שפונה ממורדים; הוא נאלץ להעביר כוחות מזירה אחת לאחרת, ואפשר למעשה למורדים לחזור לשטחים שהחזיקו בעבר. כך נמחקו הצלחותיו.

על כן בשנת 2005 הוחל במסע גיוס מסיבי של צעירים סינהאלזים, שבעקבותיו גדלה מצבת הכוחות ל-200,000 איש ובשלבם מאוחרים יותר ל-300,000. במקביל יושמו תכניות שנועדו להקטין את תופעת העריקות – ענישה מחמירה לעורקים אך גם קליטה ללא ענישה של חיילים שערקו

(Winning wars: Political will is the key - Defense secretary (2010, October 30 .141
http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05

ורוצים לחזור לשרת.¹⁴² כדי להגדיל את יכולת הצבא להחזיק בשטחים שפוננו מכוחות מורדים הוקמו מיליציות מקומיות בכפרים, שהמתנדבים בהן (CDF – Civil Defense Force) אומנו וחומשו על ידי הצבא. הם מנו כ-50,000 אנשים, ובצירוף עם כוחות המשימה המיוחדים של המשטרה (STF) היו אחראיים להחזיק בשטחים שפוננו. המיליציות נועדו לאפשר לצבא להמשיך להתקדם ברציפות תוך שמירה על היזמה ההתקפית מבלי שייאלץ לעסוק במשימות ניהול אוכלוסייה.¹⁴³

האסטרטגיה החדשה – **חיטול המורדים** – ביטאה קו מחשבה התקפי במהותו, ותורת הלחימה שנקבעה שיקפה זאת:

אחת הוראות הבסיסיות שניתנו לצבא הייתה "לא נסוגים". מהעיקרון הבסיסי הזה נבעו כל עקרונות ההפעלה האופרטיביים של הכוחות. למשל, הצבא הפנה עורף למלחמת הגנה ולבסיסים מבוצרים ועבר לחימה בתנועה מתמדת. כדי להתמודד עם המורדים בשטחם, עבר הצבא למבנה גמיש של פעולה בכוחות קטנים, על פי המודל של כוחות מיוחדים. חטיבות החי"ר אורגנו במסגרות קטנות, 8-15 חיילים בכל אחת. יחידות רבות כאלו הסתנו עמוק לתוך הג'ונגלים והכפרים, חיפשו פעילים בכירים של הארגון כדי לפגוע בהם, ביצעו מארבים, אספו מודיעין וכדומה. כל זה נעשה תוך קיום קשר ישיר עם כוחות סיוע אוויריים, עם יחידות הנדסה תומכות ועם יחידות קומנדו מיוחדות.¹⁴⁴ הצבא שמר על רציפות פעולה וקיים מבצעים רבים גם בשעות הלילה. כך הוגבל חופש התנועה של פעילי ה-LTTE, שהוכרחו להתעמת עם החיילים בשטח או לברוח. לשיטה זו התלוו אמנם סיכונים רבים ומספר הנפגעים בקרב החיילים אכן היה גבוה מבעבר, אך היו לה יתרונות רבים: תנועת הצבא אילצה את לוחמי הגרילה להגן על נכסיהם באופן סטטי, הכריחה אותם להיכנס לקרבות עתירי אש, מנעה מהם להשתמש בנשק ארטילרי נגד הצבא (מערך שבבנייתו השקיע הארגון מאמץ רב), ובעיקר הקשתה על לוחמי ה-LTTE לנוח, להתארגן ולתכנן מתקפות נגד.¹⁴⁵

כדי להוציא אל הפועל את האסטרטגיה ההתקפית החדשה נדרש הממסד הביטחוני בסרי לנקה לתיקונים מרחיקי לכת. אחת הסיבות לכישלונות

Mehta, A. K. (2010, May 20). Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won. ¹⁴² <http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

Winning wars: Political will is the key -Defence secretary (2010, October 30) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05 ¹⁴³

LRRP infiltration demolishes LTTE impregnable terrain myth (2008, March 12) <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3665> ¹⁴⁴

Lessons from military Strategies (2010, December 30), http://www.defence.lk/new.asp?fname=20091108_02 ¹⁴⁵

הצבא בעבר הייתה הפוליטיזציה העמוקה של שירותי הביטחון והמודיעין. תהליך זה, שהחל בשנות ה-70, נבע מחשדנות עמוקה של ההנהגה האזרחית כלפי הצבא לאחר ניסיון הפיכה כושל. ככל שהצבא הלך וגדל עקב הצורך להתמודד עם המורדים, ניסו הפוליטיקאים האזרחים לשלוט בו ובשירותי המודיעין על ידי מינוי אנשי שלומם לתפקידים בכירים. התקדמות קצינים נעשתה בהתאם לנאמנות אישית או מפלגתית, ולא על פי כישוריהם או ניסיונם הצבאי. קציני שטח לא זכו לתגמול על פעולות מוצלחות, קצינים מקצועיים שנחשדו באי-נאמנות הועברו לתפקידים אדמיניסטרטיביים ומשך האימונים קוצר על מנת לחסוך בכסף. מצב זה כמובן הקשה על עריכת רפורמות ושינויים נחוצים.¹⁴⁶ ליקויים אלו באו לידי ביטוי בעיקר באמצע שנות ה-90, והם הקשו מאוד על פיתוח דוקטרינה מבוססת כוח אדם. דוקטרינה כזו דורשת מורל גבוה, וקשה לעודד מורל ולגייס קצינים חדשים כשקידומם של קצינים מובטח לפי נאמנות אישית ולא לפי ביצועים מקצועיים. הפוליטיזציה בממסד הביאה גם לשחיתות בתחום הרכש. תקציב הרכש הביטחוני היווה חמישה אחוזים מהתוצר הכולל של סרי לנקה, ומכיוון שלרכישת נשק כבד יש שולי רווח גבוהים יותר עקב היקף העסקאות, נוצר אינטרס מובנה לרכוש נשק מסוג זה, אף שאינו מתאים ללחימה בגרילה.

אחת המשימות של ההנהגה החדשה הייתה לפתור מצב זה. כבר בשנות הפסקת האש החל הצבא במשטר אימונים מוגבר, מתוך מחשבה שסבב הלחימה הבא הוא ודאי. אחד הצעדים הראשונים של שר ההגנה החדש היה לקבוע מדדים חדשים לקידום קצינים, שהתבססו על ניסיון קרבי מוכח ועל ביצועים בקרב ולא על ותק.¹⁴⁷ שדרת פיקוד הביניים של הצבא קיבלה חופש פעולה נרחב בלחימה, והיא זו שיישמה בהצלחה את הטקטיקות החדשות. גם נושא השחיתות טופל, עם הקפדה יתרה על טוהר המידות של חיילים ונהלי פיקוח מחמירים יותר על ביצוע רכישות נשק.¹⁴⁸

לסיכום, אפשר לומר שצבא סרי לנקה החל לפעול הפוך מאופן פעולתו בשלבים מוקדמים יותר של הסכסוך, והפוך מהמצופה בדרך כלל מצבא קונבנציונלי. בצבא הבינו שעל מנת לנצח את המורדים יש לאמץ את שיטותיהם ולהפעיל אותן נגדם. ברגע שעשה כן הוא הצליח לבטא את יתרונותיו שלו בכוח אש, בתיאום כוחות ובפעולה צבאית משולבת.

.Gunaratna, R. (2001, August). A wake up call. *Frontline*, 18 .146
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1817/18170520.htm>

.(Operation Liberation (2009, May 26 .147
http://www.lankanewspapers.com/news/2009/5/44102_space.html

.Kamalika Pieris, K. (2009, October 10). Looking back at Eelam war IV .148
<http://www.srilankaguardian.org/2010/10/looking-back-on-eelam-war-iv.html>

תוצאת התהליך הייתה איגוף שלם של כל השטח שבשליטת המורדים ויצירת "טבעת חנק" סביבם. בהתקדמותו התמודד הצבא ישירות עם השטחים הקשים ביותר למעבר תוך פעולה בקבוצות קטנות ותמרונים לאורך חזית רחבה. פעולה זו חייבה את המורדים להילחם כדי להגן על בסיסייהם החשובים ביותר. כלומר, הצבא נלחם על הקרקע בשיטות גרילה, וכך הכריח את המורדים לנהל קרבות הגנה סטטיים. בכך **ביטל הצבא את היתרון הא-סימטרי שהיה למורדים**. היה זה רק עניין של זמן עד שכוח האדם וכוח האש העדיפים של הצבא יכריעו את המערכה כולה.¹⁴⁹

למרות הדומיננטיות של כוחות יבשה באסטרטגיה הצבאית, אין לשכוח שבמהלך הקרבות היה מקום גם לכוחות אחרים שסיפקו יכולות תמרון ועוצמות אש חיוניות.

חיל הים

במהלך כל שנות הסכסוך, הזירה הימית הייתה אחד התחומים הבולטים בהם נחלה סרי לנקה כישלון בולט. ה-LTTE הקפיד מראשית דרכו לבנות זרוע ימית מתוחכמת וחזקה. ההתמקדות בכוח ימי אינה מקרית. מכיוון שסרי לנקה היא אי ששטחו קטן, התבססות בשטח מסוים מחייבת שליטה בים שמסביב. נוסף על כך, בימיו הראשונים הארגון הסתמך מאוד על שטח המקלט שסופק לו בהודו. הבעיה הייתה שמקלט זה היה נגיש רק לאחר חציית הים המפריד בין סרי לנקה ובין היבשת. לכן נאלץ ה-LTTE להקים כוח ימי ראוי לציון. במובנים רבים, **הזרוע הימית של ה-LTTE הייתה הזרוע האסטרטגית שלו**, ובבנייתה הושקעו מאמצים רבים. מעבר ליכולות התקיפה והתמרון (העברת כוחות מזירה לזירה) המרשימות שלה, תפקידה היה לשמש נתיב מילוט למפקדי הארגון בעת הצורך. אך ללא ספק תפקידה החשוב ביותר היה לנהל את הברחות הנשק לתוך סרי לנקה. בלעדיה לא יכול היה הארגון להפוך לכוח לוחם משמעותי.¹⁵⁰

הכוח הימי של ה-LTTE הורכב ממספר רב של סירות קטנות ומהירות, שהיו חמושות בנשק קל. הארגון השתמש בהן בשיטת נחיל (Swarm Tactics): הקפת ספינות חיל הים הגדולות במפתיע ותקיפתן. לאחר התקיפה יכלו הסירות המהירות לנוע חזרה לעבר החוף ולהיעלם. שיטה זו הציבה אתגרים גדולים לחיל הים, שהתקשה לזהות את ספינות הארגון בקרב מאות סירות הדיג האזרחיות ששיטו באזור. גם כשבוצע זיהוי, ספינות חיל הים הגדולות והאיטיות התקשו להימנע מפגיעה וכמובן

Mehta, A. K., Op. cit . 149

Manoharan, N. (2005, June 1). Tigers with Fins: Naval wing of the LTTE. Institute of peace and conflict studies <http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-fins-naval-wing-of-the-ltte-1757.html> . 150

שגם לא יכלו לנהל מרדפים ימיים. בעיה זו הוחרפה עקב הצורך לפעול גם במים עמוקים וגם לאורך החוף. משימה זו דורשת סוגים שונים של ספינות, וחיל הים של סרי לנקה התקשה למצוא פתרון לכך.

תהליך השינוי בחיל הים היה דומה לתהליך שעבר על כוחות היבשה: עיקרו מעבר מפעולה במבנים צבאיים גדולים ומסורבלים הנלחמים בשיטות קונבנציונליות, לאימוץ עקרונות הפעלה גמישים תוך שמירה על היתרון האיכותי והכמותי של הצבא הסדיר. האסטרטגיה החדשה חייבה בניית כוח שמצד אחד יהיה מגוון דיו לפעול בתרחישים רבים ובתוואי שטח שונים, ומצד שני גדול וחזק דיו ליצור יתרון מספרי שיאפשר לחסל את הכוח הימי של ה-LTTE בקרב. הכוח של חיל הים נשען על ארבעה מעגלי הפעלה, כשבכל אחד מהם נכללו כלי שיט שונים:

המעגל הראשון היה הכוח הקונבנציונלי של חיל הים. הוא הורכב מארבע ספינות גדולות (OPC- Offshore Patrol Craft). ספינות אלו מסוגלות לשהות בים תקופות ארוכות, הן חמושות בחימוש כבד ובטכנולוגיות מעקב מתקדמות, ותפקידן לקיים משימות מודיעין ולאתר פעילות של הברחות נשק לתוך סרי לנקה. הצלחתן הגדולה הייתה איתור והשמדה של עשר ספינות מטען בהן השתמש ה-LTTE כמחסנים צפים.¹⁵¹ השמדת מאגר זה, שהיווה את העורף הלוגיסטי של הארגון, הייתה מכה קשה לארגון, שאיבד יותר מ-10,000 טון של נשק וציוד. הצלחה זו התרחשה 3400 ק"מ מחופי סרי לנקה, והיא הדגימה את יכולות חיל הים. במשימות אלו הסתייע החיל בשיתוף פעולה הדוק עם חילות ים אחרים, בעיקר עם חיל הים של הודו.¹⁵²

המעגל השני היה כוח הסירות המהיר (FAC- Fast Attack Craft), שהורכב מספינות סיור מדגם "דבורה" ו"שלדג" שנקנו מישראל. ספינות אלו מסוגלות להגיע למהירות של 45 קשר והן חומשו בכלי נשק אוטומטיים. תפקיד הכוח הייתה למנוע מ"נמרי הים" להשתמש בתווח הימי. כאשר זיהתה כוח עוין, הייתה הספינה מסוגלת לרדוף אחריו ולרתק אותו עד שתגיע תגבורת. תפקיד ספינות אלו היה ללוות ספינות ולהגן על התנועה הימית באזור.

המעגל השלישי היה צי ספינות הטילים המהירות (FGB- Fast Gun Boats). כוח זה כלל כמה עשרות כלי שיט (כולל ספינות טילים מדגם "סער 4" הישראלי חמושות בטילי ים-ים מדגם "גבריאל" שנרכשו ב-2001),

151. January 7) Another floating arms warehouse Destroyed off Dondra <http://www.srilankaguardian.org/2007/10/another-floating-arms-warehouse.html> (2010).

152. Edirisinghe, R. (2009, February 5). SL Navy's role in eradicating international maritime terrorism: 2007 and challenges ahead, <http://www.asiantribune.com/?q=node/9062>

ותפקידו היה לפטרל באזורים הסמוכים לחוף ובעת הצורך לספק תמיכה בכוח אש מהים על ידי הפצצת מטרות יבשתיות. תפקיד נוסף היה להגן על מתקנים שיש להם חשיבות אסטרטגית, בעיקר נמלים, בסיסים ותחנות רדאר. מטרת צי זה הייתה לשלוט על דרכי הגישה הימיות העיקריות לסרי לנקה ולמנוע מהמורדים את חופש התנועה הימי שממנו נהנו עד עתה.¹⁵³ הצי פעל בתיאום עם שכבת ההפעלה הרביעית.

השכבה הרביעית הייתה החידוש הבולט ביותר: צי "המים החומים", שפעל סמוך לחוף ובלגונות שבפנים היבשה. התפיסה שפותחה התבססה על סירות קטנות (SBC- Small Boats Concept). בהתאם לדוקטרינה זו נבנו מאות סירות פיברגלס קטנות ומהירות בעלות שלדה קשיחה, חמושות בנשק אוטומטי, שהיו מסוגלות לפטרל על קו החוף ובנתיבי מים צרים. עד סוף המערכה ב-2009 הוכנסו לשירות יותר מ-150 סירות כאלה. העיקרון היה להעתיק את שיטות הגרילה של ה-LTTE בהיקף רחב יותר תוך שילוב הסירות עם הכלים המסורתיים של החיל. היה זה כוח מבוסס-משימה. הסירות הוצבו במיקומים אסטרטגיים על קו החוף, והוזנקו כל אימת שזוהתה תנועה ימית של ה-LTTE. בעוד הכוח הימי הקונבנציונלי של הצבא שהה בים זמן רב וביצע מעקב מתמשך ורציף, שייטות התגובה המהירה הללו פעלו על בסיס התרעה. כך הצליח חיל הים לרכז תמיד מול ה-LTTE כוח מקומי עדיף מספרית (לעיתים פי 10 או 20), שהקיף את סירות הארגון והשמיד אותן. שייטות אלו נתמכו על ידי כוח הקומנדו הימי המסורתי של סרי לנקה (Special Boat Squadron) שהוקם ב-1993, ולמעשה הן פעלו במתכונת דומה.¹⁵⁴ **כך יכול היה חיל הים לשלוט על שטח ימי גדול יותר מבלי שהיה צריך להיות נוכח בכל מקום פיזית.**

הצלחת התפיסה נתמכת במספרים: בשנת 2006 היו 21 התנגשויות בין "שייטות הפעולה המהירה" ובין המורדים, ב-2007 הצטמצם מספר ההתנגשויות ל-11 וב-2008 ל-2 בלבד.¹⁵⁵ השימוש המשולב במגוון היחידות שתוארו לעיל ביטל כאמור את היתרון הא-סימטרי של ה-LTTE. כאשר התקבלה ההחלטה לבנות כוח שמבוסס על סירות קטנות ומהירות, למדינה היו משאבים גדולים יותר להשקיע בפיתוח כוח גדול ובעל כוח אש עדיף. אין זה מפתיע שמרבית ההתקפות של ה-LTTE החל בשנת 2007 כוונו נגד חיל הים. ה-LTTE הבין יפה את הסכנה הנשקפת לו מהאיום

Sri Lanka Navy and Indian Ocean (2009, February 5) <http://www.defence.pk/forums/world-affairs/26005-sri-lanka-navy-indian-ocean.html> .153

(Special Boat Squadron (2008, January 19) <http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=4066> .154

Maritime Counter-terrorism and the Sri Lanka Navy (2009, November 2). Asia Pacific Defense Reporter. <http://www.asiapacificdefencereporter.com/articles/28/Maritime-Counter-Terrorism-and-the-Sri-Lanka-Navy> .155

חיל אוויר

אף שבמקרים רבים בעולם לכוח אווירי היה תפקיד חשוב במלחמות א-סימטריות, יש הטוענים שהוא אינו אפקטיבי כלל בלחימה נגד גרילה. לוחמי גרילה מנסים להסתתר בקרב האוכלוסייה, דבר המקשה מאוד לזהות אותם ולתקוף אותם במדויק, לא כל שכן מהאוויר. למרות זאת, האמריקאים בווייטנאם והצרפתים באלג'יריה עשו שימוש מסיבי בכוחות אוויר לצורך העברת כוחות במהירות לשדה הקרב, לפינוי פצועים, למשימות סיור ואיסוף מודיעין, וגם לתקיפה באמצעות מסוקים ששהו באוויר זמן רב וטסו בגובה נמוך. גם במלחמת המפרץ הראשונה הודגמו יתרונותיו ויכולותיו של כוח אווירי, הנעזר בטכנולוגיה מתקדמת, לאתר ולהשמיד מטרות מוסתרות גם מול אויב העושה מאמצים רבים להסתיר את כוחו. שימושים אלו מדגימים את היתרונות הייחודיים שיש לכוחות אוויר: הם יכולים לתקוף בכל שעות היום, יכולים לספק תגובה מהירה נגד גרילה על ידי ריכוז כוחות אש גדולים בזמן קצר, ויכולים להכות עמוק בתוך שטח שנשלט על ידי לוחמי גרילה שנעלמים משדה הקרב במהירות. נוסף על כל אלו, יש לנוכחותם במערכה השפעה פסיכולוגית ומוראלית גדולה. בסרי לנקה לכוח האווירי היה תפקיד חשוב במיוחד, מכיוון שה-LTTE הקפיד לבנות לעצמו מערך אווירי נגדי, כולל שדות תעופה, מסלולי טיסה וכדומה שיכלו לשמש מטרות נוחות לתקיפה מהאוויר. זו הסיבה שלכוחות האוויר של הצבא היה תפקיד חשוב בלחימה.

לאחר מתקפת ה-LTTE על בסיס חיל האוויר ב-2001, יזם החיל מהפכה בבניין הכוח שלו. אחרי השינויים התבסס החיל על כלי טיס המסוגלים לתקיפות מדויקות הן במהירויות גדולות והן במהירויות נמוכות, שנקנו מישראל (מטוסי כפיר), מרוסיה (מיג-27) וממדינות נוספות, זאת נוסף על מסוקי תקיפה (בעיקר MI-24) שנקנו מרוסיה ותחמושת מונחית שסופקה על ידי פקיסטן.¹⁵⁷ נוסף על ההצטיידות, נעשו מאמצים להגדיל את כוח האדם המקצועי בחיל, שהורחב ל-30,000 איש, ולשפר את איכות ביצועיו. כשהתחילה הלחימה, היה תפקידו של חיל האוויר לספק תמיכה בכוח אש כדי להחליש מעוזים מבוצרים של המורדים. בשנתיים וחצי של לחימה נערכו לפחות 15,000 גיחות. חיל האוויר קיבל מידע מודיעיני מדויק מהכוחות שנעו בתוך שטח המורדים ואיתרו מטרות, והוא השתמש פעמים רבות גם במל"טים (שנרכשו מישראל ומאמצות הברית) כדי לאתר

Navy achieves superior fire power and Maneuverability with in-house technology (2006, .156 December 8). <http://www.dailynews.lk/2006/12/08/fea03.asp>

(How the two sides military forces stack up (2006, August 8 .157 <http://www.lankanewspapers.com/news/2006/8/8041.ht>

מטרות בזמן אמת, לעקוב אחר משימות ולהעריך את הנזק שנגרם.¹⁵⁸

מלבד התמיכה בכוחות הקרקע, מילא חיל האוויר תפקיד חשוב בפגיעה אסטרטגית ב-LTTE. למשל, בספטמבר 2006 הצליחו מטוסי חיל האוויר לאתר שייטת של שמונה ספינות מטען הספינות שנשאו נשק רב ושימשו מחסן אסטרטגי ל-LTTE, הפגיעה בהן גרמה למחסור חמור בתחמושת ובציוד וקיצרה מאוד את משך הזמן שהארגון יכול היה להילחם. גם פגיעות ממוקדות במפקדים הבכירים של הארגון תרמו לפעילות האסטרטגית של החיל. למשל, בנובמבר 2007 חוסל ראש הזרוע הפוליטית של הארגון, טְמִילס'לַבְאן (S.P. Tamilselvan), שהיווה מכה קשה למורדים. לפעילות חיל האוויר הייתה חשיבות מיוחדת בחודש האחרון ללחימה, כשמל"טים חגו מעל השטח שבו היו לכודים המורדים.

הצלחתו הגדולה של חיל האוויר לא הייתה רק ביכולת להוציא לפועל מתקפות רבות בזמן קצר או ביכולת להמשיך לעשות זאת לאורך זמן (ובכך ליישם את העיקרון של הטרדת האויב ללא הפסקה). עיקר הצלחתו הייתה ביכולת להוציא לפועל מתקפות מדויקות שצמצמו ככל שניתן את הנזק הסביבתי.¹⁵⁹ פגיעה נרחבת באוכלוסייה הייתה מאפשרת למורדים לתקוף את הממשלה בזירה התקשורתית והבין-לאומית. חיל האוויר מנע זאת ואפשר בכך את המשך הלחימה.

למרות כישלונות מסוימים,¹⁶⁰ מימש חיל האוויר את ייעודו ותרם תרומה גדולה ללחימה הקרקעית. פעילות החיל ביטאה את היתרון הטכנולוגי-איכותי שיש לצבא סדיר על פני כל ארגון גרילה. למורדים לא היה מענה לחופש הפעולה המוחלט של החיל, והתקיפות האוויריות הרצופות הקשו על ה-LTTE ליזום מתקפות מחשש לפגיעה מהאוויר. אפשר להבין עד כמה חשובה זרוע זו מתוך כך שמפקד חיל האוויר הוא שמונה ב-2006 למלא את תפקיד הרמטכ"ל (CDS- Chief of Defense Staff) בתקופת המלחמה.

Ferdinando, S. (2009, July 1). They too helped win the war against terrorism. *The Island* .158 (online <http://www.island.lk/2009/07/01/news25.html>)

.Air Force crippling LTTE with precise, effective air strikes .159 http://www.defence.lk/new.asp?fname=20080819_04

.160 הידוע שבהם היה המקרה של התקפת ה-LTTE על בסיס חיל האוויר Anuradhapura באוקטובר 2007 - 22 לוחמי LTTE חדרו לבסיס (בעת שמטוס קל יצר פעולת הסחה) והצליחו להרוס עשרה כלי טיס, ראו: Hariharan, R. (2007, October 23). Sri Lanka: LTTE's raid on Anuradhapura airbase. *South Asia Analysis Group*, Note 410. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes5%5Cnote410.html>

הזירה המדינית

אחת המטרות הבסיסיות של ארגונים אלימים לא מדינתיים היא להחליש את המדינה נגדה הם נלחמים באמצעות שכנוע הקהילה הבין-לאומית על ארגוניה השונים לפעול לטובתם. ארגונים אלו מקווים בעיקר שדמוקרטיה מערבית, המתנגדות התנגדות מוסרית לאלימות ויעדיפו כמעט תמיד לפתור סכסוכים בדרכי שלום (בעיקר כשהדבר לא קשור לסכסוכים שבהם הן מעורבות), הן אלו שיתערבו. כל ממשלה המעוניינת ליישם אסטרטגיה שכרוכה בלחימה ממושכת חייבת לקחת בחשבון את ההשלכות הבין-לאומיות שיהיו לכך, ולמצוא דרך להתמודד עם הניסיונות הצפויים לערער את אמינותה ואת דימויה המוסרי על מנת לעורר התערבות כזו. יישום מערכה צבאית נגד ארגוני גרילה וטרור יכול לגרום גינוי בין-לאומי ולפגוע בקשרים כלכליים ודיפלומטיים, והוא מלווה בלחץ להפסיק את הלחימה ללא קשר למידת ההצלחה בשדה הקרב. לכן, המדינה צריכה ליצור לעצמה מרחב תמרון דיפלומטי רחב ככל האפשר. פרק זה יבחן כיצד פעלה ממשלת סרי לנקה להשגת תמיכה בין-לאומית במערכה הצבאית, ועל אילו מדינות היא ביססה תמיכה זו. עלינו לזכור שהאפשרויות שעמדו לרשות סרי לנקה תלויות בהיסטוריה שלה, במיקומה, במדינות השכנות, בצורת המשטר שלה, בדימויה בעולם, בכוחה הצבאי והכלכלי ובחשיבותה הבין-לאומית. גורמים אלו הם ייחודיים וספציפיים, ומשתנים ממדינה למדינה (ואף באותה מדינה לאורך זמן). מדיניות החוץ שניהלה סרי לנקה בשנים 2006–2009 ייחודית לה, וכמובן שכל מדינה אחרת הנלחמת בארגון גרילה אינה תוכל לפעול בדיוק באותה דרך. עם זאת, בניסיונה המוצלח של סרי לנקה ניתן לזהות עקרונות חשובים. יש לבחון עקרונות אלו ולראות אם וכיצד ניתן ליישם אותם, בתיקונים המתבקשים, גם למקרים אחרים.

באופן מסורתי, נשענו יחסי החוץ של סרי לנקה על אי מחויבות לגוש צבאי או מדיני כלשהו בניסיון לשמור על יחסים תקינים עם המעצמות החשובות. עקב עברה הקולוניאלי חברה אמנם סרי לנקה ב"חבר העמים הבריטי", אך אין זה אומר שהיא שייכת למחנה "המערבי". למעשה המדינה הייתה בין מקימות גוש המדינות הבלתי-מזדהות. בשל היותה מדינה קטנה הקפידה סרי לנקה תמיד ליצור איזון ביחסיה עם גושים דיפלומטיים מנוגדים.

עם תחילת הסכסוך נשענה סרי לנקה על תמיכה צבאית של מדינות מערביות, בעיקר לשם אימון הכוחות המזוינים שלה ולצורך צידום. יחסים אלו הוצאו לאחר פיגועי ה-9.11 לאחר שארצות הברית הכריזה על "מלחמה בטרור". בתחילת המילניום סיפקה ארצות הברית אימונים

והכשרה נגד טרור לכוחות הצבא של סרי לנקה,¹⁶¹ וסרי לנקה קיוותה לנצל את האווירה הבין-לאומית החדשה כדי ללחוץ על מעצמות המערב לפעול נגד מערכי הגיוס של ה-LTTE בשטחן. ואכן, הממשלות שהיו מעורבות בתהליך השלום – ארצות הברית, בריטניה, האיחוד האירופי ומדינות נוספות – למדו את הארגון, את שיטות הפעולה שלו ואת מטרותיו. חוסר נכונותו להתפשר ומעורבותו במעשי טרור ופשיעה חוצי גבולות הטרידו ארגוני ביון רבים. לאור איומי הטרור העולמי ובעידוד ארצות הברית החלו מדינות רבות להפעיל את המערכות המשפטיות והמודיעיניות שלהן כדי להילחם בפעילות הגלובלית של ארגוני טרור, ובכללם ה-LTTE. סרי לנקה ניצלה תהליכים אלו, ובעקבות ניסיונות השכנוע שלה החלה פעילות של סוכנויות אכיפת חוק ברחבי העולם המערבי נגד ה-LTTE. ה-FBI למשל הגדיר את הארגון כאחד המסוכנים בעולם¹⁶² ופעל נגד פעילים בכירים שלו בארצות הברית.¹⁶³ גם בריטניה, אוסטרליה, קנדה, צרפת וגרמניה החלו לעצור פעילים של הארגון, דבר שפגע קשות במערכת הפיננסית של הארגון וביכולתו לרכוש נשק לצורך מאבקו.¹⁶⁴ באמצעות פעילות דיפלומטית הצליחה סרי לנקה לפגוע במערך הבין-לאומי של ה-LTTE ולהחלישו.

למרות צעדים אלו, המשיכו ארצות הברית ומדינות אחרות ללחוץ על סרי לנקה להתחיל במשא ומתן ולבצע ויתורים, והתנו העברות כספים בקידום נושאים כמו חופש עיתונות, שקיפות ויתר ליברליזציה, תנאים שסרי לנקה לא ששה לקבל. נוסף על כך, הן לא הסכימו שיש לחסל את ה-LTTE לגמרי. דוגמה לכך היא סירובן של בריטניה ושל נורבגיה לפעול נגד השלוחה הפוליטית של ה-LTTE בשטחן.¹⁶⁵ גורמים רשמיים בארצות הברית ומטעם האו"ם גם הביעו בהזדמנויות שונות ביקורת על פעולות צבא סרי לנקה בתקופת תהליך השלום.

לאחר שהחלה הלחימה, האשימו ארגוני זכויות אדם (בעיקר אלו המקושרים ל-LTTE) את הממשלה בכך שהיא עושה שימוש במיליציות

A second look at US assistance to Sri Lanka against "Terrorism" (2004, September 15) .161
<http://www.sangam.org/articles/view2/?uid=548&PHPSESSID=10784daf2e7643f6844c32ba29e1c21b>

(Taming the Tamil Tigers from here in the US (2008, January 10) .162
http://www.fbi.gov/news/stories/2008/january/tamil_tigers011008

Wickremesinghe, N. (2006, August 30). FBI arrests in US and Canada signal .163
 Washington's backing for war in Sri Lanka. Asian Tribune
<http://www.asiantribune.com/node/1764>

Ravinatha P. Aryasinha, R. P. (2006, December 9-10). The LTTE, its Front Organizations, .164
 and the Challenge to Europe. EU-US international seminar on LTTE
http://www.priu.gov.lk/lte_report/chapter7.html

Norway and the LTTE (2000). <http://www.sinhaya.com/NorwayAndLTTE.htm> .165

פארא-צבאיות כדי להתנקש בחשודים בטרור, שהיא מעבירה אזרחים למחנות מעבר ושהתנאים במחנות קשים, שהיא עוצרת חשודים ללא משפט ושהיא מבצעת הפרות נוספות של החוק הבין-לאומי. פעילותם של ארגונים אלו ושל הלובי הטמילי במדינות אירופה ובאום הביאו לביקורת גוברת של ארצות הברית ושל מדינות נוספות על ממשלת סרי לנקה. מתוך כוונה להחיות את תהליך השלום הן החלו להפעיל לחץ גובר על הממשלה להפסיק את המבצע הצבאי. ארצות הברית אף השעתה את הסיוע הצבאי לסרי לנקה עד אשר יתבררו ההאשמות על הפרת זכויות אדם.¹⁶⁶ גישה דומה, אם כי יעילה פחות, נקטו מדינות אחרות.¹⁶⁷

מתוך ציפייה להחמרת תהליכים אלו, גיבשה ממשלת סרי לנקה מדיניות חוץ שנועדה **לאזן את השפעת המערב ועקרונותיו הליברליים על הנעשה בסכסוך, וליצור מחנה דיפלומטי נגדי חזק שיאפשר לסרי לנקה את מרחב התמרון הדרוש לה כדי להשלים את חיסול המורדים.** מחנה זה התבסס על כמה מדינות עיקריות.

מתוך ניסיון העבר הגיע הנשיא למסקנה שבראש ובראשונה עליו לזכות בתמיכתה של **הודו**. היה זה לקח ישיר מהניסיון של 1987, שאז מנעה הודו בכוח את חיסול ה-LTTE. הודו הייתה המדינה היחידה שהיו לה היכולת הצבאית ופוטנציאל הפוליטי להתערב למען הטמילים, כשהנושא החשוב ביותר היה רגישותה לפגיעה באזרחים טמילים. כדי שלא להרחיק את הממשל המרכזי בהודו נוצר קשר ישיר בין הממשלות ונוסדו פורומים קבועים בהם לובנו בעיות. בפורומים אלו פעלו שרים בכירים בממשלת סרי לנקה שעמדו לרשות ממשלת הודו בכל זמן. הייתה זו החלטה מודעת, שרתמה את נטייתה של הודו לעבור מתמיכה בטמילים להתנגדות נחרצת ל-LTTE, תהליך שהחל לאחר התנקשות הארגון בראש ממשלת הודו לשעבר ב-1992. כבר בשנות ה-90, כשסרי לנקה פתחה בפעילות דיפלומטית להכרזה על ה-LTTE כארגון טרור כדי שממשלות זרות יוכלו לפעול נגד מערכי גיוס הכספים שלו, תמכה בה הודו והבטיחה את יעילותם

166. Gamage, D. (2009, December 19). US halted military aid to SL when battling LTTE terrorism. Does SL need it now? Asian tribune. <http://www.asiantribune.com/news/2009/12/19/us-halted-military-aid-sri-lanka-when-battling-ltte-terrorism-does-sl-need-it-now>

167. נורבגיה למשל קראה לחקור האשמות על הפרת זכויות אדם, ובמקביל הכריז האיחוד האירופי ב-2008 שיבחן את מדיניות המעמד הכלכלי המועדף (GSP-General System of Preference) של לסרי לנקה עד אשר יתבררו ההאשמות באשר להפרות החוק הבין-לאומי. כחלק ממדיניות זו, קיבלו 7200 מוצרים מסרי לנקה (בעיקר מתעשיית התכשיטים) מעמד מועדף בעת ייבוא למדינות האיחוד. האיחוד ניסה להשתמש בתמריצים הכלכליים הללו (שווי-ערך ל-150 מיליון דולר בשנה) כדי לקדם רפורמות ביחס לזכויות אדם במדינה. ניסיונות אלו נכשלו והמעמד המועדף של סרי לנקה הוחזר ממילא כעבור כמה חודשים. ראו: Samaraweera, D. (2008, February 18). Sri Lanka: GSP+ trade with EU and human rights violations. <http://communicatinglabourrights.wordpress.com/2008/02/18/sri-lanka-gsp-trade-with-eu-and-human-rights>

של הצעדים הללו.¹⁶⁸

החל ב-2006 עלה שיתוף הפעולה בין המדינות מדרגה, כשהודו הפעילה את חיל הים שלה כדי לחסום את הגבול הימי בין המדינות ולמנוע מעבר של לוחמים טמילים אליה. היא גם סיפקה מידע מודיעיני שבעזרתו הצליח צבא סרי לנקה לאתר בסיסים של הארגון ולהשמיד אותם. נוסף לכך הציעה הודו עזרה בסיוע לפליטים, ביישוב מחדש של אזרחים שנפגעו מהלחימה, בפרויקטים של הסרת מוקשים וכדומה. בעבור סרי לנקה הייתה תמיכתה של הודו עוגן פוליטי – הודו סיפקה אלטרנטיבה דיפלומטית חזקה ואמינה שפיצתה במקצת על איבוד התמיכה המערבית.¹⁶⁹ למרות זאת לא היה די בתמיכה זו, מכיוון שהלחצים הפנימיים בהודו, שנבעו מדעת הקהל ומהמפלגות הטמיליות המקומיות, לא אפשרו לה לקיים יחסים מלאים עם ממשלת סרי לנקה, בעיקר בתחום הרגיש של חימוש ומכירות נשק. ניסיון העבר המר של הודו במעורבות בסכסוך בסרי לנקה גם הניע אותה להסס לנקוט מעורבות עמוקה מדי.¹⁷⁰ סרי לנקה נאלצה לפנות למדינות אחרות שבניגוד להודו שמחו לספק תמיכה כלכלית וצבאית נרחבת ללא מגבלות. המדינה העיקרית בהקשר זה היא סין.

היחסים הבי-לטרליים בין סין ובין סרי לנקה החלו עוד בשנות ה-50, אז הייתה סרי לנקה בין המדינות הראשונות שהכירו בסין הקומוניסטית. עם השנים התהדקו היחסים בין המדינות. לאחר שארצות הברית החליטה להקפיא את מכירות הנשק לסרי לנקה, נכנסה סין לחלל שנוצר. בין המדינות גובשה למעשה ברית אסטרטגית משותפת,¹⁷¹ שהושתתה על הבנה זו: סין מוכנה לספק במהירות ובתמורה כספית נוחה כל נשק שיידרש על ידי סרי לנקה לצורך הלחימה במורדים, מבלי לדקדק איזה שימוש נעשה בו. ואכן סרי לנקה קיבלה נשק במיליארדי דולרים מסין – מרובים אישיים ועד טילים, ספינות, מטוסים ומערכות רדאר, משקפות לראיית לילה ועוד. בעבור סין זה היה שוק נשק גדול שנפתח ואפשר הזרמה של כסף רב (ההשקעות של סין מגיעות למיליארד דולר, והיא נחשבת

Venupogal, R. (2003). The global dimensions of conflict in Sri Lanka. QEH working paper no. 99, pp. 11-20. <http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

Balachandran, K. P. (2009, October 22). India offered to help Sri Lanka if IMF denied fund. <http://www.thocolombotimes.com/political-news/9377-india-offered-to-help-lanka-if-imf-denied-fund.html>

Brian Orland, B. (2008). India's Sri Lanka Policy: Towards Economic engagement. 170 New Delhi: Institute of peace and Conflict studies, pp 18-22. http://www.ipcs.org/pdf_file/issue/1445888596RP16-Brian-SriLanka.p

(Future China – Sri Lanka relations (2009, March 29). 171 <http://www.defence.pk/forums/china-defence/24154-future-china-sri-lanka-relations.html>

התורמת הגדולה ביותר למדינה¹⁷²), אך נוסף לכך זכו הסינים בחוזים כלכליים מפתים בתוך סרי לנקה. גולת הכותרת היא פרויקט הענק לבניית נמל מים עמוקים בעיר האמבנטוטה (Hambantota) בדרום המדינה. נמל זה אמור לשמש את הצי הסיני באוקיאנוס ההודי ויעניק לו דריסת רגל באזור. אחיזה זו היא קריטית לסין, ששואפת להשיג שליטה לאורך נתיבי הסחר אליה כדי להבטיח את המשך צמיחתה הכלכלית המואצת ולהשיג אחיזה רציפה במרחב המשתרע מסין ועד לתעלת סואץ.¹⁷³

היחסים ההדוקים בין המדינות קיבלו ביטוי רשמי כשב-2009 קיבלה סרי לנקה מעמד של "שותפת דיאלוג" בארגון שנחאי לשיתוף פעולה (SCO) שהוקם ב-2001 על ידי סין ורוסיה. Shanghai Cooperation Organization (-), שהוא פורום לשיתוף פעולה הוכחה לחשיבות שמדינות אלו מייחסות לה והוא משמש פלטפורמה לסרי לנקה לפעילותה להגביר את התמיכה הדיפלומטית בה בנושאים שונים.¹⁷⁴ ואכן, מלבד ההיבטים הצבאיים והכלכליים, היה ליחסים נדבך חשוב של **תמיכה דיפלומטית** הדדית. בעוד סרי לנקה תמכה בהכללת סין באיחוד לשיתוף פעולה כלכלי בדרום אסיה (SAARC- South Asia Association for Regional Cooperation), התמיכה הדיפלומטית הסינית הייתה קריטית להצלחה של סרי לנקה בזירה הבין-לאומית: סין מנעה הצבעות במועצת הביטחון נגד סרי לנקה, מנעה הטלת חרם ואמברגו נשק, ובזכות פעילותה הפכו החלטות למנוע מסרי לנקה תמיכה כלכלית ללא-רלוונטיות. בעיקר היא מנעה כל דיון במועצת זכויות האדם של האו"ם באשר למצב ההומניטארי בתוך סרי לנקה. סין הייתה האלטרנטיבה שאפשרה לסרי לנקה להתנער מהשפעתה של ארצות הברית ולהמשיך במערכה הצבאית למרות הלחצים.¹⁷⁵

סין הוכיחה את חשיבותה הפוליטית גם כאשר עודדה את בעלת בריתה **פקיסטן** לתמוך במאמץ המלחמתי בסרי לנקה. ואכן, פקיסטן העניקה בשנים האחרונות סיוע צבאי נרחב לסרי לנקה בהיקף של 80 מיליון דולר בשנה. שיתוף הפעולה בין המדינות החל עוד בשנות ה-70 בעת שפקיסטן

Page, J. (2009, May 2). Chinese Billions in Sri Lanka fund battle against Tamil tigers. .172 <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6207487.ece>

Suryanarayan, V. (2010, May 6). Explaining China's growing influence in Sri Lanka. South Asia Analysis group, Paper 3797. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers38%5Cpaper3797.html>

Relevance of Shanghai Cooperation Organization to Sri Lanka emphasized, Asian Tribune, (2010, May 17) <http://www.asiantribune.com/news/2010/05/07/relevance-shanghai-cooperation-organization-sri-lanka-emphasized>

How Beijing won Sri Lanka's civil war", The Independent (2010, May 23) <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/how-beijing-won-sri-lankas-civil-war-1980492.html>

הייתה נתונה בעימות עם הודו. סרי לנקה אפשרה למטוסים אזרחיים של פקיסטן לטוס מעל שטחה לאחר שהודו אסרה זאת. משנות ה-90 ואילך התהדקו היחסים בין המדינות. בשנת 2000, לאחר שה-LTTE השתלט על הבסיס הצבאי ב-Elephant Pass והיה חשש שהעיר המרכזית בצפון ג'אפנה תיפול לידי, חיפשה סרי לנקה בבהילות עזרה צבאית להדוף את האיום. פקיסטן הייתה זו שנחלצה לעזרה וסיפקה תחמושת ונשק.¹⁷⁶ כיום, פקיסטן היא הספקית הגדולה ביותר של **נשק מתקדם** לסרי לנקה. היא מספקת בקביעות טנקים, מרגמות, כלי נשק אישיים, רימונים ופצצות מונחות. הברית הצבאית בין המדינות מתקיימת גם בתחום האימונים ההדדיים ושיתוף הפעולה המודיעיני.¹⁷⁷ גם בתחום הכלכלי קיים שיתוף פעולה – סרי לנקה הייתה המדינה הראשונה שחתמה עם פקיסטן על הסכם סחר חופשי ב-2005. הסכם זה צפוי להגדיל את נפח הסחר בין המדינות לשני מיליארד דולר בשנים הקרובות. השפעתה של פקיסטן על יכולתה הצבאית של סרי לנקה לא נעלמה גם מעיני ה-LTTE עצמו, שב-14 לאוגוסט 2006 ביצע פיגוע התאבדות כושל שכוון נגד נספח המודיעין של פקיסטן בסרי לנקה. מאז הקשרים בין המדינות רק התהדקו.¹⁷⁸

בהקשר זה חשוב לציין שסרי לנקה קיבלה עזרה חשובה בתחומים שונים מכל אחת מהמדינות – הודו, סין ופקיסטן: נשק, תמיכה כלכלית ועזרה פוליטית. אך יש לזכור שמדינות אלו הן יריבות אזוריות. הודו הייתה מאז ומתמיד חשדנית מאוד כלפי נוכחות של כוחות זרים בשטח ההשפעה שלה, בייחוד כשנוכחות אלו הם יריבות כסין וכפקיסטן. מתוך ניסיון לא להרחיק את הודו מצניעה סרי לנקה את יחסיה עם פקיסטן, למורת רוחה של האחרונה.¹⁷⁹ נוסף על כך, עקב ההתפתחות המואצת של יחסי הסחר בין סין ובין סרי לנקה נוטה מאזן הייבוא-ייצוא בין המדינות לטובת סין, ודבר זה יכול להקשות על סרי לנקה בעתיד. מסיבות אלו היא נאלצה לבצע איזון עדין של מידת ההשפעה שהיא העניקה לכל אחת מהמדינות הללו. מפתיעה העובדה שה-LTTE לא ניצל מתחים אלו, אך ייתכן שלאורך זמן מתחים אלו היו באים לידי ביטוי נרחב יותר ומקשים על סרי לנקה בניהול המלחמה.

את הצלע הרביעית במדיניות החוץ שנועדה לאזן את המעורבות

Pakistan played major role in LTTE defeat" (2009, May 28) <http://www.business-standard.com/india/news/pakistan-played-major-role-in-ltte-defeat-sources/63044/on> . 176

Pakistan Guiding Sri Lanka's war" (2006, August 25) <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=19372> . 177

Raman, B. (2006, August 15). LTTE targets ISI station chief in Sri Lanka. South Asia Analysis Group, paper 1913. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1913.html>

The love triangle between Sri Lanka, India and Pakistan (2006, April 5) <http://www.lankanewspapers.com/news/2006/4/6332.html> . 179

המערבית בסכסוך בסרי לנקה משלימה **רוסיה**. נוסף על אספקה של ציוד צבאי (בעיקר מטוסי קרב ומסוקים) ואימונים לצבא סרי לנקה, תמכה רוסיה בסרי לנקה בזירה הבין-לאומית. מעבר לאינטרס הרוסי הברור במכירות נשק (לאחרונה רוסיה העניקה לסרי לנקה אשראי של 300 מיליון דולר למטרה זו) ומעבר לתמיכה הרעיונית במדיניות של מלחמה בטרור (שהרי גם הרוסים מתמודדים עם טרור בצ'צ'ניה), האינטרס הרוסי הוא בעיקר כלכלי. הרוסים מעוניינים לנצל את מרבצי הגז הגדולים שנמצאים ליד חופי סרי לנקה.¹⁸⁰ גם במקרה זה הנוסחה פשוטה: תמיכה דיפלומטית וצבאית תמורת מתן חוזים לחברות רוסיות בתחום חיפושי הגז והנפט. השותפות עם רוסיה ועם סין חיזקה את המאמצים של סרי לנקה לשתק את המערכת הבין-לאומית וליצור קואליציה נגדית למערב בתוך האו"ם. רוסיה מנעה דיונים במועצת זכויות האדם על המלחמה בסרי לנקה ואף פקפקה בפומבי באמינות ועדה שמינה מזכ"ל האו"ם באן קי-מון לחקור האשמות בדבר הפרות זכויות אדם במדינה.

את הצעדים להקמת מחנה דיפלומטי לא-מערבי משלימות מדינות כוונצואלה, קובה, איראן ואפילו צפון קוריאה.¹⁸¹ היחסים עם איראן בעיקר אינם אפיזודה חולפת, והם חוזקו במכוון על מנת ליצור יחסים תקינים עם מעצמה אזורית שתספק תמיכה כלכלית נוספת. גם העובדה ששתי המדינות משתייכות לגוש המדינות הבלתי-מזדהות מקלה בתמיכה דיפלומטית הדדית באו"ם מול הקשיים שבפניהם ניצבות שתי מדינות אלו.

אם כך, סביב הסכסוך בסרי לנקה ניטשה מערכה דיפלומטית רחבה: מצד אחד ניצבו דמוקרטיות מערביות בראשות ארצות הברית ובתמיכת ארגוני זכויות אדם שניסו לחוץ על סרי לנקה להפסיק את המערכה הצבאית על ידי העברת החלטות נגדה במוסדות בין-לאומיים. ומצד שני ניצב מחנה נגדי שסיכל את מאמצייהם ואפשר את המשך הלחימה.

המבחן הראשון למדיניות החוץ של סרי לנקה התנהל במועצת זכויות האדם של האו"ם במאי 2009. מדינות המערב הצליחו לכנס ישיבת חירום של המועצה. הצעת ההחלטה, שהוגשה על ידי שוויץ, אמורה הייתה לקבוע שיש לחקור האשמות על הפרת זכויות אדם ולאפשר גישה בלתי אמצעית לפליטים בסרי לנקה. עם זאת היא לא קבעה שיש

180. Russia and Sri Lanka to strengthen bilateral relations (2010, February 9). Asian Tribune. <http://www.asiantribune.com/news/2010/02/09/russia-and-sri-lanka-strengthen-bilateral-relations>

181. Sri Lanka seeks weapons from rogue states earns US ire (2011, January 5). Foreign Policy. http://turtlebay.foreignpolicy.com/posts/2011/01/05/sri_lanka_seeks_weapons_from_rogue_states_earns_us_ire

לפתוח בחקירה בין-לאומית של פשעים נגד האנושות, למגינת ליבם של ארגונים בין-לאומיים.¹⁸² בתגובה הגישה ממשלת סרי לנקה הצעה משלה לסדר היום, לפיה המועצה תומכת במאבקה בטרור ובזכותה להתנגד לו ללא הפרעה חיצונית. על פי ההצעה, המועצה גם מקבלת בברכה את שחרורם של מאות אלפי אזרחים וקוראת לקהילה הבין-לאומית לתמוך במאמצי השיקום של תושבים שהושפעו מהמלחמה.¹⁸³ התוצאה הייתה ניצחון מכריע: 29 מדינות תמכו בהצעת סרי לנקה, ביניהן רוסיה, הודו, סין, איראן, פקיסטן, ונצואלה, קובה ומיאנמר. רק 12 מדינות הצביעו נגד, ביניהן בריטניה, קנדה, צרפת, איטליה מקסיקו וצ'ילה (ארה"ב החרימה אותו זמן את דיוני המועצה). הייתה זו הכרזה חסרת תקדים של המועצה, **שלאשונה תמכה פומבית במלחמה ובאלימות כדרך לחסל טרור.**¹⁸⁴

לאחר כישלון זה, היה ברור שלא ניתן לפעול נגד סרי לנקה. פנייה למועצת הביטחון הייתה חסרת תוחלת עקב זכויות הווטו של רוסיה ושל סין. ללא הסכמת מועצת הביטחון לא ניתן לפנות לבית המשפט הבין-לאומי בתביעה לחקור ביצוע של פשעים נגד האנושות. לכן מאמציהם של ארגוני זכויות האדם לפעול נגד סרי לנקה התמקדו במזכ"ל האו"ם באן-קי-מון, שהיה נתון לביקורת אישית על כך שאינו פועל להפסקת הלחימה. מאמצים אלו נשאו פרי, ובינוי 2009 הוא החליט למנות חבר מומחים שיחקור את האירועים שהתרחשו בסרי לנקה מ-2006, ויבחן אם התרחשו הפרות אפשריות של זכויות אדם ושל החוק הבין-לאומי ואת מידת השקיפות של פעולות הממשלה.¹⁸⁵ סרי לנקה התנגדה כמובן ותקפה את המזכ"ל על כך שהוא מסייע לאויביה. היא גם הודיעה שלא תאפשר לוועדה להיכנס לתחומה ולא תשתף עמה פעולה.

הצעד זכה לביקורת גם בקרב בעלות בריתה של סרי לנקה, שמחו על ההחלטה וטענו שאין צורך בוועדת בדיקה בעיקר לנוכח החלטת נשיא סרי לנקה עצמו למנות ועדת פיוס (LLRC- Lessons learnt and Reconciliation Commission). הוועדה, שנכללים בה שמונה חברים, מונתה לחקור את האירועים מ-2002 ועד סיום הלחימה, לבחון אילו

UN Watch Slams "Toothless" Swiss-EU draft UN resolution on Sri Lanka (2009, May 182 25) UN Watch. <http://blog.unwatch.org/index.php/2009/05/25/un-watch-slams-toothless-swiss-eu-draft-un-resolution-on-sri-lanka>

Philip, C. (2009, May 26). UN faces fierce clash over call for Sri Lanka war crimes inquiry. The times. <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6361091.ece>

MacInnis, L. (2009, May 27). UN rights body backs Sri Lankan resolution on war. Reuters. <http://www.reuters.com/article/2009/05/27/us-srilanka-un-rights-idUSTR54Q5XP20090527>

Ban appoints panel to advise on Human rights issues during Sri Lankan conflict (2010, June 22). UN news center. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=35099&Cr=lanka&Cr1>

לקחים ניתן להפיק מהם וגם לנקוט צעדים אישיים אם יצטברו עדויות על פשעים.¹⁸⁶ ועדה זו ספגה ביקורת רבה והושמעו נגדה טענות שהיא נועדה למעשה להגן על הממשלה. עיתונאים זרים אינם מורשים להיות נוכחים בדיוניה, ורק טמילים מועטים הופיעו בפניה עקב החשש שייפגעו. כך או כך, למרות הביקורת כלפי סרי לנקה וההאשמות נגדה לא נקטו צעדים ממשיים כלשהם כלפיה. כיום הוויכוח על אחריותה של סרי לנקה מתנהל על ידי ארגוני זכויות מעטים בלבד. מקצתם פעלו להוציא צווי מעצר מחוץ לסרי לנקה נגד בכירים בממשלה, ובארצות הברית נבחנה אפשרות לפעול משפטית נגד הנשיא.¹⁸⁷ מאמצים אלו נמשכים גם כיום ללא הצלחה.

מול לחצי המעצמות הדמוקרטיות המערביות לחזור לתהליך של משא ומתן עם המורדים, הצליחה סרי לנקה, תוך גיבוש מחנה דיפלומטי נגדי חזק, לעצב לעצמה את מרחב התמרון המדיני הבין-לאומי שאפשר לה להמשיך במערכה צבאית בלתי מתפשרת. במקום לפעול בשיתוף פעולה כדי להבטיח את צמצום ההשפעות השליליות של הלחימה, לא השכילו מדינות המערב ליצור מנגנונים משותפים להתמודדות פוליטית עם לחימה יעילה בארגוני טרור ברחבי העולם. ארצות הברית, האיחוד האירופי והאו"ם, ששללו תמיכתם מסרי לנקה, פגעו במאמצי השיקום של אזורי הקרבות מבלי לקדם שינוי פוליטי משמעותי.¹⁸⁸ עובדה זו מונעת מהם גם כיום לקיים יחסים תקינים עם הממשלה בסרי לנקה (שבניתיים נבחרה מחדש) ולשמר את השפעתם באזור.¹⁸⁹

הזירה התקשורתית

אחד המאפיינים המעניינים ביותר של הסכסוך בסרי לנקה הוא היעדר כמעט מוחלט של מידע על אירועי הלחימה, בייחוד בשלב האחרון של הסכסוך. בכל משך המערכה לא ניתן למצוא דיווח ישיר אחד בזמן אמת מאזורי הקרבות(!). לתופעה זו אין אח ורע בעידן הגלובלי, שבו אירועים של אלימות מדווחים בהרחבה בעיתונות העולמית. כיצד ניתן להסביר עובדה זו? ומה הייתה תרומתה לתוצאתו הסופית של הסכסוך?

President appoints Lessons Learnt and Reconciliation Commission (2010, May 17). .186
http://www.priu.gov.lk/news_update/Current_Affairs/ca201005/20100517president_appoints_lessons_learnt_reconciliation_commission.htm

Tamils for Obama to Supreme Court: Can the US arrest Rajapaksa? (2010, August 31). .187
 PRWEB. <http://www.prweb.com/releases/2010/08/prweb4439864.htm>

Page, J. (2009, May 20). Rebel defeat: Diplomatic dilemma. Times Online. [http://www.](http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6322415.ece) .188

Amalia Sanchez Cacicedo, A. S. (2009, May). Sri Lanka: What role for the EU? EU institute for security studies. http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Sri_Lanka_What_role_for_the_EU.pdf

במבט ראשון, נדמה שהתשובה לשאלה הראשונה היא שסרי לנקה פשוט אינה מעניינת. היא אינה ממוקמת במרכז העולם המערבי, אינה נתפסת כאיב שיש לחשוש ממנו, אינה תומכת בתנועות אסלמיות קיצוניות, ואינה מעוררת רגשות עזים או קשורה לאזור רווי היסטוריה דתית. סרי לנקה אינה מרכז כלכלי חשוב ואין בה אינטרסים מיוחדים. הטמילים אינם עם מוכר לצופה המערבי. נוסף לכך, אירועי הסכסוך בסרי לנקה אינם מתקרבים לאירועים נפשעים שבוצעו בהיקף נרחב בסכסוכים אחרים ובמקומות אחרים. לאור כל זאת, חוסר העניין של רשתות תקשורת בין-לאומיות לסקר את האירועים במדינה מובן. עם זאת, ה-LTTE השקיע מאמצים רבים להביא את הסכסוך לתודעה העולמית, ומאמציו הצליחו אט אט לעצב בקרב קהלים שונים בעולם נרטיב תקשורתי של אהדה גדולה לארגון ולשאיפותיו הלאומיות וביקורת על ממשלות סרי לנקה השונות וניסיון לפתור את הסכסוך באמצעים צבאיים.¹⁹⁰ במרבית שלבי הסכסוך המעיטה סרי לנקה מחומרת איום זה. רק בשנת 2005 גובשה מדיניות מקיפה לגבי היחס לתקשורת ולסיקור הסכסוך.

חשוב לציין שבסרי לנקה קיימת היסטוריה ארוכה של מגבלות על הפצת מידע ועל חופש הביטוי. דבר זה נובע הן ממגבלות רשמיות (ובעיקר מהשימוש הניכר בחוקי חירום לניהול חברתי) והן מטעמים של מסורת ושל יחסים חברתיים. כמו בכל מדינה, גם בסרי לנקה קיימים חוקים המאפשרים להפר זכויות מסוימות כדי להתמודד עם מצב בטחוני חריג. אך בסרי לנקה יש גם לגיטימציה רבה לפיקוח ולשליטה מרכזיים על מגזרים בחברה, עקב ההשקפה הרווחת בקרב התושבים שהבעת דעות מנוגדות לדעת הממשל (המייצג את דעת הרוב) היא לכשעצמה מסוכנת ובלתי מקובלת. מצב זה הוביל פעמים רבות לצנזורה עצמית של עיתונאים, שחששו לביטחונם אם יסטו מהקו הרשמי של הממשלה. ואכן, בחינת הסיקור התקשורתי בשלבים שונים של הסכסוך מגלה את התאמתו למדיניות הממשלה בשלטון.¹⁹¹ לדוגמה, אוירת הפתיחות החדשה בתקופת תהליך השלום העניקה ל-LTTE גישה חסרת תקדים לאמצעי התקשורת בתוך המדינה, ולראשונה יכלו אזרחים ברחבי המדינה להיחשף לראיונות עם פעילי הארגון ולשמע את השקפת עולמם. דבר זה יצר, ללא ספק, אהדה מסוימת כלפיהם וחיזק את דעת הקהל במדינה שהתנגדה לפתרון צבאי לסכסוך. עם כישלון השיחות, כדי להבטיח את יכולת הממשלה להמשיך בתהליך הצבאי לאורך זמן, היה צורך לזכות בתמיכה ציבורית רחבה למערכה ממושכת על ידי שכנוע התקשורת לסקר באהדה פחותה את המורדים. השיטה להבטיח זאת הייתה לשלוח

Venupogal, R. (2003). The global dimensions of conflict in Sri Lanka. QEH working paper no. 99, pp. 26-28. <http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

War of words: Conflict and freedom of expression in South Asia (2005, May). Article 19, pp. 40-41, 84-87. <http://www.article19.org/pdfs/publications/asia-war-of-words.pdf>

שליטה **מוחלטת על המידע** המופץ בציבור ובעולם. לשם כך ננקטו כמה פעולות.¹⁹²

ראשית הוקם גוף מרכזי שריכז את כל המידע הנוגע לענייני ביטחון. "מרכז התקשורת לביטחון לאומי" (MCNS-Media Center for National Security) הוקם ב-2006 כחלק ממשדד ההגנה. המרכז הוכפף למזכיר ההגנה ולנשיא, ותפקידו היה לתאם בין מערכת הביטחון ובין נציגי ממשלה על מנת לאסוף ולהפיץ מידע לכל העיתונאים והנציגים הזרים בסרי לנקה.¹⁹³ כל הגופים האחרים חויבו להתייעץ עם המרכז טרם שהפיצו מידע כלשהו.

דיווחים על הלחימה פורסמו בעבר על ידי הצבא בהודעות יומיות או שבועיות. דיווחים אלו היו חלקיים ומגמתיים, ולהנהגה האזרחית לא הייתה שליטה על תוכנם. אמנם השר או הנשיא יכלו להשפיע על פרסום או אי פרסום אירועים נקודתיים, אך לא הייתה להם שליטה ארגונית על המידע. הקמת הגוף החדש אפשרה להנהגה האזרחית לשלוט במאמצי ההסברה של הממשלה, כך שלכל אורך המערכה הוצגו מסרים אחידים ונעשה שימוש בשפה אחידה בכל המסמכים הרשמיים וההודעות לעיתונות. למשל, המערכה הצבאית כונתה בעקביות "מבצע הומניטארי" או "המלחמה בטרור". כשהתקדמה הלחימה וה-LTTE ניסה להסתמך על מידע שהוא יצר והפיץ בעצמו כדי לצייר תמונה משלו על המתרחש, הציבה הממשלה מערכת תעמולה נגדית, שבחנה את כל החומרים שפרסם הארגון והוקיעה את זיופם. זאת נוסף על פרסום חומרים משלה שהוכיחו את אופיו הטרוריסטי והאלים של הארגון.

אך הצעד החשוב ביותר היה הניסיון להטיל **איפול תקשורתי** מוחלט על הנעשה בשדה הקרב. הממשל אסר על עיתונאים ועל פעילי זכויות אדם להיכנס לאזורים שבהם התנהלה לחימה. משום כך הוקמו אזורים צבאיים סגורים שהגישה אליהם נאסרה ללא אישור.¹⁹⁴ הממשלה התמקדה בעיקר בעובדי סיוע זרים באזורי הקרבות, והאשימה אותם בסיוע ל-LTTE על ידי העברת ציוד, כספים ומידע על תנועות הצבא, וכן בהפצת תעמולה. במהלך הלחימה הקפידו כוחות הצבא לצלם את בסיסי ה-LTTE על מנת להוכיח שנעשה בהם שימוש בציוד שהגיע מארגוני סיוע זרים. הממשלה

Shashikumar, V. K. (2009, October 3). Lessons from the War in Sri Lanka. Indian Defence Review. http://www.safhr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=171:lessons-from-the-war-in-sri-lanka&catid=181:articles-by-vk-shashikumar&Itemid=420

Media Center for National Security. <http://www.nationalsecurity.lk/MCNS/defence-security/index.php>

Manoharan, N. (2007, June 25). "High Security Zones" in Sri Lanka. IPCS. <http://ipcs.org/article/sri-lanka/high-security-zones-in-sri-lanka-2321.html>

קיוותה להכפיש כך את המוניטין של אותם ארגונים ולערער את אמינותם. החל ב-2006 עמדו מתנדבים זרים במתקפות מצד מיליציות חמושות שכנראה פעלו בתמיכת הממשלה.⁹⁵ תהליך זה הגיע לשיאו בספטמבר 2008, כשבהוראת הממשלה גורשו כל עובדי הסיוע הזרים מצפון המדינה וממזרחה, בטענה שלא ניתן להבטיח את ביטחונם.

נוסף על הפעולות נגד עובדי סיוע ננקטו צעדים נגד עיתונאים זרים ומקומיים, כדי להרחיקם מאזורי הקרבות. עיתונאים זרים שלדעת הממשל דיווחיהם יכולים היו להיות מוטים, לא הורשו כלל להיכנס למדינה, ולאחרים, שכבר שהו בה, בוטלה אשרת השהייה והם גורשו מיד.⁹⁶ נאסר על עיתונאים להסתובב באזורים מסוימים ללא ליווי צבאי. מכיוון שנוכחות אזרחים באזורי הקרבות צומצמה כמעט לחלוטין, היה קשה ואף בלתי אפשרי לאשש או להפריך דיווחים על קרבות שנערכו, על מתקפות של הצבא, על הרג של אזרחים. האיפול שהוטל היה מוחלט, עד כדי כך שהצבא לא פרסם רשימות של הרוגיו, והיו אף שמועות שחיילים נקברו בקבורה המונית מבלי להודיע למשפחותיהם כדי לא לערער את המורל הלאומי. צוותי הצילום היחידים באזורי הקרבות היו מטעם הצבא, ומטרתם הייתה לתעד את הבסיסים ואת כלי הנשק של ה-LTTE שנתפסו ולהפיץ את התמונות לנציגים זרים. במקרים שעיתונאים הורשו לסקר את הקרבות הם נלקחו לסיוורים שאורגנו על ידי הצבא, שגם פיקח על החומרים שצולמו. באופן טבעי האזרחים הטמילים חששו לדבר בפתיחות עם עיתונאים בנוכחות הצבא.

מדיניות זו נתמכה בפעולות שמשקיפים רבים כינו **מתקפה על התקשורת החופשית בסרי לנקה**. מאז 2006 דווחו 14 מקרים של רצח עיתונאים ועשרות מקרים אחרים של חטיפות, של הכאות ושל איומים על עיתונאים שנחשדו באהדה ל-LTTE. אלימות זו ננקטה במרחב התפר בין פעולות פליליות של יחידים לפעילות לא רשמית בחסות הממשלה. הממשלה, בשתיקתה ובהימנעותה מפעולה (בכל העשור הקודם לא הועמד אף אדם לדין על פעולה נגד עיתונאים), עודדה תופעה זו. הממשלה הייתה רגישה במיוחד לביקורת על הצבא. מנקודת ראותה, מתקפות דומות בעבר ערערו את מורל החיילים ופגמו בכושר הלחימה שלהם.⁹⁷ מסע ההפחדה הזה, בצירוף המגבלות הפיזיות על גישה לאזורי

"Aid Workers killed in Sri Lanka" (2007, September 6). AFP. <http://afp.google.com/43> .195
article/ALeqMsikCRUZEn45coCRCLFNvankama-w3g

Sri Lanka deports UK news team (2009, May 10). BBC News. <http://news.bbc.co.uk/2/> .196
hi/uk_news/8042170.stm

Death bells toll for the free Media: The Gotabaya Doctrine: Journalist who criticise .197
the military may be attacked (2008, June 1). The Sunday Times. <http://www.sundaytimes.lk/080601/News/news0016.html>

הקרבות, תרם להיעדר דיון ציבורי בדבר מוסריות האסטרטגיה הצבאית שנוקטה ועל השיטות השונות שנוקטו במסגרתה. אלו שהתעקשו לעורר דיון במידתיות האמצעים הצבאיים ספגו גינויים ונגדם נטען שאינם אלא בוגדים וטרוריסטים.¹⁹⁸

צעדים אלו, שהושגו תוך שימוש באמצעים פרימיטיביים למדי, סייעו לממשלה להשיג שליטה מלאה ב"מרחב המידע" (Information Space) מתוך מטרה מוצהרת לעצב את התפיסות של קהלים שונים שיכלו להשפיע על היכולת להוציא לפועל מערכה צבאית נרחבת. השליטה במרחב זה מנעה הפרעות בשטחי הלחימה ואפשרה לצבא להתרכז בצרכים צבאיים מבלי להתחשב בשיקולים הנובעים מנוכחות התקשורת.¹⁹⁹ עם זאת, פועל יוצא ממצב זה היה היעדר פיקוח ראוי על פעילות הצבא. הסודיות שאפפה את הלחימה הייתה הבסיס לטענה ש"אם אין מה להסתיר, מדוע מונעים גישה לאזור". בגין טיעון רב-השפעה זה עלו תביעות למנות ועדות חקירה בין-לאומיות שיחקרו את הלחימה. אך נדמה שחסרונות אלו מתאזנים עם יתרון מכריע אחד: **ללא מידע קונקרטי לא ניתן לדווח** על הלחימה או **לבסס האשמות נגד הממשלה**, שהייתה חופשייה לפעול לפי ראות עיניה ולהמשיך במערכה הצבאית לאורך זמן. היעדר מידע אמין משדה הקרב הקשה על נקיטת צעדים קונקרטיים נגד סרי לנקה בזירה הבין-לאומית. כל הצעדים שנוקטו אמנם הצליחו להשתיק ביעילות כל ביקורת פנימית ולהעניק לצבא חופש פעולה נרחב, אך במקביל הם גם פגעו במדדי הדמוקרטיה הבין-לאומיים של המדינה. לפי מדד "עיתונאים ללא גבולות" למשל, בשנת 2010 צנחה סרי לנקה למקום ה-158 מתוך 178 והיא מוקמה אחרי עיראק ומצרים.²⁰⁰ עובדה זו אמנם פוגעת בדימויה הבין-לאומי ומקשה עליה גם כיום לגייס השקעות ולמשוך תיירים, אך לא נראה שמצב זה עתיד להשתנות בקרוב.²⁰¹

Emily Wax, E. (2009, February 22). Sri Lanka's war on several fronts. Washington Post. .198
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/21/AR2009022101806.html>

Wei-Chong, O. (2009, May 27). Military defeat of the Tamil Tigers: From velvet glove to iron fist. RSIS commentary No. 50. <http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0502009.pdf>

200. לשם השוואה, ב-2006 היא מוקמה במקום ה-141 ואילו בשיא תהליך השלום היא מוקמה במקום ה-51. <http://en.rsf.org/press-51-2010-1034.html>
 Reporters without Borders (2010) press freedom index.

Perera, A. (2011, January 13). Sri Lanka post civil war Media freedoms still a distant dream. <http://southasia.oneworld.net/todayshadlines/sri-lanka-post-civil-war-media-freedom-still-a-distant-dream>

הזירה הפוליטית-פנימית

טענה ידועה היא, שמדינות דמוקרטיות מתקשות להתמודד עם איומים של טרור ועם מרדנות רחבת היקף. זאת מכיוון שלא רק שמשטרים אלו כפופים לנורמות חוקיות המקשות עליהם להפעיל אמצעים הכרוכים באלימות, אלא הם גם נדרשים לתמיכת האזרחים כדי להוציא לפועל מדיניות, בעיקר זו הכרוכה בשימוש בכוח. ממשלות דמוקרטיות חייבות להשיג תמיכה ציבורית כדי לגייס את המשאבים שיאפשרו להן להתמיד במדיניותן. ואכן, בעבר הייתה דעת הקהל בסרי לנקה מפוצלת והשתנתה תכופות, והממשלה לא הצליחה להנהיג מדיניות יציבה לאורך זמן עקב התנגדות אזרחים ונציגיהם במערכת הפוליטית. מה השתנה בשלב האחרון של הלחימה לעומת השלבים שקדמו לו?

התשובה היא: הנשיא החדש מְהִינְדָה ראג'פֶקסָה הצליח לגבש בידי ובידי מקורביו שליטה מלאה במרחב הפוליטי, תוך הדרה וסילוק המתנגדים לו ולמדיניותו. הצלחה זו נשענה על מאפייני הייחודיים של סרי לנקה, שמעניקים לשלטון כוח רב לפעול. ריבוד חברתי, נאמנות אישית לבעלי תפקידים, קיטוב חברתי ובעיקר קבלה של אלימות פוליטית כתופעה נורמלית – כל אלו תרמו תמיד ליכולתו של השלטון לכפות את רצונו על החברה. השינוי הבולט הוא שהממשלה שעלתה לשלטון ב-2005 הצהירה מלכתחילה על כוונתה לנקוט גישה בלתי מתפשרת כלפי כל מי שלא החזיק בתפיסת העולם שלה. לכן נעשו מאמצים גדולים להעמיק את אחיזת הנשיא ומקורביו במוסדות השלטון השונים.

עם היבחרו החליט הנשיא להקים ממשלה רחבה ככל האפשר, וכך לנטרל מתנגדים פוטנציאליים. להמחשה, הקבינט הראשון של הממשל מנה לא פחות מ-25 שרים. בשנת 2007, לפני תחילת המערכה בצפון, הורחב הקבינט בעוד 17 שרים. אם נמנה את כל בעלי התפקידים בקבינט שמונה לאחר סיום המלחמה היו 55 שרים (מבלי להזכיר את סגני השרים).²⁰² יתרה מזו, הנשיא הקפיד למנות לתפקידים החשובים ביותר אנשים שהיו נאמנים לו אישית. כך, מינה את אחיו גוֹטְבַּאָה למזכיר ההגנה (תפקיד מקביל לסגן שר ההגנה, כשהנשיא עצמו שימש כשר), ואח נוסף, צְאָאִיל מונה ליועצו הפוליטי ולנציגו בפרלמנט. האחדות המשפחתית בהנהגה סייעה לנשיא ליישם את מדיניותו מול התנגדות מעטה בלבד. למרות הביקורת על המינויים, שנתפסו כנפוטזים (תופעה לא נדירה בסרי לנקה),

202. Cabinet to reach 55 (2010, November 22). Lanka news today. <http://www.lankanewstoday.com/cabinet-to-reach-55>

היו שניהם מינויים ראויים של אישים מוכשרים בעלי ניסיון פוליטי נכבד,²⁰³ והם השיגו את מטרותם – במהלך כל המערכה הצבאית לא נאלץ הנשיא להתמודד עם משברים פוליטיים שעלולים היו לאיים על שלטונו ולא נאלץ לשנות את מדיניותו כדי לרצות שותפות קואליציוניות.

המדיניות החדשה חייבה כמובן שליטה מלאה בגופי השלטון. הראשונים שבהם היו המשטרה וגופי התביעה.

בסרי לנקה, המשטרה כפופה למשרד ההגנה. השכבות הגבוהות של הקצונה ממונות על ידי שר ההגנה, ופקידים מפלגתיים מקומיים משפיעים על המינויים בשכבות הקצונה הנמוכות יותר. בהקשר של הסכסוך, כוחות הביטחון מייצגים את הקבוצה הסינהאלזית באוכלוסייה כך שהמשטרה שימשה תמיד כלי במאבק הפוליטי במיעוט הטמילי. לאור זאת אין להתפלא שבמשטרת סרי לנקה התפתחו תופעות של שחיתות, של חוסר מקצועיות ושל העלמת עין מפשעים. שימוש נרחב באלימות, חטיפות של חשודים, עינויים כשיטת חקירה וענישה מקובלת ואפילו רצח – כל אלו נתפסו מוצדקים כשהופעלו נגד תומכי ה-LTTE. עם השנים נוסדה תרבות של חסינות כלפי מנהגים פסולים אלו – תופעה ממנה הפיקוד הבכיר העלים עין, ושלא גונתה על ידי מנהיגים פוליטיים.²⁰⁴ למעשה, השלטון החדש ניצל זאת כדי להפחיד את יריביו, בעיקר עיתונאים, פעילי זכויות אדם ופעילים פוליטיים של מפלגות מתחרות. ההרחבה המהירה של המשטרה בשנים האחרונות של הסכסוך וכניסה של כוח אדם איכותי פחות לשורותיה, וכן השימוש שנעשה בה כמיליציה סינהאלזית חמושה הביאו להחרפת התופעות שתוארו ולהתערעות דימויה המקצועי.²⁰⁵

תהליכים אלו הוחרפו גם על ידי היעדר כל מנגנון עצמאי שבסמכותו לחקור האשמות נגד קציני משטרה.²⁰⁶ הסיבה העיקרית לכך היא תהליך הפוליטיזציה ורעורר המקצועיות והעצמאיות של בתי המשפט, שהחל כבר בשנת 1978 עם אימוץ חוקה חדשה במדינה. חוקה זו העניקה לנשיא סמכויות רבות במינוי שופטים בכל הרמות ואפשרה הטלת מגבלות רבות

Victor Ivan, V. (2010, November 27). Evaluating President Mahinda Rajapaksa: his strength and weaknesses. Transcurrent. http://transcurrents.com/tc/2010/11/evaluating_president_mahinda_r.html

Reform of a Police system rotten at the top (2009, December 8). Asia Human Right Commission. <http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-242-2009>

Police reform prerequisite for return to peace (2010, April 12). Asia Human Rights /Commission. <http://www.ahrchk.net/pub/mainfile.php/slimpunity/360>

Sri Lanka: The state of human rights in 2010 (20140, December 10). Sri Lanka campaign for peace and justice. <http://blog.srilankacampaign.org/2010/12/sri-lanka-state-of-human-rights-in-2010.html>

על עצמאותם של בתי המשפט. התיקון השישי לחוקה זו, שהתקבל ב-1983 ושרדש מחברי פרלמנט הצהרת נאמנות למדינה אחת מאוחדת, רק הדגיש את הנאמנות המצופה מכל פקיד ממשל לראיית עולם מסוימת. כך נוצר מצב שבו מרבית השופטים היו סינהאלזים שמונו אישית על ידי הנשיא וקידומם היה תלוי בו. היעדר סמכויות חוקיות לפיקוח על גופי ממשל וחוסר יכולת להטיל סנקציות על בעלי תפקידים הפכו את מערכת המשפט לכלי של השלטון ומנעו ממנה להגן כראוי על זכויות אדם במדינה.²⁰⁷ אין להתפלא שאחד התפקידים הראשונים עליהם השתלט הנשיא לאחר היבחרו היה תפקיד התובע הכללי, שבידו הסמכות לתבוע את מבצעי כל הפשעים הפליליים המתרחשים במדינה. שליטה בנושא משרה זו משמעה שניתן להגיש תביעות במקרים שבהם חפץ השלטון בהרשעה ולהימנע מתביעה במקרים אחרים.²⁰⁸

גם בית המשפט העליון נחשף לתהליך זה. בראשות נשיא בית המשפט הוא החל לקדם את תפיסת העולם הלאומנית שבה צידד השלטון החדש. הדוגמאות המובהקות לכך היו החלטותיו בנושאים שנויים במחלוקת, למשל החלטתו להשעות את מנגנון חלוקת הפיצויים לנפגעי הצונאמי עקב שיתוף נציגי ה-LTTE בתהליך הקצאת הכספים, ובייחוד ההחלטה שהזכרה קודם לפרק את המחוז המאוחד מזרח-צפון (שנקבע בהסכם השלום בין סרי לנקה להודו ב-1987). כזכור, החלטה זו היוותה את יריית הפתיחה למערכה הצבאית במזרח המדינה ושימשה כצידוק למדיניות החדשה.

נוסף על השתלטות על גופי שלטון, הצליח הנשיא לגבש בריתות פוליטיות עם מוקדי כוח חשובים, בראש ובראשונה עם הממסד הצבאי. כדי לאפשר לצבא חופש אופרטיבי מוחלט לפעול מול המורדים, הנשיא ואחיו דאגו להעניק לו את אורך הנשימה והתמיכה הפוליטית לסיים את המשמיה שהוטלה עליו. גם כאן הצעד הראשון היה הקפדה על מינוי האישים המוכשרים ביותר להנהגה הצבאית, והשיקול החשוב ביותר היה למנות קצינים מנוסים שהוכיחו את עצמם. בראשם הועמד סאָרְת פּוֹנְסִיקָה, ששירת בצבא לצד אחיו של הנשיא בשנות ה-80 ונודע בעמדתו התקיפה נגד ה-LTTE. למדיניות זו היו גם צדדים שליליים, כשהעיקרי הוא הדומיננטיות הרבה של הצבא בחיים הפוליטיים. כדי לחזק את נאמנותו, קיבל הצבא תפקידי אדמיניסטרציה אזרחיים מובהקים. מגמה זו החלה

Sri Lanka's Judiciary: Politicised courts, compromised rights (2009, June 30). 207 International Crisis Group, Asia report 172, pp. 2-5, 16-24. http://www.crisisgroup.org/-/media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/172_sri_lankas_judiciary___politicised_courts___compromised_rights.ashx

Sri Lanka politization of Judiciary complete", says AHRC (2010, June 2 <http://www.>) 208 [srilankatruth.com/article/newspublish/article.php?news_id=1048](http://www.srilankatruth.com/article/newspublish/article.php?news_id=1048)

לאחר הצונאמי כשהצבא ניהל את פעולות הפינוי והשיקום במזרח. סילוק ארגוני הסיוע הזרים משטחי הלחימה אפשר לצבא להיכנס לתחום זה ולהיות אחראי למאמצי הסיוע הממשלתיים גם בצפון. חלק מתפקידים אלו הוטלו על הצבא ביוזמתו של מזכיר ההגנה, שיזם התרחבות של משרד ההגנה והפך אותו למשרד הממשלתי הגדול והחזק ביותר. כיום המשרד פעיל בתחומים שאינם קשורים כלל לביטחון לאומי. בין אלו ניתן למנות סמכות לפקח על ארגונים לא ממשלתיים ואף סמכות לניהול משק הירקות והפירות.²⁰⁹ פן נוסף לדומיננטיות זו הוא המינוי של קצינים משוחררים רבים לתפקידים ממשלתיים בכירים.²¹⁰

הצלחתו של הצבא בחיסול המורדים העניקה לו יוקרה חברתית רבה מאוד וכוח פוליטי לא מבוטל. ואכן, זמן קצר לאחר סיום הלחימה נעשה ניסיון לנצל יוקרה זו. בנובמבר 2009 הכריז מפקד הצבא על כוונתו להתמודד בבחירות לנשיאות, שהיו עתידות להיערך בתחילת שנת 2010, כנציג כל מפלגות האופוזיציה. בכך נפתח מאבק מר בינו ובין פטרוניו הפוליטיים – הנשיא ואחיו. פונטיקה האשים אותם בהפרות של זכויות אדם ושל החוק הבין-לאומי במהלך הלחימה, ובמתן הוראות לרצוח מורדים שנכנעו.²¹¹ נוסף על כך הוא האשים אותם בפגיעה בדמוקרטיה בחופש העיתונות, בכישלון לשקם את הפליטים ובחוסר נכונות להקל את המתחים האתניים על ידי הצעת הסדרים פוליטיים חדשים. הוא אף הבטיח שאם ייבחר יצמצם את תפקידו של הצבא במשימות אזרחיות, תפקידים שבעבורם קיבל הצבא כסף רב. מנגד, תומכי הנשיא האשימו אותו בבגידה (תוך ניצול אזרחותו האמריקאית), הושמעו נגדו טענות על שחיתות, ופורסמו ידיעות שהוא חתם על הסכם סודי עם נציגים טמילים להעניק להם אוטונומיה אזרית.

הבחירות לנשיאות, שנערכו בסוף ינואר 2010, הסתיימו בניצחון מכריע של הנשיא. בתגובה הכריז פונטיקה שהתוצאות זויפו והודיע שיערער עליהם. בשלב זה עצרה אותו המשטרה והוא הואשם שתכנן להתנקש בחייו של הנשיא ושל אחיו כדי להשתלט בכוח על המדינה. במהלך המשפט, שנערך בבית דין צבאי,²¹² נעשו ניסיונות רבים להשפיע על ההליכים: מזכיר ההגנה

209. Nagaraj, V. K. (2011, January 28). Sri Lanka military expanding its influence over civilian affairs, things are not looking good for democratic accountability. Transcurrent. http://transcurrents.com/tc/2011/01/sri_lanka_military_extending_i.html

210. Post war Sri Lanka is militarizing the administrative and diplomatic services (2011, .210 January 23). <http://www.sacw.net/article1890.html>

211. Jansz, F. (2009, December 13). "Ordered them to be shot". Sunday Leader .211 http://transcurrents.com/tc/2009/12/gotabhaya_ordered_execution_of.html

212. Kumara, S. (2010, October 26). Sri Lanka Army presses cases against Fonseka .212 <http://www.wsws.org/articles/2010/may2010/sril-m26.shtml>

(אחיו של הנשיא) טען שיש להוציא את פונסיקה להורג בעוון בגידה, המשפט נערך בחלקו בעיתוי שהיה חופשה לאומית של עורכי דין, כך שבזמן שמיעת העדויות וחקירת העדים היה פונסיקה ללא ייצוג משפטי. באוגוסט 2010 הוא הורשע בשחיתות ודרגותיו נלקחו ממנו. המסע הציבורי והמשפטי נגד פונסיקה, שנחשב עד אז גיבור לאומי, הבהיר עד כמה גדול הכוח שבידי האחים ראג'פאקסה (שעוד חמישה מהם נבחרו לפרלמנט), והבהיר את הסיכונים הטמונים בפעילות נגדם. במאבק זה ניצב הצבא לצד האחים. הפרשה גרמה להקשחת יחס השלטון למתנגדיו למרות שאמצעי השליטה והפיקוח שהופעלו על הצבא הוכחו כיעילים. בעיקר הבהירה הפרשה את הסכנה שבפוליטיזציה של מוסדות מסוימים ושל ניצולם לצרכי השלטון.²¹³

הצעדים שתוארו נועדו ליישם את המדיניות של הכרעה צבאית של המורדים והבטחת חופש פעולה לצבא ולשלטון, אולם הם מדגימים, עם זאת, שמאז היבחרו של הנשיא הנוכחי שיזם את המדיניות הזו בשנת 2005 החל בסרי לנקה תהליך הדרגתי אך ברור של ערעור המשטר הדמוקרטי. תהליך זה נעשה בשילוב של אמצעים גלויים וסמויים. תחת המעטה החוקי של תקנות החירום בנה הנשיא משטר שסובב סביבו וסביב בני משפחתו. משטר זה נשען על תמיכה גורפת של גורמים לאומניים מיליטנטיים בחברה, בעיקר נוער סינהאלזי. באמצעות שילוב של שכנוע פוליטי ושל הפחדת מתנגדים הצליח הנשיא לרכז בידיו כוח רב. כדי לשמור על כוח זה מנסים הנשיא ותומכיו ליצור אווירה של מצור ושל פחד בקרב האוכלוסייה, באמצעים רטוריים המדגישים את ניסיונות אויבי המדינה (בעיקר ארגוני זכויות אדם ועיתונאים) להתערב בה ולחזק את האלמנטים הטרוריסטיים בתוכה. המסר הוא: הנשיא מייצג את המדינה ושינוי שלטוני יהיה אסון שכן הוא יביא לביטול כל ההישגים שהושגו עד עתה.

מאז הושגה המטרה להכריע את המורדים, נראה שהמטרה הפכה להיות הבטחת השלטון של הנשיא ושל בני משפחתו, ולמעשה **יצירת שלטון טוטליטרי לכל החיים בסרי לנקה**. שאיפה זו מתבטאת בתיקון ה-18 לחוקה, שהתקבל בספטמבר 2010 ושבטל את מגבלת שתי כהונות לנשיאות בסרי לנקה. כיום אין כל הגבלה על מספר הכהונות שיכול נשיא לכהן. כך הכשיר ראג'פאקסה את דרכו לשלטון לכל החיים.²¹⁴ צעדים אלו הם שיאן של מגמות פוליטיות שעיקרן חיזוק הזרוע הביצועית על ידי

Jayaraj, D. B. S. (2010, January 23). Fonseka factor and the creeping politization of military in Sri Lanka. <http://dbsjeyaraj.com/dbsj/archives/1315>

Buckwalter-Poza, R. (2010, September 7). The repercussions of the 18th amendment. Sri Lanka guardian. <http://www.srilankaguardian.org/2010/09/sri-lanka-repercussions-of-18th.html>

חדירה של הממסד השלטוני למוסדות השיפוט, השיטור והצבא.²¹⁵

בכל חברה, בעיקר כזו הסובלת ממתחים חברתיים וכלכליים ומתמודדת עם איום צבאי מתמשך, יש פוטנציאל לצמיחתו של מנהיג חזק, שיסחף את האומה ברטוריקה לאומנית ובהבטחה לשלטון יעיל. בסרי לנקה נבחר מנהיג שהיה נכון לנצל פוטנציאל זה על מנת להשיג מטרה ברורה.²¹⁶ הצלחתו הייתה מרשימה כל כך, שכיום התהליך חורג מהמידה הדרושה ליצירת שלטון יעיל כדי להתמודד עם איום טרור פנימי. ריכוז הסמכויות, שייתכן שהיה נחוץ כדי להשיג את המטרה הראשונית, הפך למטרה בפני עצמה. כעת עולה התהייה האם המטרה – החזרת הסדר והיציבות הפוליטית – מקדשת את האמצעים – השתקת ביקורת וערעור חירויות יסוד? המקרה של סרי לנקה מדגים את המחיר הפוליטי שעל חברה לשלם כדי ליישם בהצלחה מדיניות צבאית נגד ארגון מורדים בדלני מאורגן וחזק. מחיר זה מתבטא בהידוק גדול של השליטה הפוליטית על מוסדות המדינה והחברה ובצמצום חירויות פרט. האם המחיר שווה? התשובה תלויה באופי הייחודי של כל חברה. לא כל חברה תסכים לשלם את המחיר הפוליטי הנדרש. השאלה היא האם ניתן ליישם בהצלחה מדיניות צבאית בלעדי צעדים אלו?

DeVotta, N. (2002). Illiberalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka. *Journal of Democracy*, .215
 .13, 91–98

.216 askapajaR adnihaM tnediserp woH.(31 rebmevoN ,0102).T ,arakesanuG
 /11/0102/ct/moc.stnerrucsнарT://ptth .stnerrucsнарT.aknaL irS demrofsнарt
 lmth.skapajar_adniham_tnediserp_woh

חלק רביעי

לקחים לישראל

כמדינה שניצבת גם היא בפני איום של ארגוני טרור לא-מדינתיים, ישראל יכולה וצריכה לחקור לעומק את הצלחתה של סרי לנקה בחיסול ארגון המורדים במדינה. הניסיון של סרי לנקה אינו מספק מרשם בדוק לניצחון, אך הוא מספק מסגרת מושגית להבנת התופעה של עימותים א-סימטריים, ובעיקר להבנת העקרונות האסטרטגיים שהפעלתם מאפשרת, בתנאים מסוימים, חיסול צבאי של ארגוני גרילה וטרור, כולל החזקים והבלתי-מנוצחים שביניהם. בפרקים הקודמים תוארו התנאים שבהם פעלו ממשלות סרי לנקה השונות במהלך הסכסוך, תנאים שבעבר מנעו מהן להשיג את חיסולו הצבאי של ה-LTTE. לקראת 2006 השתנו תנאים אלו כך שהתאפשר יישום אסטרטגיה צבאית שנתמכה בפעולה בזירות אחרות, בעיקר התקשורתית והבין-לאומית. נחזור כאן בקצרה על עקרונותיה המרכזיים:

ראשית, פעולות הממשלה בזירות הלא-צבאיות נועדו להעניק לכוחות הביטחון שלה חופש פעולה רב ככל האפשר:

בזירה הפנימית, הצעדים שנקטו להבטחת חופש פעולה זה נגעו להקשחת מגמות שלטוניות שעיקרן ריכוז כוח בידי הנשיא ואלו הנאמנים לו, וכן פיקוח פוליטי הדוק על הרשות המחוקקת והשופטת ועל זרועות הביצוע השונות, כגון המשטרה. נוסף על כך נעשה שימוש באלימות פוליטית על מנת להשתיק פעילי אופוזיציה. כל זה נעשה כדי שחילוקי דעות ויריבויות פוליטיות לא ישפיעו על היכולת להמשיך במערכה הצבאית כפי שאירע פעמים כה רבות בעבר. בהקשר זה נעשו גם פעולות כדי לשלוט על מגזר התקשורת במדינה, בעיקר על העיתונות הכתובה. בצד צעדים חוקיים מגוונים, הרחקת כלי תקשורת מאזורי הקרבות וגירוש פעילי סיוע זרים, שנועדו כולם לשלוט על זרם המידע מאזורי הקרבות, החל גם מסע הפחדה

נגד עיתונאים שביקרו את הממשלה ובעיקר את יעילות המערכה הצבאית ואת הצורך להמשיך בה. בזירה הבין-לאומית נעשו פעולות לגיבוש קואליציה דיפלומטית נגד מחנה המעצמות הליברליות. הקואליציה התבססה על רוסיה, על סין ועל מדינות בלתי-מזדהות נוספות, כגון קובה, ונצואלה ומדינות באפריקה ובאסיה. קואליציה זו חסמה כל אפשרות לפעולה אפקטיבית נגד סרי לנקה בפורומים בין-לאומיים שונים והעניקה לה את מרחב התמרון הדיפלומטי שאפשר לה להמשיך את המלחמה במורדים ללא הפרעה.

כל אלו נועדו להעניק לכוחות הביטחון של סרי לנקה את הזמן הדרוש להם כדי ליישם בהצלחה את חיסולם הצבאי של המורדים. מדיניות זו, שנוסחה מתוך הלקחים של הניסיונות הכושלים של ממשלות העבר, כללה שימוש בשיטות הפעולה של לוחמי הגרילה נגדם, אך בהיקף רחב ותוך שימוש בעוצמות אש גדולות עשרות מונים. תכנית הפעולה הצבאית כללה: חסימה אפקטיבית של שטח הלחימה בים וביבשה כדי למנוע מהמורדים לתמרן או לברוח מהקרב; הפעלת שיטות לחימה שהתבססו על פעולה מבוזרת של יחידות חי"ר קטנות לאורך חזית רחבה תוך סיוע הדוק של כוחות ימיים ואוויריים; פעולה רציפה ומתמשכת ללא הפסקה; והפעלת לחץ צבאי על המורדים בתוך שטח השליטה שלהם. ההגדלה המשמעותית של כוחות הביטחון השונים אפשרה לצבא ולכוחות המשטרה להפגין נוכחות בכל אזור, וכך מנעו מהמורדים לחזור ולהתבסס בשטחים שמהם נסוגו בעבר. עקב ההכרח של המורדים להגן על שטחם ועל בסיסיהם הם נאלצו להיכנס לקרבות עתירי אש שבהם נחשפו לפגיעות משמעותיות, עד שלבסוף הם הותשו וחוסלו.

אם ברצוננו ללמוד את הלקחים מניסיונה של סרי לנקה, יש לבחון קודם אם התנאים שאפשרו הצלחה שם מתקיימים גם ביחס לישראל ולסכסוך שבו היא נתונה. בהקשר זה אפשר לציין כמה הבדלים שיש לקחת בחשבון, ביניהם האופי הגיאו-פוליטי של הסכסוך, אופי הארגון הלא-מדינתי (מטרותיו ושיטות הפעולה שלו) זהות המדינה ומאפייניה הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים, ומעמדם הבינלאומי של הצדדים.

מבחינת איזור הסכסוך ואופיו, בעוד ה-LTTE השתלט על שטחים וניהל את הלחימה מתוך שטחה הריבוני של סרי לנקה, ישראל נאבקה מול אויביה בשטח שנחשב שטח כבוש, שאינו שלה. להבדל זה יש השלכות משפטיות ודיפלומטיות מרחיקות לכת, שכן בשטח ריבוני מדינה רשאית להפעיל אלימות כלפי אזרחיה על מנת לשמור על הסדר הציבורי. חשוב לציין את העובדה שכל **לוחמי ה-LTTE היו אזרחי סרי לנקה** גם כשפעלו נגדה. בניגוד לכך, לוחמי חמאס או חיזבאללה אינם אזרחים ישראלים אלא הם תושבים של מדינות אויב. הפעלת כוח נגדם (ועל ידם) נחשבת אקט מלחמתי הכפוף לחוקים ולנורמות התנהגות מסוימות, ויתרה מזו, ככל שהדבר נוגע לפעולה בשטחים מסוימים, הוא נחשב **לא לגיטימי הן**

מבחינה חוקית פורמאלית והן מבחינה מוסרית. זהו מכשול משמעותי שישראל צריכה להתגבר עליו כדי להשיג את חופש הפעולה הצבאי הדרוש לה.

נקודה נוספת שיש לקחת בחשבון היא השוואה בין שיטות הפעולה של ה-LTTE לשיטות של ארגונים אחרים. ה-LTTE אמנם אינו מוכר בקרב חוקרים בארץ, אך כפי שצוין בעבודה זו פעמים רבות, ההערכה הרבה (שנשמעה גם מצד מומחים בין-לאומיים) ליכולותיו של הארגון ובעיקר לחדשנותו האופרטיבית, מציבה אותו בשורה אחת עם ארגונים אחרים ברחבי העולם. ארגוני גרילה וטרור מודרניים, כגון החיזבאללה למשל, פועלים בצורה דומה לזו של ה-LTTE (למשל הטקטיקה של נסיגה מאזור אחד והופעה במקום אחר (בין השאר על ידי שימוש במנהרות). מכאן שהעקרונות הטקטיים והאופרטיביים שלפיהן פעל צבא סרי לנקה יכולים בכל זאת להיות תקפים גם למקרה של לחימה בחיזבאללה או בחמאס. עם זאת, ישנם גם הבדלים חשובים. כמו בניגוד לחיזבאללה למשל, ה-LTTE לא זכה לתמיכה מתמשכת ונרחבת ממדינה אחרת, וגם לא בנה לעצמו תשתית לירי מספר רב של טילים מדויקים ארוכי טווח. נוסף על כך, הוא כמעט ולא הוציא לפועל פיגועים מחוץ לסרי לנקה, והגביל עצמו לפעילות בשטח שאותו ראה כמולדת ההיסטורית של העם הטמילי. זאת למרות שה-LTTE לא נפל מהחיזבאללה בפריסתו הבין-לאומית וביכולתו המבצעית. לחימה נגד ארגון כמו החיזבאללה מחייבת להקדיש משאבים להתמודדות עם איומים בין-לאומיים אלו, משאבים שסרי לנקה לא הייתה צריכה להשקיע. יתרה מזו, אף ששני הארגונים טוענים כי הם פועלים בשם אוכלוסייה מקומית, התשתית הצבאית של חיזבאללה נשענת במידה רבה יותר על האוכלוסייה באזור השליטה שלו ומבוססת הרבה יותר על תמיכתה הפעילה. זאת בניגוד ל-LTTE, שרבים מבסיסיו וממחסניו היו ממוקמים באזורים לא מיושבים, דבר שהקל על הפצתם והשמדתם. על כן לפני שמאמצים את עקרונות הלחימה שיושמו בסרי לנקה, יש לבצע כמובן שנדרשת השוואה מעמיקה יותר בין המאפיינים ושיטות הלחימה של ה-LTTE ובין אלו של ארגונים אחרים כדי לנתח את ההשלכות שיש להבדלים אלו על כל מערכה צבאית עתידית.

נוסף על כך, קיים הבדל חשוב שנובע מהמיקום הגיאוגרפי-אסטרטגי השונה של ישראל ושל סרי לנקה. הממשלה בסרי לנקה הצליחה לחסל את ה-LTTE **רק לאחר שהצליחה לחסל את בסיסי התמיכה הלוגיסטיים שלו במדינות השכנות** ובעיקר בהודו, ורק לאחר שהאחרונה שינתה את עמדתה מתמיכה פעילה במורדים לתמיכה בממשלה. כל עוד תנאי זה לא התממש, נכשלה הממשלה מבחינה צבאית. ישראל, לעומת זאת, מתמודדת עם ארגונים שכמעט כל פועלים מבוצע משטחים במדינות שכנות (לבנון, עזה, סיני-מצרים), ונתמך על ידן. מדינות אלו לא רק שאינן מקיימות קשרים עם ישראל אלא אף רואים בה מדינת אויב. במצב זה ברור שקשה יותר עליהן לשכנע אותן לשנות את עמדתן. על פניו נדמה כי

לישראל יהיה קשה מאוד לחסום ביעילות את שטחי הלחימה הללו, וכפי שראינו זהו תנאי הכרחי להצלחה. עם זאת ניתן לתאר תרחיש שבו ישראל מצליחה לחסום מבחינה צבאית את השטח בדרום לבנון בו ריכז חיזבאללה ריכוז את מירב כוחו הצבאי (למשל על ידי "חיתוך" לבנון לשני חלקים והתקדמות רחבה מנהר הליטני בצפון לכיוון דרום). פעולה כזו היא דוגמה ליישום מקומי של העקרונות המוצלחים שיושמו בסרי לנקה. לישראל גם היכולת לחסום ביעילות את התווך הימי ולמנוע מחיזבאללה לקבל אספקה או לבצע מתקפות בדרך הים. במקרה של חמאס, למעט מנהרות ההברחה המקשרות את רצועת עזה עם סיני, לישראל יש יכולת לחסום ביעילות את שטח הלחימה בקרקע, באוויר ובים. לחמאס אין אפשרויות רבות לצאת משטח הלחימה ולאגף את כוחות צה"ל בעת התקדמותם, כפי שהוכח במבצע עופרת יצוקה. אפילו למרות הוואקום השלטוני בחצי האי סיני, שמאפשר לכאורה פעילי חמאס וארגונים אחרים לעבור בקלות מרצועת עזה אל חצי האי (ולהיפך) ולהוציא לפועל מתקפות נגד ישראל משם ולהקל בכך את הלחץ הצבאי ברצועת עזה (או לחילופין למצוא בסיני מקום מקלט ומסתור), היכולת של חמאס בעיקר לנקוט פעולה כזו הינה מוגבלת, בעיקר לאור התהפוכות הפוליטיות במצרים, שכיום פועלת בתקיפות נגד פטרונה של תנועת החמאס (תנועת האחים המוסלמים) ובכלל נגד רשתות הטרור הגלובליות שעד היום פעלו בסיני כמעט ללא הגבלה. גם אם מנהיגי החמאס יכולים היו "לברוח" מעזה אל סיני, פעולה כזו תהווה פגיעה תדמיתית קשה בארגון שכן תהיה בכך מעין "נטישה" של ממשלת החמאס את מחויבותה לתושבי הרצועה מתוקף היותו הריבון שם. כמובן, ישראל לא יכולה תמיד לסמוך על כך שהתנאים הפוליטיים במצרים יפעלו תמיד לטובתה בהקשר זה, אך יש בדוגמא זו כדי להבהיר כיצד שינויים פוליטיים אזוריים הם משמעותיים ליכולת של מדינות להוציא לפועל מערכות צבאיות ממושכות.

לבסוף, יש לבחון את שאלת הריבונות. גם אם ישראל תצליח פיזית להשתלט על השטחים מהם פועלים אויביה כיום, נשאלת השאלה מה תעשה לאחר מכן. מכיוון ששטחים אלו אינם בריבונות ישראל, יהיה עליה או לספחם (צעד שיגרור בוודאי גינוי בין-לאומי) או לחילופין לפנותם – שכן הישארות בשטח תיחשב עדיין כלא לגיטימית מבחינה החוק ומבחינה בין-לאומית. כך או כך ישראל תעמוד בפני לחץ דיפלומטי בין-לאומי שעלול אף לעודד את הקמתם של ארגונים חמושים חדשים שיילחמו בישראל במקום אלו שיחוסלו. כיוון שסרי לנקה השתלטה מלכתחילה על שטחה הריבוני, לא ניתן לבוא אליה בטענות על הישארותה שם (נוכחות אשר חיונית כדי לכפות את שליטתה ולהבטיח שהמורדים לא יוכלו להתבסס בהם שנית) או לנסות ולהכריח אותה לסגת. לעומת זאת, נגד ישראל סביר שתועלה טענה כזו, ובכך יועמד בספק כל הישג צבאי שהוא.

הבדל נוסף מקורו במאפיינים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים של המדינות. למשל, בעוד הן ישראל והן סרי לנקה הן מדינות דמוקרטיות,

יש בהן רוב אתני, דתי ותרבותי לקבוצה מסוימת המחזיקה בשלטון ורואה במדינה כלי למימוש זהותה הלאומית. לצד הקבוצה השלטת קיימת בשתייהן קבוצת מיעוט גדולה בעלת זהות דתית, לאומית ותרבותית שונה, המאתגרת את זהות הרוב ולעיתים אף עוינת אותה. עם זאת, יש רמות שונות של חופש שאותו מאפשרים משטרים שונים, כך שדמוקרטיה אחת אינה דומה למשנה. בדומה לסרי לנקה גם בישראל נהוגים חוקי חירום שמעניקים סמכויות רחבות לזרוע המבצעת ולכוחות הביטחון לפקח על האזרחים ועל המגזרים השונים (עיתונות) ולהשעות חירויות יסוד מסוימות. אך יש גם הבדלים מהותיים. ישראל היא מדינה קטנה יותר בעלת אוכלוסייה מועטה יותר. מאפיין זה מוביל לרגישות רבה יותר לאיבוד חיי אדם במסגרת עימות מזוין ובין השאר מקשה למשל על התבססות אסטרטגיות לחימה הכרוכות בהקרבת לוחמים רבים כבסיס להתקדמות בשדה הקרב.

נוסף על כך, ניתן לטעון שבישראל החברה פלורליסטית יותר, וערכי הסובלנות ושילוב האחר חזקים יותר. בסרי לנקה קיימים מאפיינים תרבותיים שמעודדים הדרה של קבוצות המיעוט ושימוש בחוקים כדי לקבע הדרה זו. בשל כך נוטה החברה לקבל שימוש באלימות פוליטית בידי השלטון נגד מתנגדיו. הבדלים אלו מובילים לכך שהשלטון בסרי לנקה נוקשה הרבה יותר מהמקובל במשטרים דמוקרטיים אחרים, והוא מוכן ומסוגל להשתמש באמצעים קיצוניים כדי להגן על עצמו תוך הפרה של חירויות דמוקרטיות מסוימות (חופש הביטוי וההתארגנות). יכולות אלו אפשרו לממשלת סרי לנקה ליישם את מדיניותה מבלי להיתקל באופוזיציה משמעותית. אך האמצעים שמקובלים בסרי לנקה אינם בהכרח ניתנים להפעלה במדינות אחרות. מגזר העיתונות בישראל חזק, משפיע וביקורתי יותר מזה שבסרי לנקה. בנוסף החברה האזרחית בישראל ביקורתית יותר ואין בה כלל הסכמה על הצורך בחיסול צבאי של אויבי המדינה. להיפך, יש מחנה גדול שמתנגד למערכות צבאיות מטעמים מוסריים ותועלתניים כאחד. מחנה דומה היה קיים אמנם בסרי לנקה, אך הוא נשחק במקביל להידרדרות תהליך השלום, שחיקה שעדיין אינה קיימת בישראל.

לכך יש להוסיף גם את המשתנה קידמה טכנולוגית. אחת הסיבות שבגללן נמנעה זליגת מידע אמין על המתרחש מאזורי הקרבות בסרי לנקה הייתה היעדר אמצעי תקשורת מתקדמים במדינה, שרוב אוכלוסייתה ענייה ולא משכילה או מתקדמת טכנולוגית. למשל, חיילים בסרי לנקה לא נשאו מכשירי טלפון סלולריים ולא דיווחו באמצעותם לבני משפחתם ולאחרים על המתרחש. למעשה לאחר הגיוס מתנתק הקשר בין החייל הסרי לנקי לבני משפחתו לתקופות זמן ארוכות; למשפחות רבות נודע על מות בניהם לאחר תקופה ארוכה מאוד. קשה לדמיין מצב דומה מתרחש בישראל, שבה קבלת מידע נתפסת כזכות בסיסית וקיימת בה תשתית טכנולוגית מתקדמת שמקלה את העברת המידע ללא יכולת פיקוח של השלטונות. זליגה של מידע על קרבות, על הרוגים, על כישלונות צבאיים,

על הידרדרות המצב ההומניטארי – כל אלו משפיעים לרעה על יכולתה של ממשלה להמשיך במערכה צבאית עקב לחצה של דעת הקהל הפנימית והבין-לאומית (תהליך שתוצאותיו נראו במלחמת לבנון השנייה). סביר שלחצים אלו יהיו חזקים יותר במקרה של ישראל מאשר בזה של סרי לנקה, ובסופו של דבר יקשו עליה מאוד בשדה הקרב.

על פניו, נראה שהניסיון של סרי לנקה מצביע על כך שתנאי הכרחי ליכולת להוציא לפועל מערכה צבאית פנימית נרחבת וממושכת הוא קונצנזוס פוליטי ופיקוח הדוק של השלטון על המגזר האזרחי. בין המאפיינים של אסטרטגיה כזו ניתן למנות קואליציה רחבה וממשלה גדולה (בסרי לנקה יש כיום יותר מ-50 שרים), חדירה פוליטית למשטרה, לתביעה ולמערכת המשפט, פיקוח הדוק על מפלגות אופוזיציה, על ארגוני סיוע אזרחיים ועל אמצעי התקשורת, ובמידת הצורך – תקיפת מתנגדים פוליטיים והעלמת פעילים. לא כל חברה תסכים לקבל אמצעים כאלו. נשאלת השאלה, האם ניתן בכלל להוציא לפועל מערכה צבאית ממושכת ויעילה בלעדיהם?

באשר לנושא המעמד הבין-לאומי, צוינה העובדה שסרי לנקה השקיעה מאמצים רבים כדי לגבש חזית בין-לאומית אחידה נגד הניסיונות הדיפלומטיים לכפות עליה הפסקת אש, להפסיק את התקדמות הצבא ולשכנע אותה להגיע לפשרה עם המורדים. בעשותה כן, היא הפנתה גבה לדמוקרטיה המערביות ולעקרונות המנחים אותן, ופנתה למדינות שלא חרתו על דגלן לחימה בטרור או שמירה על זכויות אדם. מדינות דוגמת רוסיה, סין ואחרות קוראות תיגר על הדומיננטיות של ארצות הברית ושל בעלות בריתה, ומנסות לאזן את כוחן ולבלום את השפעתן. סרי לנקה הצליחה לגבש חזית כזו עקב **מעמדה הגיאופוליטי** המיוחד – מדינה אסיאתית לא מוכרת, שדתה ולאומיותה לא מעוררים קונטציות שליליות מיוחדות, ושבאופן מסורתי נקטה גישה ניטרלית ובלתי מזדהה בעניינים בין-לאומיים, שלעיתים גבלה אף בעוינות נגד "האימפריאליזם" המערבי. על בסיס עמדה זו היא יכלה לקשור קשרים עם מדינות באסיה, באפריקה ובדרום אמריקה ולבקש את תמיכתן. סייעה לה גם העובדה שהסכסוך במדינה לא היה מוכר מחוצה לה, ומדינות רבות היו משוחררות מלחציה של דעת הקהל המקומית נגד סרי לנקה. **ישראל נמצאת בעמדה שונה לגמרי**. גישה דיפלומטית כזו מסובכת הרבה יותר (אם לא בלתי אפשרית) עקב יחסיה המיוחדים עם ארצות הברית והזהדות הבולטת עם ערכים דמוקרטיים ("הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון"). לכך יש להוסיף את העובדה שבניגוד לסרי לנקה, רוב החברות במחנה המדינות הבלתי-מזדהות הן מדינות אויב שלה שמזדהות במובהק עם ארגוני הטרור הלוחמים נגדה, בעוד אחרות נוקטות עמדה שלילית נגדה עקב מה שנתפס (גם בדעת הקהל שבהן) כאימפריאליזם המופעל נגד הפלסטינים. ישראל מעוררת רגשות עזים ועמדות שונות לגמרי מהעמדה האדישה שהופגנה כלפי סרי לנקה. לכן היא מתקשה לגייס תמיכה. בעיקר נכון הדבר אם מדובר בהפעלת כוח, שאינה מתיישבת עם רצונן של מדינות רבות לקדם

משא ומתן ופשרה פוליטית כאמצעי לפתרון הסכסוך במזרח התיכון.

כמו סרי לנקה, גם ישראל מתמודדת עם האיום שמציבים ארגונים פוליטיים חמושים המפעילים אסטרטגיות א-סימטריות של גרילה ושל טרור. ואכן, מנהיגי ישראל מצהירים תדיר על נחישותה של המדינה להילחם בטרור. ניסיונה של סרי לנקה מוכיח שכעת ישמודל פעולה לפיו ניתן לפעול ועקרונות כלליים שישראל יכולה לאמץ. אך כדי ליישם חייבים מעצבי המדיניות ללמוד ולהכיר את הניסיון ההיסטורי שנצבר במקומות אחרים בעולם. עד עתה לימוד שכזה לא נעשה, למרות שרק על סמך היכרות כזו אפשר יהיה לגבש אסטרטגיה שתתחשב בהבלים החשובים בין המקרים ותתאים את הלקחים השונים לתנאים המיוחדים שעמם מתמודדת ישראל. תנאי לאימוצה של מדיניות כזו הוא ההכרה שמדיניות כזו אפשרית. צריך רק להבין מהם הסיכונים והמכשולים האפשריים ליישומה המוצלח ומהם המחירים שהמשטר, השלטון, והחברה יאלצו לשלם. עבודה זו היא צעד ראשון בכיוון זה.

סיכום

עימותים א-סימטריים הם במהותם סכסוכים של התשה המכוונים להחליש את הליכוד ואת הנחישות של החברה האזרחית במדינת האויב. מדינות הנמצאות בסכסוך מול ארגונים לא מדינתיים מתקשות להפעיל את מלוא עוצמתן הצבאית, עקב מגבלות פוליטיות פנימיות וחיצוניות שמונעות מהן לגייס את כל המשאבים הזמינים. קשיים אלו, שהתגלו בכל מקרה של עימות נגד ארגוני גרילה וטרור, הוביל רבים למסקנה שלא ניתן להביס צבאית ארגונים כאלה.

בעבודה זו נעשה ניסיון להראות שהנחה זו מוטעית, וכי היא מבוססת על פסימיות מחקרית ופוליטית יותר מאשר על ניתוח מפוכח של המציאות. בחלקה הראשון נמנו כמה מאפיינים תיאורטיים של עימותים א-סימטריים שמקלים על מדינות להשיג ניצחון צבאי מוחץ על ארגוני גרילה מורדים. כשנקודת המוצא הייתה שהכרעה צבאית של ארגונים לא מדינתיים אכן אפשרית. מרבית העבודה הוקדשה לביסוס טענה זו תוך התבססות על הסכסוך בסרי לנקה. האסטרטגיה המוצלחת של ממשלת סרי לנקה נהגתה תוך לימוד מניסיון העבר ותוך הבנה עמוקה של אופי הסכסוך, ובעיקר על ההכרה שיכולת צבאית חייבת להיותם ביכולות דיפלומטיות, בכישורים תקשורתיים שגיבשו תמיכה מקומית, באמצעים משפטיים ובעיקר בנחישות פוליטית. על מנת להבטיח לכוחות הביטחון את מרחב התמרון והזמן הדרוש להשלמת המשימה, ביצעה הממשלה מגוון פעולות בזירות שונות. צעדים אלו, שתוארו כאן, כללו יצירת קואליציה בין-לאומית שהורכבה ממדינות לא-מערביות ולא דמוקרטיות, פיקוח הדוק על התקשורת והקשחת אופי המשטר הדמוקרטי בסרי לנקה. כל זאת **כתמיכה** במערכה הצבאית שהממשלה שאפה ליישם.

מבחינה צבאית התבטאה האסטרטגיה של הממשלה באימוץ טקטיקות

גרילה ויישומן בהיקף נרחב. נעשה שימוש בשיטות של לוחמה זעירה: פעולה בקבוצות קטנות, נידודות ועצמאיות, שנעו ביערות ובג'ונגלים ויצרו איגוף קרקעי רחב של המורדים. הצבא יצר נקודות מגע רבות, דבר שלא אפשר ללוחמי הגרילה להימלט מהקרב והכריח אותם להילחם. פעולה כזו דורשת כמובן כוח אדם רב מאוד, ולהשגתה נעשה שימוש במיליציות מקומיות וקבוצות פארא-צבאיות, שחוקיות פעולתן אמנם מוטלת בספק אך יעילותן הייתה רבה בנטילת חופש הפעולה של המורדים. התמרון הרגלי הרחב אילץ את המורדים להגן סטטית על בסיסיהם ושטחם ובכך בוטל יתרון התנועה שלהם ובא לידי ביטוי יתרון כוח האש והיתרון המספרי של הצבא. עקרונות אלו יושמו גם בזירה הימית, שבה הושקעו משאבים לפיתוח כלי שיט קטנים ומהירים, שהתמודדו עם סירות ה-LTTE. המשאבים העדיפים של המדינה אפשרו לה להציב בקרב כוח מספרי עדיף עשרת מונים מאלו של המורדים. פעילות זו תרמה לחסימה הפיזית של שטח הלחימה ולהכלת הקרבות באזור תָּחוּם.

את הפן הטכנולוגי הקונבנציונלי, שהוא יתרונו של כל צבא סדיר, ביטא חיל האוויר, שנהנה משליטה אווירית ופעל להפציץ מרחוק ובמדויק מטרות קונבנציונליות של ה-LTTE, בעיקר בסיסים. מכיוון שחיל הים לא יכול היה כמובן להשתלט על שטח קרקעי ואילו כוחות החי"ר נזקקו לזמן על מנת לחדור לתוך שטח האויב, היה זה חיל האוויר שפיצה על חוסר הנגישות הזאת. פעילותו הקשתה מאוד על חופש התנועה וההתארגנות של המורדים בתוך האזור המוגן שלהם.

חשוב להזכיר שעוד לפני תחילת הלחימה, נעשו מאמצים להחליש את הארגון. כבר ב-2004 התרחש "איגוף" מודיעיני: פיצול הנהגת המורדים ושכנוע מנהיג האזור המזרחי לפרוש עם אנשיו. ניצול הקרע הפנימי על ידי הממשלה גרם לארגון לאבד את אחיזתו בשטחים רבים שעליהם נסמך כוחו הצבאי והפוליטי. גם אסון הצונאמי, שאותו לא ניתן היה לצפות או לתכנן, פגע קשות בארגון והעניק לממשלה את ההזדמנות להחזיר לעצמה את השליטה הפיזית והפוליטית במזרח.

באופן מעניין, סרי לנקה פעלה בניגוד להמלצות המופיעות במדריכי לחימה צבאיים מודרניים. אלו מדגישים שמכיוון שסכסוכים מודרניים נסבים על שליטה פוליטית, על מנת להביס ארגוני גרילה יש חשיבות להיבטים הפוליטיים של המאבק, ובעיקר לצורך לזכות בתמיכת האוכלוסייה המקומית. תובנה זו מתמצית בעיקרון של זכייה "בלב ובמוח" של האנשים (Heart and Minds). מעיקרון זה נובע העיקרון של אי פגיעה באוכלוסייה כדי לא לנַכֵּר אותה מהצבא הסדיר. המלצה זו היא ייחודית לסכסוכים בין מדינות ובין ארגונים שאינם מדינה, אך המערכה של ממשלת סרי לנקה, שהחלה ב-2006, לא התנהלה לאור המלצה זו. כיום חלק גדול מהאוכלוסייה הטמילית עדיין עוין את הממשלה וללא ספק מוכן להמשיך את המאבק הצבאי נגדה אם רק היו יכולים. אך העובדה היא, שלאחר

חיסול ה-LTE ולאור השליטה ההדוקה של הצבא בכל שטחי המדינה האוכלוסייה הטמילית חסרה את אמצעים להתנגד לממשלה.

זהו תמצית הניצחון הצבאי הקלאסי המוכר - חיסול היכולת של היריב להתנגד, ללא קשר למידת רצונו לעשות כן.

ניצחון זה השיגה הממשלה לא על ידי זכייה בתמיכה של האוכלוסייה הטמילית המקומית, אלא על ידי חיזוק והבטחת אזור הבסיס שלה עצמה. הפעילות הפוליטית להקמת שלטון חזק וגדול, שכולל נציגים של כל המפלגות הפוליטיות החשובות, הבטיח לנשיא תמיכה פוליטית מכרעת בנוסף לתמיכה של דעת הקהל הסינהאלזית עצמה. רק לאחר שהממשלה הבטיחה את אזור הבסיס שלה היא פנתה להרחיבו "החוצה", על חשבון המורדים.

מגוון הפעולות הצבאיות והפוליטיות שביצעה הממשלה אפשרו לה, תוך נטילת יוזמה, שליטה מלאה על מרחב הלחימה הפיזי, על מרחב המידע, ועל המרחב הפוליטי. הניצחון הושג תוך יישום מדיניות התקפית החלטית עם מטרה ברורה לחסל את המורדים. נקודה מעניינת היא תגובת מעצמות המערב (ובראשן ארצות-הברית) להתפתחויות אלו: אף שהטרור נתפס בעיניהן כאיום בטחוני ראשון במעלה, הן התנגדו למאמציה של סרי לנקה. עמדתן זו נובעת **מאמונה שלא ניתן להביס ארגוני גרילה הלוחמים לשחרור לאומי**. תפיסה זו היא פרדוקסאלית לנוכח המאבק הדומה בעיקרו אותו מנהלות ארצות הברית ובעלות בריתה ומוטעית לאור הניסיון ההיסטורי הנצבר, כולל במדינות אלו עצמן. למרות זאת, רובה של דעת הקהל במדינות אלו ממשיך להאמין בהשקפה זו כאמת שאין לערער עליה. לכן חשוב ללמוד מהסכסוך בסרי לנקה - **כן ניתן להביס צבאית ארגוני גרילה וטרור**. יתרה מזו, סרי לנקה הצליחה רק לאחר שהפנתה עורף למערב. בכך יש פגיעה תדמיתית ודיפלומטית חמורה ביותר במחנה המערבי ובמטרתו המוצהרת להילחם בטרור. במקרה של סרי לנקה, קבלת עמדות המערב הליברלי לגבי הסכסוך היה מביא דווקא להתעצמות הטרור, במקום לצמצמו.

לסיכום, חשוב לזכור שגם חיסול ארגון הגרילה לא העלים את הסכסוך הבסיסי שתרם להיווצרותו מלכתחילה. ללא פשרה פוליטית כלשהי תמיד קיימת הסכנה להתלקחות מחודשת של האלימות ולהיווצרותו של ארגון אלים חדש. דבר זה נכון בסרי לנקה כמו גם במקומות אחרים. עם זאת, ניתן ללמוד מניסיונה של סרי לנקה כדי לנסות לעצב אסטרטגיה דומה שתתאים לתנאים הצבאיים, הגיאוגרפיים, הפוליטיים והדיפלומטיים של מדינות אחרות, שכן הניסיון שלה מספק מסגרת מושגית להבנת התופעה של עימותים א-סימטריים מודרניים וייחודם. למסגרת זו ניתן לצקת את האסטרטגיות המתאימות לכל מדינה לאור העקרונות האסטרטגיים הבסיסיים שתוארו.

סכסוכים מודרניים מעמתים בין מדינות לאום לבין ארגונים לא מדינתיים חמושים. אחת המטרות של ארגונים כאלו היא להתחמק מהכרעה בשדה הקרב ולפעול בזירות עקיפות כדי להחליש את המדינה ולאפשר לעצמם להתחזק צבאית. פעולות ממשלת סרי לנקה משנת 2006 **החזירו את הסכסוך לשדה הקרב**, בו לצבא הסדיר יש יתרון מובהק. סר רוברט תומפסון, שעיצב את האסטרטגיה הבריטית המוצלחת במאלאיה בשנות ה-50 של המאה שעברה, טען שלחימה בגרילה משולה ל"אכילת מרק בסכין". ניתן לומר שסרי לנקה המציאה מחדש את הכף. ישראל יכולה, וחייבת, ללמוד מניסיונה.

נספחים

סרי לנקה - מפה פוליטית

מושחר - שטח בשליטת המורדים (נכון לשנת 2002)

(<http://onlinemaps.blogspot.co.il/search?q=sri+lanka> מבוסס על המקור הבא: http://onlinemaps.blogspot.co.il/search?q=sri+lanka)

governments and the “Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), the rebels succeeded in setting up a separate and independent sovereignty in many areas. The conflict caused much economic and human suffering, and an estimated 70,000 to 100,000 deaths. Throughout, varied endeavors were undertaken to solve the conflict: from internal policing to foreign political and military interventions, to earnest negotiations and attempts to formulate agreements to solve the conflict through peaceful means with international backing. All these failed, leading the Sri Lankan government to resort once more to the military option. This strategy revealed itself as successful and is the only one which destroyed the rebel organization and brought an end to the conflict. This result is exceptional in modern military history and in fact constitutes a precedent for the success of a democratic nation in defeating an internal rebel organization by military means.

How did the Sri Lankan government achieve such a victory where other, much stronger states, failed? What were the differences between the strategy of the government in 2006 and all previous similar attempts? This paper addressed these questions in an effort to arrive at unique insights as to the factors leading to the success or failure of governments in their fight against guerrilla and terror organizations. To that end, political and military aspects of the conflict were examined and previous efforts at a solution were described. Lastly, their contribution to the success of the military strategy was evaluated. This analysis was aided by the descriptions of previous experience gained from other similar counter-insurgency campaigns. At the end of the paper an attempt was made to examine the extent and manner in which the lessons from Sri Lanka could be applied to Israel and the armed conflicts it is involved in.

Abstract

This paper focuses on the study of asymmetrical conflicts between national armed forces and non-State military organizations. The growth of this discipline is directly linked to the rise of this specific type of conflict where guerrilla and terror organizations challenge the political and military dominance of seemingly stronger states. And indeed, based on the historic experience the popular belief has arisen, according to which it is impossible to militarily defeat terror organizations that receive and rely on the support of the local population, especially those organizations fighting for national liberation. This belief has led to calls for a revision of the way we define and view traditional military concepts, such as victory, and to overemphasis political and diplomatic strategies for conflict resolution. Such strategies inherently include some form of dialogue with, and therefore recognition of, the terrorist organization. This may encourage other organizations to take the same path and use methods of terror, thus undermining local and global security.

This paper claims that the abovementioned belief is mistaken and based on partial and historical evidence. There is a need to correct this imbalance, and this paper is an attempt to do so by examining a relevant modern case study in which a democratic country has succeeded in militarily defeating a strong guerrilla and terrorist organization.

The example of Sri Lanka is unique, despite it being almost completely hidden from public attention and knowledge. In addition to being one of the most protracted armed conflicts around the world, during the 26 years of the violent conflict between the various Sri Lankan

